

Эсэгэ ороноо, эхэ нютагаа эб хамта мандуулая!

БУРЯАД

Бүгэдэ арадай сонин

ҮНЭН

1921 оной декабриин 21-нээ гарана

ДҮХЭРИГ

№8 (413)

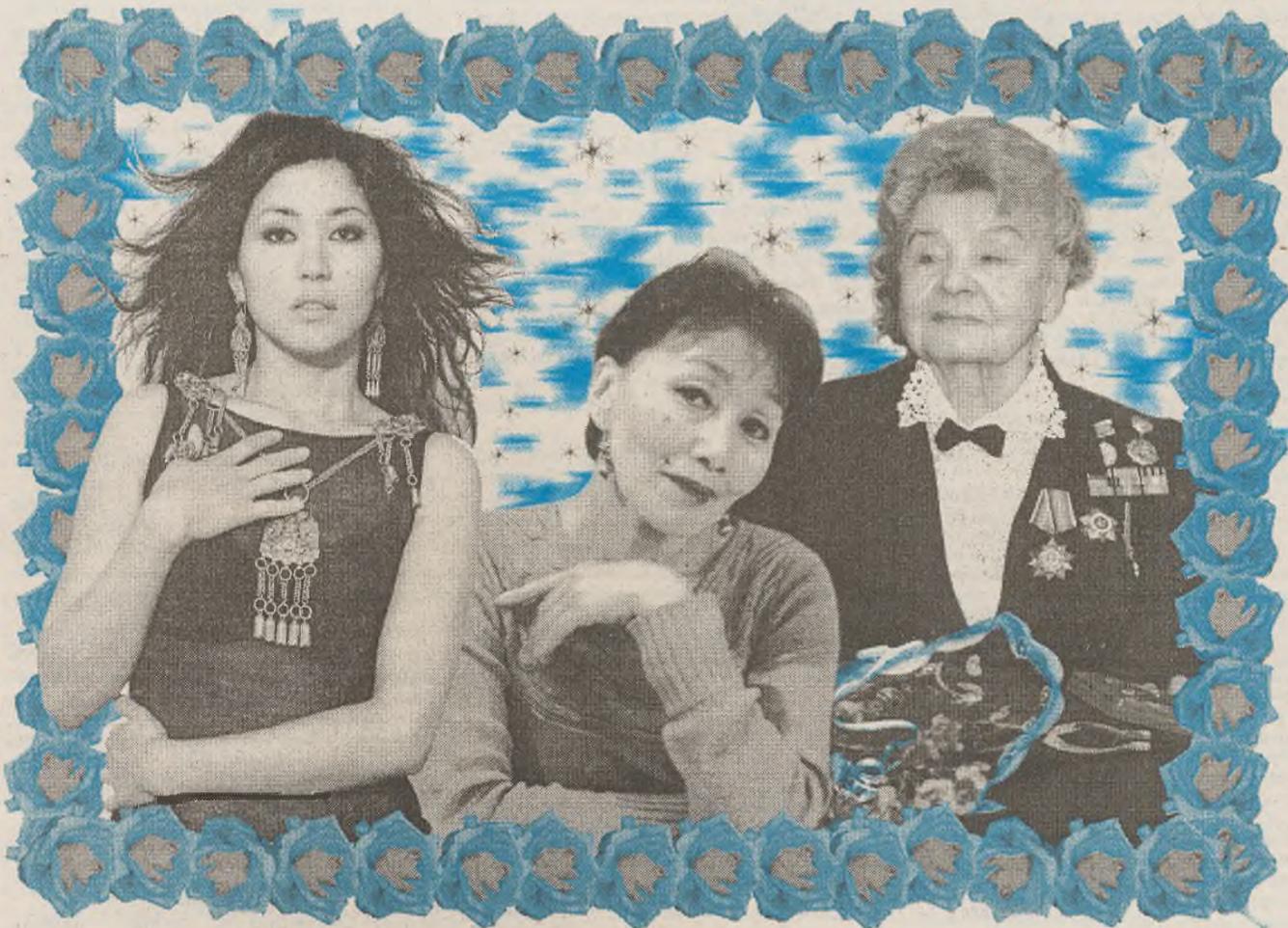
2005
ойной
мартын
3
Четверг

№ 23
(21109)

Хабарай
эхин шара
бар харын
22
гарагай
5

Великая
Отечественная
война

Мартын 8 – Эхэнэрнүүдэй уласхоорондын үдэр!

А.БАТОМУНКУЕВАЙ фотоколлаж.

Буряад Республикын Президент-Правительствын Түрүүлэгшын Уласхоорондын эхэнэрнүүдэй үдэрөөр амаршалга

Хүндэтэ Буряадай эхэнэрнүүд!
Та бүгэдэниие Уласхоорондын эхэнэрнүүдэй үдэрөөр - Мартын 8-наар үнэн зүрхэнһөө амаршалнаб!
Хабарай түрүүлэгшын үдэрнүүдэй нэгэнэйн таанарта, манай дуратай эхэнэрнүүдтэ зорюулагдаһаниинь найшаалтай.
Та сэсэн ухаагаараа гал гуламтаа хамгаалнат, танай тэсэмгэй зан үдэр бүрийн ажабайдалай хүндэ хүшэр дабаануудыг гатахаданай туһална, хайн хайхан ханаантнай хүүгэдээ болон аша гушанараа хүмүүжүүлэхэданай туһална.

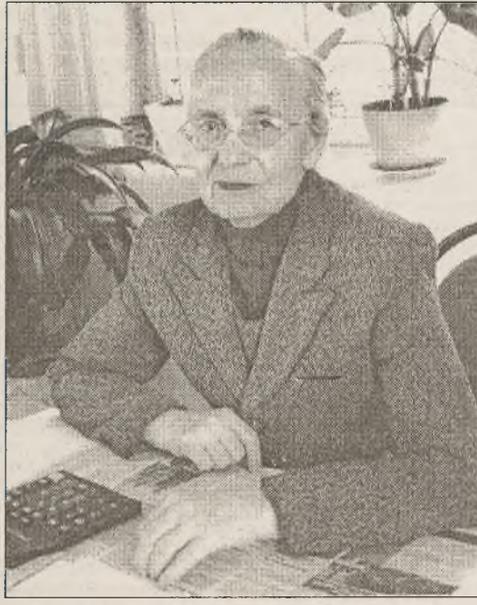
Мүнөө, хабарай хайхан хайндэрэй урда, би илангаяа ветеран эхэнэрнүүдье - фронт болон ара таладашье манай Агууехэ Илалтын түлөө тэмсэһэн зоние онсо дулаанаар амаршалхаяа ханаанаб. Майн 9-дэ Илалтын 60 жэлэй ойн баяр тэмдэглэхэээ байнабди.
Буряадай эхэнэрнүүд республикымнай бодото баялиг гээшэ. Та бүгэдэ хүдэлмэридөө хүсэ шадалаа, сэдхэл зүрхөө дууһан зорюулан, үйлэбэрийн болон гэр бараанай бүхэ хэрэгүүдье эрхим хайнаар дүүргэнэт.
Хайрата манай эхэнэрнүүд, таанар этигэлнай, тулгууримнай гээшэт.

Та бүгэдэниие хабарай энэ хайндэрөөр амаршалхадаяа, ходоодо хайхан сэдхэлтэй болон ариун сэбэр байхыетнай хүсэнэб, бултанай ажабайдал гэрэлтэй, баяртай болгожо шададаг абари зангаа бү маргыт даа.
Энэрхы дулаахан гараартнай хөгдэһэн хамаг юумэнэй түлөө үнэн сэдхэлэй баярые хүргэнэбди.
Элүүр энхэ байгыт! Түрэлхид болон дүтынгөө зоной баярта ходоодо сэбэр гоё байгыт.
Буряад Республикын Президент-Правительствын Түрүүлэгшэ А.В.ПОТАПОВ.

Хойто Осети-Аланиин Президент Буряад Республикын Президент А.В.ПОТАПОВА
Хүндэтэ Леонид Васильевич!
Террорис актһаа хохидоһон Беслан хотын хүүгэдтэ үзүүлэн туһаламжынтай түлөө ехэ хайниие хүргэнэб.

Хүүгэдэй, багшанарай болон барюуһанда абтаһан зоной хуби заяан тухай, түрэлхид болон дүтынгөө хүнүүдье алдаһан гэр бүлэнүүд тухай танай анхарал, ханаагаа табилга Хойто Осетиин олон яһатануудһаа бүридэһэн арадай мүнхэ дурасхаалда хэтын хэтэдэ үлэхэ.

Танда баяр баясхаланиие хүргөөд, Тангай суг хүдэлмэридэг зондо бултандань хайниие, элүүр энхые, амгалан тайбан болон амар мэндэ байдал хүсэнэбди. Танай эльгэһэн туһаламжа хохидоһон зондо саг соогоо дамжуулагдаа.
А.ДЗАСОХОВ.

Ой модоной халбарин хүдэлмэрилэгшэ Лидия Андреевна САМАРКИНА тухай «Энэ манай академик гээшэ» гэжэ ехэ хүндэмүүшээр хэлэдэг юм. Тэрэ үнэхөөрөөшье эрдэм мэдэсээрээ, дүй дүршэлөөрөө мэргэжэлтэд дундаа онсо шалгардаг. Лидия Андреевна 1958 онһоо ой модоной халбариде ажаллана. Леснич ябаа, удаань инженер, ахамад мэргэжэлтэн гэхэ мэтэ тушаалнуудые эзэлээ. Нүүлэй гушаад жэлнүүдтэ Самаркина Ивалгын ой модоной ажахыда ажаллана.
Ажалдаа ехэ габьяатай байһанай түлөө Лидия Андреевна Буряад Республикын болон Россин Федерациин габьяата ойн ажахын хүдэлмэрилэгшэ гэхэн үндэр нэрэ зэргэнүүдтэ хүртэһэн байна. Ой модоной халбарин бүхэ шагналнуудтай. Тэрэной ажалай ном дэбтэртэ дүн хамта 65 шагнал хайрын тэмдэглэлнүүд оруулагданхай.
- Эхэнэрнүүдэй хайндэрөөр хүндэтэ «академиктэ» халуунаар амаршалнабди, гэжэ Ивалгын ой модоной ажахын ахамад леснич Виктор Денисенко хэлэнэ.
РОБИЛАЙ НАМСАРАЕВ.
Pagna-Nima БАЗАРОВАЙ фото-сурар.

ПОЧТА РОССИИ

объявляет о том, что с 1 марта начинается подписка на периодические издания на второе полугодие 2005 года во всех отделениях почтовой связи РБ.
Индивидуальные подписчики участвуют в розыгрыше призов!
ВНИМАНИЕ!
Индивидуальные подписчики следующих периодических изданий участвуют в розыгрыше главного приза - автомобиля ВАЗ-2106:
Агентство «Роспечать», «Агентство подписки и розницы», издания Издательского дома «Буряад үнэн»: «Буряад үнэн - Дүхэриг», «Бурятия», «Бурятия-7», «Бизнес-Олзо», «Спорт-Тамир», «Одон», «Вершины», «Морин хуур», «Аргументы и факты», Издательский дом «Комсомольская правда», издательства: «Пятница.Плюс», «Номер Один», «Молодежь Бурятии», «Правда Бурятии», «Бичурский хлебобороб», «Домашний круг», «Центральная газета», «Баргузинская правда», «Долина Кижинги», «Хэжэнгэ», «Налог Информ-Бурятия», «Огни Курумкана», «Прайм ТВ», «Пилюля», «Северный Байкал», «Северобайкальские вести».
До 1 апреля сохраняются старые цены.
Тел.: (3012) 21-63-90, 21-45-38, 21-76-35.
Участникам Великой Отечественной войны скидки на услуги связи - 15 процентов.

БУРЯАД РЕСПУБЛИКЫН ГҮРЭНЭЙ ШАНГУУДАЙ ЛАУРЕАДУУД

Буряад Республикын Президент-Правительствын Түрүүлэгшэ Леонид Васильевич ПОТАПОВ эрдэм болон техникын халбариде РБ-гэй Гүрэнэй шан болон нуралсадай болон эрдэмэй халбариде академик П.Р.Атуовой нэрэмжэтэ РБ-гэй Правительствын шан олгохо тухай захиралта баталба.
«Байгаалин оршон болон Буряад Республикын тогтонижонни хүгжэлтын үндэһэн нуури» гэхэн үлхөө хүдэлмэрийн түлөө Цыдылжап Заятуевич Доржиевта, Анатолий Борисович Иметхеновтэ, Бимба-Цырен Батомункуевич Намзаловта, Карл Шагжиевич Шагжиевта 2004 оной Гүрэнэй шан олгогдобо, академик П.Р.Атуовой шан хэлэ бэшгэй талаар эрдэмэй болон эрдэмэй-методическа хүдэлмэрийнүүдэйн түлөө Доржиев Даши-Нима Доржиевта олгогдобо.
Буряадай нуралсадай болон эрдэм ухаанай министерство шангуудай лауреадуудта зохистой Дипломууд болон мүнэн шангуудые барюулаха.
Буряад Республикын Президентын болон Правительствын хэблэлэй албан.

ВETERАНУУДАА БАЯРЛУУЛАЯ

Манай гүрэн ехэ үйлэ хэрэг - Агууехэ Илалтын 60 жэлэй ойн баяр угтахаяа байна. Энэ ехэ хайндэртэ республикымнайшье бэлдэнэ. Бүгэдэ арадай тус хайндэртэ ямар хубитаяа оруулаха гээшэбиб гэжэ хүн бүхэн ханаата болоно ёһотой.
Энэл асуудалтайгаар бидэ олзын хэрэг эрхилдэг зондо хандаһан байнабди. Тиигэжэ «Бизнес-ветерануудта» гэхэн хайн сэдхэлэй хэмжээ үнгэргэхэ ханаан мүнделөө.
Бусадһаа урид «Возрождение» ООО, «Стамай» эдөө хоолой компанинууд, «Абсолют» магазинууд, «Славия-Тех» ООО, «Гевс» ООО, «Даринское пиво» ООО дуралхаданай зүбшөөлөө үгөө. Тиин тус хэмжээ ябуулаха нэн түрүүн дайнай ветерануудые хангалгын шанар дээшэ-лүүлгэдэ шэглүүлэгдэхэ ёһотой гэжэ шиндээбди.
Нэрлэгдэһэн фирмэнүүдэй хүтэлбэрилэгшэдтэй хайндэрэй үдэрнүүдтэ ветерануудые худалдаа наймаанай талаар

хангалгын асуудалнуудые хэлсээбди, хайндэрэй эдөө хоолой суглуулбаринуудые бүридэхэ тухай шийдхэбэри абаабди, гадна хайндэрэй урдахи болон хайндэрэй үдэрнүүдтэ дайнда хабаадагшадта болон араталын хүдэлмэридэ ябаһан булта зондо сэнгүүдые нилээд горитойгоор доошолуулаха тухай, тиихэдэ ветерануудые гэр байра дээрэн хангалга эмхидхэхэ тухай хэлсээбди.
Энэ хайндэрые зүрхэндөө дүтөөр хадуужа ябадаг зоние Буряадай Экономическа хүгжэлтын болон гадаадын харилсаа холбоонуудай министерствын промышленна үйлэбэрийн, худалдаа наймаанай болон ниитын хооллогын эмхинүүдтэй, тиихэдэ республикын хотонуудай болон аймагуудай муниципальна байгуулануудтай суг хамта сонсохон тус хэмжээ ябуулагдаа хабаадахыен уряалнабди.
Татьяна ДУМНОВА,
Буряад Республикын экономика хуғжэлтын болон гадаадын харилсаа холбоонуудай министр.

Хүнгэлэлтэнүүд: хүндүүлжэй асуудал

ЭМ ДОМ ХҮРТЭНЭГҮЙ

Хэрбээ ветерануудай, пенсионернүүдэй асуудалуудаар манай республикада мунгэ түлбэрийн талаар хуулийн эрилтэ бэлүүлэгдээ наань, эм домоор хангалта бэрхшээлтэй болоод байна. Энэ талаар Улаан-Удын элүүр энхые хамгаалгын хорооной дарга В.М.Очиров тайлбари үгэбэ.

Республикын ниислэлдэ түлбэригүегөөр эм абаха эрхэдэ 27630 хүн оролсоһон байна. Тэдэнэрэй рецепт бэшүүдэд аптекадэ ерэхэдэн, хэрэгтэй эм үгы байна.

- Юуцдэ иимэ ушарнууд үзэгдэнэ гэшэб? - гэжэ Валерий Михайловичһаа асуубадни.

- Түлбэригүегөөр эм абаха эрхэтэн хотын 10 поликлиникэнүүдтэ рецепт бэшүүдхэ зэргэтэй. 359 врачнууд рецепт бэшэхэ эрхэтэй гэжэ тодорхойлогдонхой. Тус рецептууд мунгэн шэнги тусхай саарһан дээрэ өөрын код тоонуудаар тэмдэглэгдэһэн байха юм. Түлбэригүи списоктэ 362 эм домой нэрэнүүд оролсоно. Улаан-Үдэдэ 40 аптека болон киоскнууд тус рецептуудые хангахаар тодорхойлогдонхой. ЗАО «Роста» гэдэг фармацевтическэ нэгэдэл манай республикын хэрэглэмжые эмээр хангаха уялга абанхай. Урда жэлэй ноябрь һарада бидэ захил хээ һэмди, -

гэжэ В.М.Очиров хэлэнэ. - Зүгөөр захил гүйсэд бэлүүлэгдээгүй. Тиймэһээ хүнгэлэлтэтэй бүхы зоние эмээр хангажа шаданагүй. Январь һарада оройдоо 5560 хүн түлбэригүи эмдэ хүртэһэн байна. Рецепттэй ерэн гурбан хүнэй нэгэниинь лэ эмдэ хүртэнэ. Эрилтые бага зэргээршые хангахын тула аптекенүүд өөһэдынгөө нөөсэ жасаһаа эм үгэлсэхэ баатай болоно. Тээд тэдэ эм домой сэн «Ростын» хэлсэнһээ үнэтэй юм. Жэшээлхэдэ, нэгэ рецептээр үгтэхэ эм дунда зэргээр 126 түхэриг һаа, аптекын өөрын жасын иимэ эм 213 түх. 41 мунгэн сэнтэй. Аптекенүүд шэнэ

хуули бэлүүлжэ эхилһээр 432 мянган түхэриг үлүүсэ гаргашалһан байна. «Роста» уялгаяа бэлүүлхын тула манай республикын хүнгэлэлтэтэй эрилтые гүйсэд хангамаар эм дом асарха ёһотой. Николай НАМСАРАЕВ.

АГНАХА ХҮСЭЛТЭЙШҮҮЛЭЙ АНКАРАЛДА

«Росохотрыболовсоюз» гэхэн түб правлениин эблэлэй мэдээсэлээр, Россин Федерациин регионуудта, тэдэнэй тоодо Буряад орондо, агнуури - загаһа барилгын билет үгы болгогдож, агнуурийн нэгэдхэмэл гүрэнэй билет байгуулагдахань гэхэн суу олондо тараагдана.

Ушарын юуб гэхэдэ, 2004 оной октябриин 25-да «Комсомольская правда» газетэдэ толилогдон «Россин ахамад егерь» А.Сауринтай хэһэн хөөрлэдөөнэй удаа, энэ буруу хүүр зугаа дэлгэржэ эхилээ. А. Сауринай хэлһээр, ангуушан болохын тула ангуушадай-бүлгэмэй бүридхэлдэ ороншыбегүй, гансал «Агнуури хээ эрхын удостоверени» гэхэн дансатай байха ёһотой гэжэ хэлэгдээ.

Энэ асуудалаар тодорхой харюунуудые үгэхэ гуйлтатайгаар Россин Президентдэ хандагдан гээшэ. Тийгэжэ Россин Хүдөө ажахын ба Экономикын министрствэнүүдһээ

энэ асуудалаар гүйсэд харюунууд ерээ. Тус бэшгэй ёһоор, 1993 ондо «Россин Федерациин өөрын Дуранай ба спортывна агнуури тухай» гэхэн Россин Правительствын Тогтоолоор, агнуурида гараха хүсэлтэйшүүдэ агнуурийн билет үгтэдэг юм. Агнуурийн дүримэй, аюулгүй байдал сахилгын, зэр зэбсэгтэй ябалгын шалгалта гараһан тухай тамгатай билет ангуушадай олонитын эмхи зургаан ангуушанда үгэхэ ёһотой. Гадна тэрэ гүрэнэй пошано түлэхэ болоно.

Тиймэһээ Буряад Республикын Агнуурийн управлени, аймагуудай гүрэнэй агнуурийн надэрой албанайхид А.Сауринай хэлһые буруушажа, 1993 оной Тогтоолой ёһоор ажалаа ябуулха гэжэ найдагдана.

А.ЕМЕЛЬЯНОВСКИЙ, Буряад Республикын Ангуушадай ба загаһа баригшадай олонитын эмхи зургаанай правлениин түрүүлэгшэ.

НАВСТРЕЧУ СЪЕЗДУ

Конгресс бурятского народа намерен провести Всебурятский съезд во второй половине мая текущего года. По этому поводу 2 февраля прошло совещание у Президента РБ Л.В. Потапова, где была обещана поддержка властных структур, включая финансовую помощь.

21 февраля состоялось очередное заседание Совета Конгресса, на нем был сформирован Оргкомитет по подготовке и проведению съездов в составе 7 человек.

Оргкомитету поручено точно определить дату проведения съезда, составить детальный план подготовительных мероприятий, внести уточнения в Устав КБН, составить смету расходов по минимуму на подготовку и

проведение съезда, рассмотрены другие рабочие моменты.

На повестке съезда главным вопросом будет определение места бурятского этноса в деле укрепления Российской государственности, улучшения межнациональных отношений на основе наполнения этнического самосознания, сохранения и развития традиций, языка и культуры. Безусловно будет уделено внимание общественно-политической составляющей всех затронутых вопросов, а также (в какой-то мере) социально-экономический.

Съезд должен и обязан сработать во благо Бурятии, Сибири, да и России в целом.

Ю.УБЕЕВ, председатель Оргкомитета, исполнительный директор КБН.

САГ БОЛЗОРТОНЬ ТҮЛЭХЭ

2005 оной февралин 1-эй байдалаар ниислэл хотомнай энергетигүүдтэ 770 миллион түхэриг үритэй гэжэ бүридхэгдөө.

Тиймэһээ Улаан-Үдэ хотые таһалгараггүйгөөр дулаагаар болон зайн галаар хангахын түлөө, мүн муниципальна предприятинуудай хэрэглэһэн зайн галай түлбэриин саг болзор соонь түлээгы хангахын түлөө Улаан-Үдын мэр Геннадий Айдаев харюусаха гэхэн шийдэхбэри Буряадай Президент абаба. Леонид Потапов тусхай захиралта соогоо мартын 1 болотор бүхы үригүүдээ тодорхойлоод, тэрэнээ усдахалгын гурим энергетигүүдтэй хамта зүбшэлсэхэ, гадна апрелиин 1 болотор энэ талаар онсо эрхэ байдалһаа гараха гэхэн зорилгонуудые тайлбарлаа.

ТҮЛӨӨНЭГҮЙ МЕДИЦИНСКЭ ТУҮГАЛАМЖА

2005 ондо Буряад оронойнай ажаһуугшадта 4,5 миллион түхэригтэй түлөөнэгүй медицинскэ туһаламжа үзүүлэгдэхэ.

Республикыннай арад зондо түлөөнэгүйгөөр ямар туһаламжа үзүүлэгдэхэб гэбэл, тэдэнэ медицинскэ түргэн туһаламжа, мүн амбулаторно-поликлиническэ болон стационарна туһаламжа болоно. Дурдагдан хангалганууд Буряадаймнай бүхы медицинскэ эмхи зургаануудта бэлүүлэгдэхэ зэргэтэй. Эдэ бүхы хэмжээнүүд республиканска бюджетһээ болон заагагүй медицинскэ страхованиин гуримаар мунгөөр хангагдаха гээд онсолотой.

БАЯШУУЛ, ҮГЫТЭЙШҮҮЛ ГЭЖЭ ИЛГАРААД...

Буряад оронойнай ажаһуушадай 40 процент шахуунь үгытэйшүүлэй зэргэдэ ороно гэжэ тоолохоор. Республикыннай 386 мянган ажаһуугша амидарал хангалгын минимумһээ доошо олзо оршотой гэжэ бүридхэгдэнэ.

Буряадай статистикын хорооной мэдээсэлэй болон хэблэлэй түбэй дуулгаһанай ёһоор, Буряад ороноймнай эгээл үгытэй зоной олзо оршые тон баян зонойхитой сасуулаад үзэхэдэ, тэрэнэ аяар 17 дахин бага гэжэ бүридхэгдөө. Буряад Республикадамнай ажаһуудаг арад зоной 10 процент тухайн харын дунда зэргэ 950 түхэриг олодог, харин нүгөө 10 процент зонинь 16 мянган түхэриг саин абадаг гэжэ тэмдэглэлтэй. Гадна баян хүнүүдэй олзо оршо жэл ерэхэ бүхэндэ нилээдгүй дээшэлнэ ха.

ЭРХЭ ЁНОНОЙ АСУУДАЛААР

Буряадаймнай профсоюзнуудай ашаар түлөөнэгүй юридическэ албан байгуулагдахань. Тус албанай мэргэжэлтэд Улаан-Үдэ хотымнай предприятинуудта

Тобшо һонин

БЭЛИГТЭЙ БЭРХЭ ХАТАРШАНАЙ ДУРАСХААЛ ЁНОЛЖО

Буряадай хореографическа училищи түгэсхэн Красноярскын театрай баледей гол хатаршан Иван Ремешевский Велико-британида гастрольдо байтараа наһанһаа нүгшэбэ.

Гостиницаһаа гараад, гудамжа гаталха гэжэ ябатараа, тэрэ машинада дайруулжа нүгшэбэ бшуу. Энэ аюулта ушар февралин 21-дэ Норд Эмптон хотодо тохёолдоо. Бэлигтэй бэрхэ хатаршаниие хүдөөлүүлгын ёһолол март харын эхээр Улаан-Үдэ хотодо үнгэрхэ. Сут хүдэлһэн нүхэрэйнгөө мунхэ дурасхаалда зорюулжа, балетнэ бүлгэмынь нигүүлсэхы сэдхэлэй концерт харуулха гэжэ шийдээ.

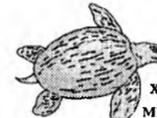
Буряадай хореографическа училищи түгэсхэн Иван Ремешевский түрэнэн эгшээтэйгээ хамта Красноярскын оперо болон баледей театрта хүдэлхөөр уригдаһан байгаа гээд тэмдэглэлтэй.

МЭЛХЭЙГЭЭР ХООЛЛОХО ГЭЭ ХА

Наушки хотодо хил гаталха гэжэ ябатан Хитадай эрхэтэнһээ гурбан мэлхэй хуряаган абтаба. Тэдэ мэлхэйнүүд Улаан-Баатар хото руу шэглэһэн поезд соо оллоо.

Буряадай тамуужанай хэблэлэй албанай дуулгаһанай ёһоор, амитадые абаад ябаха тусхай зүбшөөлэй данса энэ хүндэ үгы байба бшуу. Барибшалагдан хитадай хэлһээр, эдэ мэлхэйнүүд саашадаа тэрэ хүнэй хүнһэ хоол болохо байгаа ха.

Тийгэжэ абарагдан амитад нарын үдэрнүүдтэ Улаан-Үдэ руумнай асарагдахаар хүлээгдэнэ. Мүрдэлгын хэмжээнүүдэй түгэсэтэр, тэдэнэр Байгалиин музей соо байрлаха.

ХУУРМАГ МҮНГЭН

Хуурмаг мунгэ хэдэг наһажаал хүн Закаменск хотодо барибшалагдаба.

Хотын банкнуудай нэгэнэй ажалшад мунгэ тооложо байтараа, үнгэтэ ксероксээр гаргагдан 1000 түхэригтэй хуурмаг саарһа олоо. Республикын Дотоодын хэрэгүүдэй министрствын хэблэлэй албанай мэдээсэхээр, энэ хэрэгээр Закаменск хотодо ажаһуудаг 66 наһатай хүн баригдаа.

ГАЗАРАЙ ХҮДЭЛӨӨН

Ахын аймагта газар эхээр хүдэлбэ. Февралин 24-дэ Хэрэн хуурийнһаа баруун хойшо 87 километрэй зайда оршодог газарта аяар 7,1 балл хүсэтэйгөөр хурьһэн хүдэлөө. Онсо байдалай талаар министрствын Буряад Республикадахи гол управлениин хэблэлэй албанай дуулгаһанай ёһоор, Аршан болон Орлик тосхонуудта 3-4 балл хүсэтэй газарай хүдэлөөн бүридхэгдөө. Гэбэшые энэ аюулһаа хохидогшод Түнхэнэй болон Ахын аймагуудта үгы гээд мэдээсэхэ шухала.

ГАЛ АЮУЛ

Северобайкальск хотодо ушарһан түймэрһөө боложо, 17 хүн гэр байрагуй үлэбэ. Февралин 24-эй үлгөөгүүр тэцдэ юһэн - квартирна гэр шатажа дүүрээ. Энэ аюулһаа боложо, ами наһанай хохидолодо ороһон хүн үгы гэжэ тэмдэглэлтэй. Онсо байдалай талаар министрствын Буряад Республикадахи гол управлениин хэблэлэй албанай дуулгаһанай ёһоор, зайн гал дамжуулдаг утаһан түхээрэлгын хуушаржа, ошо үгэһэн ушарһаа түймэр соробхилоо.

Гай тодорто ороһон бүхы зон Северобайкальск хотодо ажаһуудаг түрэлхидгөө байрлахаар гаранхай. Саашадаа тэдэниие хаана байрлуулхые хотын захиргаан тодорхойлоо.

«ТОРГОН ЗАМ»

Улаан-Үдэ хотодомнай үнгэржэ байһан дэлхэйн монгол-шуудай модын фестивалиин үедэ хубсаһа болон зүүдхэлнүүдэй аукцион үнгэрхэ.

Тус фестивальда Хитадай, Монголой болон Россимнай хэдэн мого нютуагуудай түлөөлэгшэд хабаадана. Тэдэнэр монгол туургата арадуудай урданай заншалта хубсаһа хунар харуулхаһаа гадуур, оршон үеын үмэдхэл олоной һонорто дурдаха. Буряад оронойемнай хэдэн залуу дизайнернууд түлөөлнэ.

Тус хэмжээ ябуула мартын 4 болотор үргэлжэлхэ.

ВЕНЕЦИДЭ ИЛАЛТА ТҮЙЛАА

Дзю-до барилдаагаар улаасхоорондын турнирта Буряадаймнай тамиршан эрхимлэбэ.

Италиин Венецидэ үнгэрһэн мурь-сөөндэ Кабанскын аймагай Селенгинск тосхоной тамиршан Татьяна Сордия хабаадажа, түрүү һуури эзэлээ. Гадна Татьяна дүү басаган Иринуатая Си-бириин федеральна тойрогой первенствэдэ илалта туйлажа, Россин түрүү һуури эзэлхын тула мурьсөөнүүдтэ хабаадаха эрхэдэ хүртэһэн юм гээд мэдээсэбди.

Даша-Доржо БОЛОТОВ бэлдэбэ.

Правительствын хүдэлмэрийн шэглэлнүүд

ХАРГЫНУУДЫЕ ХАМ ҺАЙНААР ХАРУУНАЛЖА

2005-2007 онуудта Буряадай социально-экономическа хүгжэлтын программын түлэб тухай материалнуудые толилогло үргэлжэлхөөр.

Автомобилин харгыннуудые зонхилолгын талаар Буряадай Гүрэнэй комитет хадаа республикын гүрэнэй засагай гүйсэдхэхы зургаан гэшэ. Тэрэнэй гол зорилгонууд гэхэдэ, регионной газар дайда дээрэ юрэнхы хэрэглэй автомобильн харгыннуудай утаһа зонхилолого болон хүгжөөлгэ, харгыда хабаатай бүхы ажал дүүргэжэ шадаха харгын ажахын инфраструктурые хүгжөөлгэ болон. Гадна комитет автомобильна харгыннуудай түлэблэгэ болон барилга, һэльбэн шэнэдхэлгэ, заһабарилга, автомобильна транспортын аюулгүй болон найдамтай ябадал хангалга хинадаг.

Манай шийдхэхэ асуудалнууд үргэн юм: автотранспортын аюулгүй болон таһалгаряагүй ябадал, автомобильн харгыннуудай хайн шанар хангалгада туһаламжа, олон транспорт хангаха арга, болбосон түхэлтэй болон экологическа талаар аюулгүй байдал дээшлүүлгэ, бюджетэй тусхай зорилготой

харгын жасын мүнгэн зөөри зүбөөр хэрэглэглгын хойноһоо хиналта. Гүрэнэй комитет республикын газар дайда дээрэ юрэнхы хэрэглэй автомобильна харгыннуудые болон тэдээн дээрэхи түхээрэлгэнүүдые түлэблэглгын, барилгын, һэльбэн шэнэдхэлгын, заһабарилгын болон хангалгын асуудалнуудай талаар гүрэнэй политика ябуулаг. Харгыннуудые хүгжөөлгын, тэдэнэй техникескэ байдалай саашадаа хүгжэжэ арга боломжонуудай болон жэлэй уридшалан багсаамжалгануудай удаан болзорой программа-нуудые бэлэдхэдэ, харгын халбарин саашадаа хүгжэхэ шэглэлүүдые бүрилдүүлдэг, харгын ажахын мэргэжэлтэдые бэлэдхэлгэдэ болон тэдэнэй мэргэжэл дээшлүүлгэдэ хабаадаг.

Харгыннууд болон тэдэнтэй холбоотой бүхы юмэн Буряадай ажаһуугша бүхэндэ аргагүй ехэ удха шанартай. Манай комитет нотагаархидайнгаа хайн харгыгаар ябахын тула нилээд оролдоно. Тээд хамаг юмэн бидэһээ дулдыдана бэшэ гэшэ ааб даа. Уридшье, мүнөөшье сагай гол шийдхэгдээгүй асуудал хадаа мүнгэн зөөрийн дуталдалга

болон. Гэбэшье, республикын мэдэлдэ байһан, республикын болон нотагай удха шанартай территориялна харгыннуудта хабаатай юрэнхы хэрэглэй авто-харгыннууд (хотоһоо гадуур харгыннууд) яһала хайн байдалтай. Һүүлэй жэлүүдтэ нилээд ажал хэгдэбэшье, урдманай бүри ехэ хүдэлмэри хүлээнэ.

2005-2007 онуудта «2020 он болотор уридшалан багсаамжалгатай 2010 он болотор хугасаада XXI зуун жэлэй Буряадай харгыннууд» гэнэн республиканска программын хэмжээ ябуулануудые бэлүүлгэ үргэлжэлүүлэхэбди. Тус документ

республикын юрэнхы хэрэглэй авто-харгыннуудай утаһа хүгжөөлгэдэ, тэдэниие мүнөө сагай эрилтэдэ харюусаха болголгын ашаар техникескэ хэмжээнь дээшлүүлгэдэ, тон ехээр хэрэглэгдэдэг талмайнуудые һэльбэн шэнэдхэлгэдэ болон хуурин газарнуудта ошоһон ондоо харгыннуудые барилгада шэглүүлгэдэнхэй.

Хараалагдаһан зорилгонуудые бэлүүлхын тула харгын хүдэлмэринүүдэй программа соо 2005 ондо хэгдэхэ хүдэлмэрийн хэдэн шэглэлнүүд тодорхойлогдонхой. Нэрлэбэл, автотранспортын аюулгүй хүдэлмэнтэй эрилтэнүүдые хангалга, харгыннуудай ашагалга дээшлүүлгэ, хандаржа байһан хуушан хүүргэнүүдые заһабарилга болон һэльбэн шэнэдхэлгэ, бодхоогдожо эхилһэн объектүүдэй барилга дүүргэлгэ.

Тодорхойгоор хэлэбэл, иимэ байдал тобойн гарана. Мүнгэн зөөрийн ехэнхи хубинь авто-харгыннуудые хангалгада эльгээгдэхэ. Гадна Романовка-Багдарин трасса дээрэхи хоёр хүүргын һэльбэн шэнэдхэлгын хүдэлмэринүүдые түгэсхэхөөр харааланхайбди. Улаан-Үдэ-Турунтаево-Хурамхаан гэнэн автомо-

билна харгын 109-124 километр талмай, тиэхэдэ Северо-байкальск-Дабаан трассын 40-44 километр талмай һэльбэн шэнэдхэлгын хүдэлмэринүүд үргэлжлүүлэгдэхэ. Хориин аймагта Улаан-Үдэ-Загарай-Хэжэнгэ-Хори гэнэн авто-харгы дээрэ Худан гол дээгүүр гараһан хүүргэ шэнэлжэ захалха зорилготойбди. Монголой гүрэнэй хилэ хүрэтэр нэмжһэн Улаан-Үдэ-Хяагта трасса дээрэ 124 километр дээрэхи Сэлэнгэ мүнэнэй дээгүүр гараһан хүүргэ һэльбэн хубилгахаар түсэблэгдэнхэй. Тиэхэдэ Хурамхаанай аймагта Долсокан дээгүүр, Яруунын Эгэтэ дээгүүр, Муяын аймагта Аккукан дээгүүр хүүргэнүүдые татаха талаар хүдэлмэринүүд дүүргэгдэхэ.

Гадна Сэлэнгын аймагта Зургаан-Дэбээ-Черноярово хүдөөтэй авто-харгын 4,2 километр утатай талмай барижа дүүргэдэ, ашагалгада тушааха түсэб байна.

Александр ФОМЕНКО,
Автомобильна харгыннуудые зонхилолгын талаар
Буряадай Гүрэнэй
комитедэй түрүүлэгшэ.

(Түгэсхэлын хожом гараха).

ПЕНСИ ДЭЭШЭЛҮҮЛЭГДЭЭ

Республикымнай ажаһуугшадай пенси мартын 1-һээ эхилжэ, 230 түхэригөөр дээшлэбэ. Тиигэжэ пенсиин гол хуби дунда зэргэ 900 түхэриг тухай бүридүүлхэ болон.

Россин пенсионно жасын Улаан-Үдэ хотын Октябрьска районной хэлтэсэй мэргэжэлтэдэй дуулганаһанай ёһоор, энэ дээшлүүлгэһээ гадуур гол хубийн 30 процент хэмжээтэй түлбэринүүд пенсидэ нэмэгдэхэ. Тиигэжэ 80-һаа дээшэ наһатай хүнүүдтэ 480 түхэриг, харин дайнай ветерануудта 1200 түхэриг нэмэлтэ мүнгэн түлэгдэхэ болон.

Гэхын хажуугаар пенсиин страховой хуби апрелин 1-һээ дээшлүүлэгдэхээр хүлээгдэнэ гээд дуулгабабди.

ХҮНДЭТЭ НЭРЭ ЗЭРГЭ ОЛГОГДОБО

Беслан хотодо баатарай үхэлөөр унаһан манай нотагаһаа гарбалтай түүхын багша Дарима Аликовада «Жэлэй эрхим сибиряк» гэнэн хүндэтэ нэрэ зэргэ олгогдобо.

«2004 оной эрхим сибиряк» гэнэн нэрэ зэргэдэ дүн хамтадаа 7 хүн хүртөө. Сибирийн ажаһуугшадай дуутга үгэлгын дүнгөөр Дарима Аликова теннисистка Мария Шаропова, дуушан Дмитрий Хворостовский гэгшэдые ахижа шадаа гээд тэмдэглэгдэнхэй.

«Жэлэй эрхим сибиряк» гэнэн конкурс хоёрдохи жэлээ үнгэрбэ. Нёдондо жэлдэ нотагаймнай дархан Даша Намдаков илагшадай тоодо оролсоо һэн гэжэ һануулаа.

ВИЧ ҮБШЭННӨӨ ҺЭРГЫЛГЫН ҮДЭР

Мартын 1 - ВИЧ үбшэннөө һэргылгын Бүхэсибирийн үдэр.

Мүнөөдэрэй байдалаар энэ үбшэндэ дайруулһан 2 мянга гаран хүн Буряад орондомнай ажаһууна. Тээд зоной диалэхи хубинь, тодорхойлоодо 70-аад процентнь, 15-тайһаа 30 наһатай хүрэтэр залуушуул болон.

Һэргылэмжын Бүхэсибирийн үдэртэй дашарамдуулан, Улаан-Үдэ хотодомнай волонтернуудай хүдэлмэнтэй презентация үнгэрөө. 25-дахы хургуулида СПИД тухай элдэб хэмжээ ябууланууд, мурьсөөнүүд, хөөрэлдөөнүүд үнгэргэгдөө.

ВИЧ үбшэннөө һэргылхэ талаар волонтерско хүдэлмэнтэй Буряад орондомнай бии болоһоор, 6 жэл

гүйсэбэ. Мүнөөдэрэй байдалаар республикадамнай мянга гаран волонтернууд бүридхэгдэнэ.

ЭПИДЕМИ СОНОСХОГДОБО

Улаан-Үдэ хотодомнай ОРВИ үбшэнэй эпидеми соносхогдобо.

Үнгэрэгшэ долоон хоногой туршада 3 мянга гаран хүн энэ үбшэндэ дайруулаа, тээд зоной диалэхи хубинь 14 наһа гүйсөөдүй үхибүүд гэжэ бүридхэгдэнэ.

Үбшэлһэн зоной тоо, баримтануудые шэнжэлээд үзэхэдэ, тэрэнь эпидемическэ хэмһээ 14 процентээр үлүү гараһан байба. Тиигэжэ хургуулийн наһанай хүүгэдэй үбдэхэ ушарнууд хоёр дахин дээшлээ гэжэ онсолотой. Эгээл энэ ушараар хотын 38-дахы хургуулийн хэшээлнүүд зогсоогдонхой, ушарын гэбэл, тэндэ һурадаг үхибүүдэй аяр 36 процентнь ОРВИ үбшэндэ дайруулаа бшуу. Гадна 16-дахы хургуулийн 1-дэхийһээ 3-дахы хүрэтэр классуудай хэшээлнүүд үнгэргэгдэнгүй. Мүншье 40-дэхи хургуулийн гурбан классай, 32-дохи дунда хургуулийн аяр найман классай хэшээлнүүд зогсоогдонхой гээд тэмдэглэе.

Буряад ороноймнай үшөө 8 аймагта энэ үбшэн ехээр дэлгэрээ гэжэ бүридхэгдэнэ.

«ХАЛУУН УНААР ХАНГАЛГА ДАХЯАД ТАНАЛДАХАГҮЙ»

Шэтэ хотын компани Улаан-Үдымнай ажаһуугшадые дулаагаар болон халуун унаар хангадаг болохонь.

Тус акционернэ бүлгэмэй болон «Улаан-Үдын энергетическэ компани» гэнэн муниципальна предприятинь хоорондо баталагдаһан хэлсээнэй ёһоор, Улаан-Үдымнай 1-дэхи болон 2-дохи ТЭЦ-нүүд, мүн «Теплогенераци» гэнэн эмхи болон Каменскын ТЭЦ хүршэ хотымнай компаниин мэдэлдэ дамжуулагдаба.

Шэтын компаниин генеральна директор Владимир Алфёровой хэлэгшээр, Улаан-Үдэ хотымнай ажаһуугшадые халуун унаар хангалга дахяад таһалдахагүй. Харин Геннадий Айдаевай тэмдэглэһэнэй ёһоор, энэ харилсаанай ашаар нийслэл хотымнай гэр байрын-коммунальна ажахы бата бэхи байдалтай болохоһоо гадуур, хотымнай мүнгэн санда нэмэлтэ эд хүрэнгэ орохо болон.

ТАМХИ БОЛГООМЖОГҮЙГӨӨР ТАТАНАН УШАРНАА...

Үнгэрэгшэ амаралтын үдэрнүүдтэ Буряад орондомнай тохёолдоһон түймэрнүүдһээ боложо, 3 хүн наһанһаа

нүгшөө. Онсолоттой зүйл гэхэдэ, наһа дүүрэн гурбан хүн булдааа ногтуу байгаа бшуу.

Февралийн 26-ай һүни Бэшүүрэй аймагай Новосретенка хууринда 68 наһатай эрэгтэй хүн гэр соогоо шатажа нүгшөө. Үглөөдэр үдэшнь Тарбагатайн аймагай Вахмистрово хууринда ушарһан түймэрһөө боложо, 55 наһатай эхэнэр эрэ хүн хоёр наһа дүүрээ.

Онсо байдалай талаар министерствын Буряад Республикадахи гол управлениян хэблэлэй албанай дуулгаһаар, тамхи болгоомжогүйгөөр татаһан ушарһаа уламжалан, эдэ аюулнууд тохёолдоһон байгаа.

ХОЙТО ОСЕТИИН ПРЕЗИДЕНТ БАЯР ХҮРГӨӨ

Буряад Республикымнай арад олоной Беслан хотын ажаһуугшада дэмжэлтэ үзүүлһэн ушараар Хойто Осетин Президент баяр хүргэбэ.

«Зэбүүрхэмэ муухай ябадал үүсхэн террористнуудһаа боложо, туйлай ехэ хохидолдо ороһон үхибүүдтэ болон багшанарта туһаламжа үзүүлһондэнтэй баяр баясхаланиие хүргэнэб. Аюулда дайруулан зондо болон тэдэнэй түрэлхидтэ, дүтын хүнүүдтэ ханаата боложо, анхаралаа сүм шэглүүлһэн ушартай Хойто Осетин дэбисхэр дээрэ ажаһуудаг олон тоото үндэһэ яһатанай сэдхэлдэ мүнхэдөө үлэхэл», - гэжэ Александр Дзасохов Буряадай Президентын нэрээр эльгээһэн телеграмма соогоо тэмдэглээ.

ТҮНХЭНЭЙ ПАРК - ЭГЭЭЛ ЭРХИМ

Эрхүү хотодо үнгэрһэн «Байкалтур» гэнэн уласхоорондын выставкын Гран-при шанда Түнхэнэй үндэһэтэнэй парк хүртэбэ.

Сутларагша олонийтые болон сэгнэлтын комиссийе үндэһэтэнэйнгээ парктай танилсуулахдаа, түнхэнэйхид онсо маяг хэрэглэхээрээ шалгаржа шадаа. Тиигэжэ түрэл арадаймнай хатар бүжэг, заншалта хубсаһа хунар, дуу хүгжэм тэндэ дурадхагдажа, олоной һайшаалда хүртөө гээд тэмдэглэлтэй.

Тус хэмжээ ябуулагда Россиншье, гададашье гүрэнүүдэй 100 гаран эмхи хабаадаа.

Даша-Доржо БОЛОТОВ бэлдэбэ.

Эхэнэрнүүдэй уласхоорондын найндэрөөр!

СТАРЕЙШАЯ И МУДРЕЙШАЯ,

МИР ДА ПАД ВАМ И ВАШЕЙ СЕМЬЕ

«Человек щедрой души, щедрой руки» — так говорят о нашем шеф-поваре Марию Константиновне Деевой. Уже 45 лет она кормит воспитанников школы. Пришла юной, красивой, и сегодня в канун 70-летия, также привлекательна и добра, и все свои устремления посвящает тому, чтобы детишки были сыты и веселы и хорошо учились. Частенько сама пройдет по рядам, посмотрит, подбодрит, кто плохо ест, всё-таки уговорит, подбодрит. В этом её суть — нашей всеми уважаемой кормилицы.

Мария Константиновна — профессионал высокого класса, как говорят, «профессор в своем деле». Никогда при ней не бывает, чтобы чего-то недоставало или не ладилось. Работу она организовывает так, что не возникает лишних вопросов и недоразумений, в коллективе царит атмосфера доброжелательности и спокойствия. И потому, наверное, и обеды с добрых рук — добрые, и все 585 детей это чувствуют.

Родилась наша именинница в селе Поперечном Еравнинского района. Окончила ГПТУ-9 г. Улан-Удэ. В 1971 году назначена шеф-поваром лицей-интерната. Награждена медалями «К 100-летию со дня рождения Б.И.Ленина», «Ветеран труда», Почетными грамотами обкома КПСС, совета профсоюз.

М.К.Деева работала со многими директорами. 31 год назад уговорил принять пищеблок П.Ф.Бардаханов. Сейчас она работает уже с седьмым директором Ж.Б.Санжиевым, они ладят меж собой прекрасно. И коллектив пищеблока в лицейной Лионии Игнатьевны Курбатовой, молодых поваров Даршмы Музеевой, Долгор Самандуевой, Соёмлы Быковой стараются оправдать доверие старейшего ветерана, как сама себя любит называть Мария Константиновна, и мудрейшего человека, как мы называем её. Исключительная компетентность, доброжелательность, широта души позволили ей стать тем, кем она сама стала. Бременами любит говорить: «Не представляю себя вне лицей-интерната. Если б не здесь, кем и где была бы я — не представляю».

Её можно понять. Отдать больше половины жизни одному коллективу и до сих пор находиться в активной деятельности — согласиться, не всем по плечу.

Марию Константиновну всегда поддерживают и радуют её муж Анатолий Михайлович Баранов, семья её сыновей, внуки и внучки. Как не поддержать бабушку, которая готовит вкусные, аж пальчики оближешь, угощения?

Мир да лад коллективу, которым Вы руководите, и вашей дружной семье, уважаемая наша Мария Константиновна. Доброго здоровья мы желаем Вам, от души поздравляя Вас с Днем рождения и с женским праздником!

Коллектив республиканского лицей-интерната №1.

БАГШЫН ЗҮРХЭН ЭХЫНХИДЭЛ

Түрэл арадайнгаа уг заншал, уламжалха ёно, баян түүхэ удха түгэлдээрөөр сахижа ябадаг байхаа гадна, тэдээн дээрэ үндэ-нэлжэ, хэдэн үеын залуушуулые хүмүүжүүлэн багша Цырен-Ханда Мункуевна МУНКУЕВА тухай — манай хөөрөөн.

Бүхы наһаараа Хориин аймагай Амгалантын дунда хургуулида хүдэлэн Цырен-Ханда Мункуевна Ашанга нотагта 1937 ондо түрэнэн юм. Тэрэнэй балшар наһан дайнай эбүүн жэлнүүдтэ тудгаа. Тиймэнээ тэрэ үеын хүүгэдтэл адли ажал хүдэлмэридөө абыаслиг бэрхэ, хүбэлгэн хурса хэн тула, Цырен-Ханда Мункуевна Ашангын эхин хургуули дүүргээд, Партизанай, удаань Ульдэргын, Хориин хургуулинуудые нэлгэжэ, шунал ехэтэйгээр хураһынгаа хажуугаар, хамтын ажалда хам ороосо. Тэрэ саг тухайгаа дурсахадаа, багшамнай иигэжэ бэшэхэн байдаг: «Нэгэ бага шадалтайхан болоходоо, хуралсаһынгаа хажуугаар ба зунай сагта сүлөөгүй ажалтай: поли үтгэжүүлхэ үнэхэ, тахяагай аргал суглуулха, эмэй үбнэ түүхэ, таряанай буртаг үбнэ түүхэ, огородто хамнааса, үбнэндэ ябаха гээд саашаа ажал захагүй үргэлжэдэг хэн». 1963 ондо Хэжэнгын дунда хургуулин дэргэдэ эмхидхэгдэхэн педкласста тэрэ хураад, Амгалантынгаа хургуулида пенсидэ гаратараа ажаллаа. Хүдэлмэригээр орхингүй Буряадай түрэнэй багшанарай институтта хуража, 1972 ондо тэрэнээ түгэсхэхэн намтартай.

Эгээл энэ багшын аша габьяагаар Амгалантыннай хургуулида «Улаалзай» гэжэ ансамбль байгуулагдаа хэн. Би бүри эхин классхаа захалаад, хургуулиа түгэсхэхээрөө, энэ ансамблин гэшүүн байгааб. Гүлмэр, гүйсэд болбосороодуй үхибүүдые хара бага байханаань хойшо, арадайнгаа гүн удхатай ёно заншал дээрэ үндэлжэжэ, уран найхандаа хэдэбтэйгээр хүмүүжүүлхэ хэрэгтэ иимэрхүү бүлгэмүүдэй үүргэ сэгнэшгүй ха юм даа. Тийгэжэ бидэ — ансамбльда ябадаг хүбүүд, басагад — 1997 ондо Новосибирск хото ошоожо, тэндэ үнгэрэн мурьсөөндэ оролосо нэмдэ. Гадна нэгэтэ бэшэ Улаан-Үдэ ерээжэ, Буряадайнгаа телевидени болон радиогой дамжуулангуудта, мүншые элдэб конкурс мурьсөөнүүдтэ хабаадаһан байнабди.

Аймагайнгаа түбтэ, хүршэ хуурин сэлэнүүдтэ концерт наада харуулжа, бэлгээ гэршэлхэмнай тоогүй ааб даа. 1994 ондо аймагаа түлөөлжэ, «Гэсэр» гэжэ республиканска конкурсно хабаадаа бэлэиб. Гадна буряад хэлэ, литератураар олимпиадануудта оролсожо, үльгэр түрүүдэдэг байгааб. Эдэ бүхы хэрэгүүдэй эхи татаһан хүн гэбэл, манай бүгэдын хайра хүндэдэ хүртэнэн багша Цырен-Ханда Мункуевна мүн лэ даа. Багшамнай Россин Федерацин габьяата багша гэгдэн үндэр нэрэ зэрэгдэ хүртэнэй, гадна Октябрийн Хубисхалай орденной кавалер, хэдэн арбаад Хүндэлээй грамотануудаар шагнагдаһан юм.

Үшөө нэгэ тэмдэглэлтэй зүйл гээ хаа, Цырен-Ханда Мункуевна нотагайнгаа түүхэ мүнхэлжэ, «Амгалан тэниун Амгаланта» гэжэ ном хэблүүлжэ гаргаһан габьяатай. Эрхим хүндэтэ багшыеа Эхэнэрнүүдэй уласхоорондын найндэрөөр амаршалха зуураа, үүри үетэнйнгөөшье, мүн өөрйнгөөшье зүгһөө баяр баясалание хүргөөд, бэеын энхэ элүүрие, байгаа дэлхэйн зол жаргалье, хамагай найн найхание хүсэн үрэнзб.

Жаргал ГАРМАЕВ,
Амгалантын дунда хургуули 1998 ондо түгэсхэгшэ. ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Цырен-Ханда Мункуевна Мункуева.

УХАМАЙ БОДОЛООРОО УЛАСАЙ МАНЛАЙДА

Улаан — Үдэ хотодо «Индиго» гэжэ ресторан гурбан жэлэй саана байгуулагдаһан юм. Тус ресторанай директор Людмила Дамбадугаровна Лумбунова нэдондо «Жэлэй эрхим олзын хэрэг эрхилэгшэ» гэгдэн конкурсдо «Бага олзын хэрэг эрхилэгшын хатай» гэгдэн номинацида лауреадай нэрэ зэргэдэ хүртэһэн байна. Людмила Дамбадугаровнагай хүтэлбэри доро энэ предприяги богонихон саг соо ехэ хурдан хүгжэлтэ туйлана. Үнгэрэгшэ жэлэй туршада «42» гэгдэн TV-бар, «Сталкер» гэжэ хүниин клуб нээгэжэ, гадна энэ ажалай хажуугаар эдэе хоолой продукция буйлуулха зорилготойгоор энэ предприяги хүдэлнэ.

— Людмила Дамбадугаровна, та гурбан жэл соо олон дипломуудта, шатлануудта хүртэһэн гэгдэхэт. Эгдэн түрүүн ямар амжалта туйлаһан байнат энэ ажалда?

— 2002 ондо «Россин Федерацин региондохи эдэе хоолой индустриин хүгжэлтэдэ өөрын хубитаяа оруулаһанай түлөө» «Алтан тохорюун» гэгдэн үндэһэтэнэй шангай лауреат болоо хэм. Тийгэбэшье мүнөө жэл «Эрхим залуу директор» гэжэ нэрлэгдэхэдэ, энэ нэрэ зэргэ намда бусад шагналнуудтай буюу ехэ баяр мэдүүлнэ. Юундэб гэгхэдэ, энэ конкурсдо ганса миний ажалай шэглэлээр бэшэ, мүн страхованиин, үйлдэбрийн бусад элдэб халбарийн хүдэлмэрилэгшэдэй дундаһаа намайе шэлэжэ абарһан байгаа.

— Танай энэ олзын хэрэг эрхилэгшын замда гарахадтай хэн туһа хүргэхэн гэгдэхэ? Угай шуһан эндэ биш гэгдэхэ гү?

— Гэртэжимнай манай бага байхада, Мухар-Шэбээрэй аймагай Боом нотагһаа Северобайкальск зөөжэ ошоһон юм. Тийхэдэ тэндэ багахан сэлээн соо манай эжы Зинаида Балдансамбуева гансаараа ород эхэнэргүүд соо байбашье, нотагай Эхэнэргүүдэй соведэй түрүүлэгшэ байгаа. Тиймэнээ гэр бүлнүүдтэ эдэе хоол хүнгэлэлтэйгөөр абахааа эхилээд, саарха гуурһануудые, дансануудые зохожо, дээдэ засагай зургаануудаар хэрэгүүдэнь бүтээдэг эдэбхитэй, дорюун хүн байгаа. Тэрэ сагта умсын олзын хэрэг эрхилэгшын хүгжэлэн байгаа хаань, миний эжы заатагүй энэ харгы шэлэхэн байха хэн. Миний 18-19 паһатай байхадань «Басаганни, алиданаш. Шиний наһандаа хаа би хоёр-гурба «эрбелдээ» байха хэм»,— гэгдэ хэн. Эсэгэмни — Дамбадугар Доржиевич — тэд ондоо хүн: номгон даруу, сэсэн бодолтой. Энэ ажалайнгаа түрүүшын жэлнүүдтэ эсэгэтээ зүбшэн хэлсэжэ, эсэгынэгэ хургаал заабаран хүтэлбэрилэгшын хургуули гаргааб.

— Та багаһаа иимэ үүсхэлтэй, эдэбхитэй байгаа гүм?

— Угы, хургуулин байхдаа, номдоо бэрхэ, багшанарай хэлэхэн үгэ доро ябадаг аалин, бүтэсмэжтэй хурагша байгаа. Хэдэн жэл класстаа политинформатор яһарһан хүм. Зобожо, туйлажа байһан нэгэ хэдшыне негрнүүдые гэртээ асаржа, эдэзүүдэдэг хаа гэжэ ходо һанаадаг хэм. Тэндэхи энэ ямар зоболондо байна гэсхэд гэжэ ханагша хэм, мүнөө ехэ болоод, түрэл нотагайнгаа зондо үнэн зүрхэнһөө тухалбал, баһал эдэхэл ханаандамни таарадаг шуу.

— Хайшан гээг, ямар аргаар олзын хэрэг эрхилдэг юм?

— Олондо мэдээжэ бээ, эд зөөри, түрүүшын капитал байха ёһотой. Олзын хэрэг эрхилэхэдэ, түрүүшын үдэрһөө тоо бүридхэл хиналта хоёрые алдангүй үдэр бүри ябуулаха хэрэгтэй. Манай халбарин ажалда өөрын хармаан руу мүнгэ оруулаха зон олон байха. Энээниие усдахын тулаа, аргагүй шанга тоо бүридхэл, хиналта ябуулагдаа. Энэ «Индиго» ресторанда тоо бүридхэл компьютераар хэгдэнэ. Жэшээлбэл, ямар буюудда ямар зүйлэй хэдэ шэнээн продукт ороноб гэжэ компьютер тоолохо. Тудалдаа хаань — багаар хэнэ. Хэды шэнээн продукт үлэхэ ёһотойб гэжэ эли гараха. Тиймэнээ ажалдаа хоёр бухгалтертайди, ажалаа тон найнаар мэдэхэ мэргэжэлтэдтэ тааруу салин үгэхэдэ шамарламаар бэшэ. Гурбан жэл соо нэгэшые амаралтагүйгөөр хүдэлжэ, мүнөө энэ хэдэн жэл хүдэлхэн ажалдаата найданаб. Ажалаа найн мэдэхэ, оролдосотой мэргэжэлтэдэе суглуулжа, мүнөө нэгэ команда болоод байнабди гэжэ хэлэхэ эрхэтэйб.

— Хабарай эхин үгэрнүүд... Танай сэгхэлдэг ямар мэдэрэл түрэнэ гэгдэхэ?

— Миний ханаанда намарай ольбон ехэ таарадаг. Ажалай үймөөн жэгээржэ, аалин намдуу хаа эхилдэг гэжэ ханагшаб. Хабарай амисхаал, оршон тойронхи байдалгэй нойрһоо нэрихэ үе шэнэ ажал хэрэгүүдтэ уряалдаг гэжэ ханагшаб. Олон түсэбүүд, хэсэлүүд ханаандамни мундэлдэг. Буряад орононгоо эхэнэргүүдтэ, хүтэн эжынэр, басагадта ажабайдалай ариун харгы, сариун найхан эдэхэлэй ханаа бодолнуудые хүснэб.

Е.ЦЫБЕНОВА.

Сагаалганай хүндэлэлдэ

УЛЬДЭРГЫНХИДЭЙ ҮНЭТЭ ҮҮСХЭЛ

Энэ жэлдэ Ульдэргэ СПК-гай түрүүлэгшэ ГАЛСАНОВ Далай Цыдыпович, нотагай захиргаанай гулваа ДОНДОКОВ Даши-Цырен Цымпилович гэгшэд эдэбхитэйгээр ударидажа, Сагаан нарая ехэ зохидоор үнэгэргөө. Гурбан үдэрэй туршада нотагай хүн зон сэдхэхэлээ ханажа баярлабабди. Түрүүшын үдэр хэр угнаа морин агтаараа суурхадаг ульдэргынхид моридоороо урилдабад. Эндэ шаргатай хатар, хазаар моридой хатарай урилдаан боложо, адуун хүрэгэй хүгжээжэ байһые гэршэлнэ.

Онсолон тэмдэглэхэдэ, СПК-гай ахалагша адуушан Цыденжапов Солбон Эрдыневичэй үүргэ ехэ гэгшэ. Солбон Эрдыневичэй үетэн нүхэдын нүхэрөө дэмжэжэ, ехэ эдэхи гаргаба. Нотагтаа ажаһуудаг Лариса Лубсановна Борбоева, Улаан-Үдэдэ байдаг нүхэдэйн зүгһөө Долорма Дондовковна Цыренова гэгшэдэй үүсхэлээр мориндо дуратай байһан энэ дэлхэйтэй хаксанхай, нүхэдөө дурдан, мүнхэ дурсахаалдань спонсорнууд боложо, ехэ шангуудые табиһан байна.

Шарга морёор түрүүшын хуури эзэлхэн Балсамбуев Түмэндэ телефоной

аппарат, хоёрдохи хуурида Дамбаев Баярта мээшээг талхан (1 сорт), гурбадахай хуури эзэлхэн Маркуевта механическа гарай часы гэгэ мэтэ шангууд барюулагдаа.

Хоёрдохи үдэртөө бүхэ барилдаан боложо, Ульдэргын соёлой байшан соо ехэ багагүй хүсэээ үзэлсэб. Хүршэ Эгэтын-Адагай, Хориин аймагай Амгаланта нотагуудһаа бүхэшүүл уригдажа хабаадабад.

Түрүүшын хуурида Лобсон Дубчинов гаража, шанда хүртөө. Хүсэээ үзэлсэхэн олон хургуулин үхибүүд булта сагаан нарын бэлэг, шанда хүртэб.

Гурбадахай үдэрын соёлой ордон соо ёохор наадан, хатар, дуун зэдэлжэ, мурьсөөн боложо, Калинина нэрэмжэтэ гудамжа түрүү хуури эзэлжэ, СПК-гай жолоошон Доржиев Даша Цыбиновичтэ (капитан команды) үнэтэ бэлэг, хун сагаан хонин гээд бэлэг барюулагдаба.

Нотагай зон олоороо спонсорнуудшые болобо, СПК-гай түрүүлэгшэ Далай Цыдыпович сагаан нараар халуунаар амаршалаад, 10 хони шанда табиба. Эндэ нотагай хүн зоний ажабайдалай найн боложо байһые тэмдэглэмээр.

Цырен-Дулма ДОРЖИЕВА.

Баярай үгэ

ДОРЖИ ДЫМПИЛОВИЧ, ТҮРЭНЭН ҮДЭРӨӨРТНАЙ!

Доржи Дымпилович ГАРМАЕВ, найндэрөөр! Мартын 10-да та шухала удхатай үдэр тэмдэглэхэднэй, нүхэдтнай тание түрэнэн үдэрөөртнай амаршалха. Тийгэнгүй яахаб, та бага балшар наһанһаа мүнөө болотор үнэн зүрхэнһөө хүдэлнэт, олониие баярлуулнат.

1944 ондо 17 наһатайдаа сэрэгэй албанда татагтаат. Аяар 9 жэлэй хуга-саанда шинель үмдэжэ ябаат. Сэргэингээ алба эрхим найнаар гараат. Уран зурагаар хонирхоходог байжа, уран зурааша сэрэгшэдэй дунда эмхидхэгдэхэн мурьсөөндэ илаһан байнат.

Ород хэлэ хүсэд мэдэхгүйгүи хэн тула. Хабаровский офицернүүдэй байшан-дахи үдэшин хургуулида хуража гараат. Албанһаа табигдажа, Захаамин нотагаа бусаа бэлэйт. Удаань Ивалга нүүжэ, тэндэ партиин аймагай комитедтэ хүдэлмэрилөөт. Саашадаа Эрхүү хотын партииндээд хургуули дүүргэт. Зүгөөр уран зурагтаа хахасаагүйт. Тиин 1962

ондо «Буряад үнэн», «Правда Бурятии» сонинуудта хүдэлмэрлэжэ захалаад, уншагдашые нилээд баярлуулһан, хонирхуулаһан байхат.

Доржи Дымпиловичтэй би олон жэлэй дуршада «Правда Бурятии» сониндо суг ажалдаа хүм. Зондоо нилээд хүндэтэй, республикынгаа бүхы нотагуудые найн мэдэхэ бэлэй. Тус сониндо хуудаһанууд дээрэ хүдөөгэй ажалша, хүдэлмэришэ зон тухай нилээд бэшэхэн юм. Тэрэнэйн түлөө Доржи Дымпиловичтэ олон зон баярые хүргэгшэ хэн.

Мүнөө дээрээ энэ хүн наһанайнгаа амаралтада гаранхайшые хаа, гараа дэлгэдэ хуудагүйт, нүхэд ветерануудтаа туһалдаг. Бишье туһаламжада хүртэнэн байнаб.

Нүхэдэнь Доржи Дымпиловичые түрэнэн үдэрөөрнэ амаршалаад, өөртэнь, түрэлхидтэнь элүүр энхые, амжалта-нуудые хүснэбди.

Александра КОРТАЕВА.

№ 8 (413)

Тосон**Буряад үнэн**

3.03.2005

Дүхэрэг

№ 23 (21109)

Роза **НАМЖИЛОВА****ЭЖИНЭРТЭ**

Амидын жаргалтай эхине табиган, Амтата хүмбэйгээр амимнай залгаан, Үе бүхэнэй богонье алхуулан Эрдэни мэтэ эжымнай ха юм.

Үе дамжуулаа үүргээр дүүргэжэ, Үлзы хотогтой умайдаа шэрэнэн, Юһэн нараар юртэмсье шэртүүлһэн Юһнһээш үлүү эжымнай ха юм.

Харанхы хүнээр нойроо сэлмээжэ, Хуурайлан, бүмбэйлэн, хүхэндөө нэнгүүлһэн, Хизааргүй дуранай элшэ соо умбуулан Хайрата гансахан эжымнай ха юм.

Булагтал энхэ амгалан байдалай Буян, хэишэгтэй жаргалые юрөөһэн, Балшар наһандаа баяр нэмээһэн Буянта сагаан эжымнай ха юм.

Үүрэй солбоноор мэндээ эздүүлэн, Үргэн дэлхэйгээ сагаагаар сүршөөд, Амтата хоолымнай аманда асарһан Ариуэн сэдхэлтэй эжымнай ха юм.

Уг гарбалай нангин утаһанай Үнгэтэ сэсэгэйнь залаа задалһан, Үнэн худалай хиаль танюулан Ухаан бодолтой эжымнай ха юм.

Үндэһэ табиган элинсэгэй заншалаар Эсэгийн нэрье үндэрөөр сэгнүүлһэн, Эрдем бэлигэй жолооо барюулан Энэрхэ заяатай эжымнай ха юм.

Дүрбэн тэгшэ абыас олгуулаха Дүй дүршөлөө гамнангүй хубаан, Дэмэ ябадалые отголон болуулан Даруу номгохон эжымнай ха юм.

Үбсүү нэнгэн дали ургаад, Үхибүүн наһандаа хахасаха хирэдэ, Дариха бурханай тарняар үдэшһэн Дэмбэрэл ехэтэй эжымнай ха юм.

Бээ даанхай наһанайш харгы Буянта эжын юрөөлөөр зурыһал, Наншага сайжа наһандаа хүрэхэдөө, нургаһан ашынь заагагүйл харюулаш.

ЭЖЫН НАНАЛ

Эмээлтэ, хазаартын эрдэни һүлдье

Эхэнэрнүүдэй, хабарай һайндэрөөр!

Эсэгийн тэнгэри заяадаг юм. Үридэл адли умайда тэнжээд, Үхибүүнэй бөөр мүнцлэһэн юм.

Уг залгаха утаһанай узуурта Уялаа найруулаха түрэдэг юм. Наранай эшынь шэнээр задалжа, Найдал хэргээхэ зоридог юм.

Залгаа татаһан наһанайш хормойдо Залаата сэсэг дэлбээ дэлгэһэй. Зали дулаан гуламтынш эхиндэ Зондоо туһатай хэрэг бүтэһэй.

Амидын жаргалтай эрьегүй далайе Аадар бороогүй гатаһан болтогой! Аза талаанай алтан оньһые Арбан хургадши адхаханы болтогой!

Хэлэһэн үгэдөө эзэн боложо, Хүндэ ямбада хүртэхыш хараһайб. Найдамтай нүхэрэй ээмье нэнгэжэ, Нангин дурьяа эдлэхыш үзэһэйб.

Энхэ амгалан байдалай долгинһоо Эрдэм бэлигшини хурсадан эбхэрэг! Гэрэлтэ заяанайш мүнхэ буян Гэр бүлэдэш буухаяа бэлдэг!

НАНААНДАМ МҮНХЭРЭН БАЛШАР НАНАМНИ

(эжын нангин дурахаалда)
Булан захата Буряад оронһоом Байха гү, ондоо баян үлгы, Хүлөө шоройдоһон Баруун Дубуунһаам

Һубариха гү, ондоо зөөлэн харгы.

Үүлээр үсөөн үхибүүн хаһамни Үргэлжэ наһандам гал манаһанда, Үрхөөр туданан наранай толахон Үнэхөөр зүрхэндэм эрдэниин зүйдлэл.

Тарган хүрһэтэ тоонтым энгэртэ Таабайм хоноһон дүрбэлжэн үргөөн, Сэнхир уһатай Зэдын эрьедэ Сэгнэшэгүй жаргалтай хүүгэдэй үймөөн.

наһанда мүнхэрэн майн нэгэнээр Хүсэд мүйлһэнһөө һалаагүй уһан дээр Хүлөө газарта хүргэнгүй хүрөөд, Хабатай гоёор умбагша бэлэйбди.

Нюсэгэн бөөрээ Согтын сэлидэ Нуганан мэтэ садатараа шунгаа, Бээрэхын тээ наада тээ эрыбын элхэндэ Бээ наранда шарагша бэлэйбди.

Зэдын уһанай жараахай мэтэ Зэргэлжэ хэбтээд зугаагаа дэлгэхэш, Холоһоо ерһэн хараасгайда адли Хэрэм-уурхайгаа зохёожо мэдэхэш.

Бусалжа байһан хүүгэдэй нааданда Буянта сагаан эжыш болохош, Дэбэржэ байһан охинһоонь ногтоод Дүрбэ хүлэн тангаран харайхаш.

Амбан хоолоороо айлшадаа угтахаа Амин дээрэхэн богһодоо зогсохон,

Холоһоо буһан «бэриие» сэгнэхэ Хуршындөө хатарһан «хуримда» найрлахаш.

Хүүгэдтэй хожомоо хүдэлхөө зүгнэжэ, нургагша болоод ганирагша бэлэйб, «А-ангар», «О-онгогор» - гээд, Аһан шадалараа оролдогшо бэлэйб.

һанаһа гүш, Тания, хоюулан хамта Хүршэ басагаһан Светыеш дахуулаад, Газарай холье ябагаар дабажа, Гэрмээ мангирта гурбуулан ошоһоноо?

Бороо хураһаа хөөдхэлснөөр урдаһан Булангир уһатай Сэхирые гатаһаад, Баруун бээдэнь бухиндан долгиһон Бадама Ленхобын далайда хүрэхэһөө?

Хүйһэн соо ногооо үгсэн, уруудан, Хүнды мангир хабатай суглуулаад, Хормойдоо нягталһан үнгын шулуудтай нүниин хахадта үргөөндөө бусаһанаа?

Эжын даабаряар наһан наһашаа Элһээр эгшэгтэеэ ээлжэлэн шудараад, Хальһатайың шаһанан халуун хартоохыие Хүрэнгэ тудхан даруулжа хуутараа,

Аһан шадалараа шударһан хадаа Ариг сэбэрые сахигһан болоод, Ахайгаа харахадаа, хүлөө аршахыень Аяр холоһоо аргададаг бэлэйб.

Үбһэ хулһандаа үмсэ хамтагүй Уһанан малгайгаа абангүй ороходонь, Миниһыне досоо баярлаа эзлүүдгүй Мүр үбһэнэй зурыгад унахадань.

Табан хубүүдые тоонтодоо тариһан, Тоня хүршэмнай тамхижа хуухадаа, Хажуураа хурсадхаад, далайхым харахадаа, «Хүрһэтэйнь хюһанаш», - гээд, хүхирэгшэ бэлэй.

Гайтай ажалһаа мултаржа ядаад, Газар дэлхэе эрыюулжэ байхад, Досоохи мондогорым дохижо хуутгад, Дүмэлсэхэ эжымни хулгай нюдэндэм.

Магтаалда мээхэй Роза ядаруухан Магнайһаа хүлһые арша аршаһаар, Дүрбэхэн түрисье арай шамайхан Дүүргэгшэ бэлэйб, гунха гунхаһаар.

Нарай заахан дүүхэмнай эрхэхэн, Нюдэнэй хараһаа мултарал болоболынь, «Бэдэрэе мүнгээ, асарая алтая», - гээд, Бэлшһэн Людэеэ бэдэрэгшэ бэлэйбди.

Дүрбэн аха дүүнэр бээ бээндээ Дурлажа үдэхэмнай тэнсэлгүй жаргал,

Багаһан хубсаһаа өөһэд хоорондоо Бэлэглэжэ хураһанай жэшээлэмээр заншал.

Тээ томохон болоһон лэ хадам Томошуулай зугаа һанаандам элихэн. Шугуунхада шаһанан шахамал сайгаа Шаажан аягаар барихам тодохон.

Соноһол гэнтэ абаһан мэтэ «Суглаанда» сугларһан эжымни нүхэд «Бараалхакһаа ерээбди багшакһаа», - гээдээ, Баран мийэрэн хуугшад бэлэй!

«Дулмаажын бүтээһэн хубсаһанай оёдолдо Дэгэд дуугарбал, тоохонһыне халдахагүй, Гомбынгоо асарһан сарпинһаар бишини Гоё самса заагагүйл захиһаб», - гээд,

Нэрээлтэ Дулын нэгэтэ бэшэ Нарин оёдолтой эжыдэм хандахадань, Наран досоомни бадарһан мэтэ Найдамта эжыгээрээ омогорхогшо бэлэйб.

Эмтэ домто халуухан алыгаарань Эльбүүлхээ сэлээнээрхин заагагүйл залаха, «Хабдаһан хүхэмнай эдэгшөө», - гээдээ, һамгад баяраа хүргэн ерэхэ.

Үетэн нүхэдһөө дутуу бэшээр Үндылгэһэн үргөөндэ - үндэр сэгнэлтэ, Ганзага, дүрөөдэ ядараһангүй хүргэһэн, Гансахан эжыдэ - манай дурсалга.

Галта дайнда хураггүй хосорһон, Ганса нүхэрөө дурсажэ ябахадань, Хэшээһэн хүүгэдтэнь эсэгийн дүрэ Хүшөө болон мүнхэрөөл наһандань.

Халюуэн дэгэлтэ Хонгоодор тоонтоһоом Харагдахакһаа ондоо дулаахан ногаа, Далижан дэгдэһэн Баруун Дубуунһаам Дайралдахакһаа ондоо дардам отог.

НҮХЭДЭЙ ХАРИЛСААН

Хани нүхэдэй зугаае намдуугаар һанамжа бодомжотой хүлээн абаха, Түбэттэй юумые түбиһэн тэнюунээр Туйлуула шадалтай нүхэд байха.

Даруу түбшэн абари занһаан Досооһан наһан мандаһандал болохо, Гүнзэгы сэбэр сэдхэл зүрхэнһөөн Гайхалта мэдэрэл түрэнхэндэ болохо.

Жэшээлэн хэлэбэл, зундаа хүүгэдэй Жараахай мэтэ эрыбын элхэндэ Зуураһан бээ наранда шараад, Зугаагаа дэлгэжэ игаахыень харахадаа,

Хэнэйшые хубуу, басагадые илангүй Харахан толгойнуудынь эльбэһын хажуугаар, Зохидоор хандадаг дулаахан үгөөрөө Зүрхэнэй хүбшэргэйн худаһа дайрамаар:

«Бурханай заяһан талаан бэлигые Багшынгаа туһаар хүсэндэнь хүргэжэ, Урагшаа наһалан угаа хэргээгты», - Урма, зоригынь үргэжэ таби́ха.

«Ариуэн һайхан булагһаа мүнцлэһэн Амидаралай эрдэниие заяадаг Эдэмни, Шэдитэ ундатай хундагаш хэтгээ Шэргэнгүй далайгаар долгиһонь болтогой», - гээд,

Оршон тойроной үргэхэеэ сэлмээд, Үглөөнэй нарантай золгохо хирэдэ, Удха түгэдэр үгэнүүдээр дайдадаа Угаа зохидоор үгүүлхыень дуулахаһан.

Хэрбээ нэгэнэй хамтын ажалһаа Хэмһэн үлүүгээр халтараа болоболынь, Залхуудаа зангирһан лэшхэлэйн залаае Залаха жэшээлэн, дутуугүй болохыень.

«Түрүүшын нүхэр бурханһаа оноотой, Тэрэнэй удаадахынь танилаһаа хүртэхэ. Малгай табигал манайхи гзбэл, Муухай ябадалтан олдожо болохо», - гээд,

Зарим нэгэнэй һалюу ябадалтай Замаа нилээд зорихын эхиндэ, Зүбөөр эрыюулхынь Сансарын хүрдые Заһаха хэргыһэн, бодол сэдхэлһээн.

Эгээ иимэ нүхэдтэй ханилан Ээмээ нэнгүүлэн дабшаа болобол, Харагдашагүй наринхан утаһаар гэхэ гү Халуун зүрхээ хооло болобол, Эшэлтэ гайхалта гээшы мэдэнгүй Энгэрээ нюдэхэлши угаа бахархан, Энэ минни тариһан модон, Энэ минни бодхон байһан.

Памяти военврача третьего ранга Маргариты Андреевой

Под Ростовом, дважды немду маршалом Кулик, по газетным свежим данным, прозвучавшим точно крик, в контракте подвиг смелый совершила военврач и погибла смертью белой под красноармейский плач, наша милая землячка из колхозного села,

патриотка, не горячка, хот: красавицей была. всех она оберегала, обмыла раны им, и лечила, помогала и строй вернутся не одним. В части все ее любили, как в семье сестру свою, несказанно рады были рядом с нею быть в бою. Та, смотря на обстановку,

если вдруг не так дела, трехлинейную винтовку вместо скальпеля брала, и в атаку вмг бросалась с воинами наравне, героически сражалась, пехотинцем став вполне. На участок обороны, что держал наш батальон, прорвались враги колонны - был числом нас больше он.

С вызовом, почти без страха, подкрепленный пшпапом шел немец, думая с размаха нас сломать - спесив и зол. Завязался бой кровавый с натеревшимся врагом: что на нас с былою славою лез так нагло направо. И атаки-контратаки длились до исхода дня - рукопашной стычки, драки,

пулеметов трескотня. И бойцов осталось мало, пулеметчик замер вдруг: уж гашетку доктор жала изо всех сил нежных рук. Кончив ленту пулемета, увидала, что комбат, пошатнувшись, возле дота запрюкнулся назад, подползла, чтоб здесь на раны наложить бинт, но сама

тут уткнулась в снег багряный, неподвижна и нема. Дочь бурята из Бильчира отдала, пав в том бою, ради будущего мира молодую жизнь свою. Стало средь теперь одною жертвой больше. Но какой? Чрезвычайно не простою - очень, очень дорогой. **Алдар ТУМАХАНИ.**

Эжы тухай, элдэб үзэгдэлнүүд тухай сэсэн үгэнүүд

- Хүндэлжэ хураһан заншал һайхан. Хүбүүгээ тэбэрһин энэ һайхан.
- Хээрэн галуун ниидэнгүй Хүрэхэ газартаа. Хүнэй хүбүүн Эрдэмые үбэртэлэн ерэнэ.
- Шагнал гэхэдэ энеэдэг, Шаардалга табидакһада урбайдаг.
- Энэ бэе олоод, Эжыдээ хялайха муухай. Эрдэм ном хураад, Багшаа муулаха муутай.
- Эрыюулжэ уншахада, Ном һайхан. Эрьежэ уулахада, Эжы һайхан.
- Ямаанай мяханай Халуун дээрэ. Ямаршые ажалай

- Түргэнэ дээрэ.
- Ябаһан хожно!
- Һууһан хугарна.
- Аашатай хүн хүндөө барана, Ажалтай хүн хүндөө нэмэнэ.
- Алда бээдэ аман гэршэ.
- Албан бэшэгтэ тамга гэршэ.
- Алтан дэлхэе наран гэрэлтүүлнэ.
- Арад зоние эрдэм гэрэлтүүлнэ.
- Буугай аман саашаа, Дуунай ая наашаа.
- Жаргалые хүсэбэл, элүүрые хүсэ.
- Элүүрые хүсэбэл, эмнэлгые хүсэ.
- Зурагай сэсэг бороодо урдан гутаха шэнги.

- Билдагуушын һайшуул Шүүмжэлээдэ урбалзан уурлана.
- Уулын сэсэг бороодо хэргэхэ мэтэ.
- Ухаантан һайшуул Шүүмжэлээд зүблэлгөөндэ баясана.
- Нараяа дагабал, элшэтэй. Намаа (партия) дагабал, ашатай.
- Ном удхатай. Наһан тоотой.
- Нэгэнэ ниитын түлөө. Нийтэнэ нэгэнэй түлөө.
- Хайнгууд үйлэһэнэй. Ханзалхань олоной.
- Халамжатай¹ намай (партийн) ивээл² ехэ.
- Хамтарһан ажалай бүтээл ехэ.

- Хайрата эхын энэрэл ехэ.
- Худал үгэ Хулгайтай адли. Хуурамч³ дуралал Хөөһэнтэй адли.
- Хүндэ ашаа Уналгада хортой. Хүндэ суртал Амидаралгада хортой.
- Дулма ДАРИЖАПОВА.**
- Үгэнүүдэй удхын тайлбари: ¹ Хожно - шүүнэ, дшилэнэ. ² Хайн - наадаха, барилдахадаа тэнсэхэ, али алиһынь хонжогодохогүй. ³ Халамжа - хайрлаха наһанан. ⁴ Ивээл - аша туһа, тэдхэмжэ ехэтэй. ⁵ Хуурамч - худал, худалша, үнэн бэшэ.

НАРАН-ГЭРЭЛ ТАХИНАЙН ТУУЖА

Сагаан Дара-эхын туужа

(Үргэлжлэл. Эхиншнь февральин 17, 24-нэй дугаарнуудта).

Наран-Гэрэл өөрынгөө нүхэдтэ хандажа:

- Минии үүдэ нээгты! Үнэни-Үгэлэгшын эмье харуулай, - гээд, үүдээ сэлүүлэнэ.

Үнэни-Үгэлэгшэ Наран-Гэрэлэй шарай хараад, дээрээ хүйтэн уһа адхуулһандал бөөн шэшэржэ, дуугаржа шадахаяа болишоно. Наран-Гэрэл нюдэнһөө нөлбоһо адхаруулна.

Наран-Гэрэл Үнэни-Үгэлэгшэдэ иигэжэ хэлэнэ:

- Энэ шухала гэжэ сэдхэхэн хүнөө - Одоо абанан амарг гэргээ абиад яба.

Үнэни-Үгэлэгшэ хэлэхэ үгээ оложо ядан, иигэжэ хэлэнэ:

- Алабалшни - шинии дуран, Абарбалшни - шинии дуран,

- Юун гэбэши? Яаха гэбэши? - гэжэ Наран-Гэрэл асуугаад, «Лүхэ ноён ерээ» гэжэ газанаа хүнэй дуулахадань, - Оруулагты! Үнэни-Үгэлэгшые хойто гэртэ оруулаад, үүдые хаагты! - гэбэ.

«Жин уладай ехэ хаанай ехэ ноёниинь бэлэйб, шанаргүй эмэ хүндэ ерээжэ мургэхэмни», - гэжэ Лүхэ ноён ханаһаар, гэргэнһ өржө, Наран-Гэрэлдэ мургөөд, тэрэниие иигэжэ магтана:

- Ухин баатар, шинии хүсөөр Дээгүүр ханаатай хулгайшадые шүүрээр хамаһан мэтэ

Хамаг эргэнэ амгалан болгобош. Наран-Гэрэл ноёниие сэхэ хараад, иигэжэ хэлэнэ:

- Дээдэ тэнгэрийн хубүүнэй сог заяар, Лүхэ ноён, шинии арга бэлгээр, Тэнсэлгүй баатарай хүсөөр,

Түрэл улад эргэнэ хэшгээр Хулгайшадые доройтуулба!

Лүхэ ноёндо хандалы табича үгэгты, сай уулгагты!..

Лүхэ ноёной хандалы дээрэ нуухадань, Наран-Гэрэл ерүүлһэн дээрэ ойлгуулан үргэлжэлүүлэнэ:

- Дээдэ хаанай зарлигаар, Дотоодо яаманда гурбан ехэ яла байна гэжэ

Намае шүүжэ үзэ гэ бэлэй. Ехэ ноён Лүхэ бидэ хоёр зүб шүүжэ үзэе.

Лүхэ ноён Наран-Гэрэлэй хэлэгшые зүбшөөн дэмжэнэ:

- Тийхэ болтогой! Наран-Гэрэл Лүхэ ноёндо иигэжэ хэлэнэ:

- Гурбан хуурида хуугшад: хулгайша, Хуурмагша ноён, би гурбан болоно. Ухинөө бэшээшэ хубүүндэ үгөөд, Урид абанан гэргэндэнэ

хоро уулгажа алаад, шулуугаар таглаад, Дээрнэ бадма сэгсг тариба гэнэм.

Тэрэниие намае шүүжэ, Ехэ ялада унагааха гэнэн Хаанай зарлиг буугаа юм.

Лүхэ ноён мэдээшгэй боложо, тэрэниие хөөргэдэн иигэжэ асууна:

- Тэрэ ноён гүн ехэ хуурида Одоо энэ сагта гү, али Урда сагта хууһан хубүүн гү?

Наран-Гэрэл Лүхэ ноёндо иигэжэ хэлэнэ:

- Урда сагта бэшэ, Мүнөө хаража хууна.

Лүхэ ноён мэлзэжэ эхилнэ:

- Мүнөө сагта гүн ехэ хуурида ганса

Хүгшэн, хубүүн, би гурбан хуунабди. Харанхы иимэ ябадал

Хаанаһаа байхаб? Намда иимэ ябадал үгы бшуу!

Наран-Гэрэл сухалаа хүржэ, тэрэндэ иигэжэ хэлэнэ:

- Хүгшэн хулгайшан, Минии шарайе танижа үзэ!

Лүхэ ноён Наран-Гэрэлые хаража танаад, хүнэһөө гаража, бээ шэ-шэрүүлэн, иигэжэ хэлэнэ:

- Ухин баатар, бү сухалда, Минии үүсхэнэн хэрэг бэшэ,

Зараса үхидэй үүсхэнэн арга. - Хүгшэн хулгайшанһаа хайн юумэ дуулаха бэшэши.

Минии нүхэд, Лүхын гэртэ ошожо, Туналжан гуае, зараса үхидыень

абажа ерэгты! - гэжэ Наран-Гэрэлэй хэлэхэдэнэ, тэдэнэр түргэн ошожо, Туналжан гуае абажа ерэнэд.

Наран-Гэрэл Туналжан гуаһаа иигэжэ асууна:

- Шинии гэртэ минии ерэхэдэ, Ши намда юундэ хоро уулгабаш?

Туналжан гуае айн хүгдэжэ, Наран-Гэрэлдэ иигэжэ харюусана:

- Ухин баатар, минии гэртэ ерэхэдэтай, Би таниие үнэн зүрхэнһөө хүндэлжэ,

Эгшэмни гэжэ угтаа бэлэйб. Харин үхид үүсхээ, Ухин баатар шамайе алаһан байха.

- Хөөрхэй гэм үгы, үнэн хэлэб. Минии яаманай хойто гэртэ оруулагты, - гээд, Наран-Гэрэл тэрэниие хойто гэртэ оруулба.

- Энэ аргы ехэ үүсхээб? - гэжэ Наран-Гэрэл хулгана мэтэ олон үхидһөө асууба.

- Ухин баатар, таниие манай гэртэ ерэхэн гэжэ дуулаад, хүндэлгын түхээрэлгэ хэжэ хүндэлхэдөө, таңда үхэл ерээжэ, бурхан болохоо байна гэжэ мэдээгүйбди. Бидэ хоро хэжэ, таниие алаха гээгүйбди, - гэжэ үхид харюусабат.

Наран-Гэрэл хүйтөөр энегээд:

- Лүхэ ноёндо ташуур үгэгты, эдэ үхидые хунааг! - гэжэ захирба. Лүхэ ноёндо ташуур асаржа үгэхэдэнэ:

- Тоомгүйшүүл, намае гэмтэй гэхэ байна гүт? - гэжэ байха Лүхэ ноён үхидые сохино. - Гэмээ намда тохохо ханаатай гүт?!

- Ноёнхай, та бидэ бүгэдөөрөө үүсхээ, алаа бэшэ гүбди. Маанадые Ухин баатарай сохёо наа, захисотой байгаа, харин таңда захисогүй, - гэжэ үхидэй хэлэхые Наран-Гэрэл дуулаад:

- Энэ хүгшэн хулгайшаниие ташуурдажа, гэрһээ гаргагты, эдэ үхидые тэбшэгты, - гэжэ нүхэдтөө хэлэбэ.

Лүхэ ноёниие хатантайн ташуурдаад, гэрһээ үлдөөд, үхидые тэбшэбэ.

(Лүхэ ноёниие үлдэһэн, хоро үгэгшэ үхидые тэбшэһэн, Үнэни-Үгэлэгшэ эртээ Наран-Гэрэлэй золгоһон тухай долоодохи зүйл дүүрүбэ).

Наран-Гэрэл өөрынгөө эрэ Үнэни-Үгэлэгшые хойто гэрһээ асаруулаад:

- Эй, муу эрэ, ши бөөнгээ мууе, хэһэн гэмээ мэдэрбэ гүш? - гэжэ асууба.

- Ай, Ухин баатар, ши гэгээн мэгтши. Би бөөнгээ үйлдэхэн гэмүүдэе буатыень мэдэрбэб, - гэбэ Үнэни-Үгэлэгшэ.

- Шинии гэмээ мэдэрбэшье, ялышпини хүнгэхэнөөр шийдхэбэб, - гээд, Наран-Гэрэл өөрынгөө нүхэдтэ хандажа, - Энэ муу эрые хэбтүүлээд, нюргынь ташуурдаха байгаа, - гээд, урданайхия ханажа, хоёр нюдөө уһагуулаад: - Муу хубүүн бод! - гэжэ захирба.

Үнэни-Үгэлэгшэ хүл дээрээ бодоод, ехэ эшэн зогсобо. Наран-Гэрэл хууриһаа бодожо, эрынгээ гарһаа хүтлөөд, хойто гэртээ оробо. Тэдэ хоёр тэндэ байһан Туналжангайа гурбуулан боложо жаргаба. Тэрэ үдэрһөө хойшо Наран-Гэрэл өөрөө өөртөө боди сэдхээ сэдхэбэшье, эхэнэр байһан тула хан түрые бариха ёһогүй байба.

«Минии энэ солье, эзэнэй алтан тамгые эрэдээ үгбэл, ямар гээшэб», - гэжэ Наран-Гэрэл тэдээнтэй гурбуулан зүбшөөд, энэн тухайгаа хаанда айлагдаха ошобо. Наран-Гэрэл Лүхэ ноёниие үлдэһэн, үхидые тэбшэһэн, Үнэни-Үгэлэгшөөр эрые хэһэн, Туналжан гуае эмэ зандань үлөөһэн тухайгаа дэлгэрэнгээр хаанда хэлэжэ айлагдаха. Хаан түшмэлүүдтээ тэрэн тухайнь хэлсэжэ зүбшөөбэ. Тэрэ саһаа хойшо Үнэни-Үгэлэгшэ табин жэлэй туршада дээдэ хан түрые даажэ, ямарһегүй хайн байлаба.

Жин уладай хаан Үнэни-Үгэлэгшые ерүүлжэ, иимэ зарлиг буулгаба:

- Табин жэлэй туршада гэмгүй хүдэлжэ, Ашата ехэ хан түрыем бата бэхи болгоош.

Наһантһа ехэ болобо бшуу. Өөрынгөө түрэнһ нютагтаа, Өөдөө болоһон газартаа Түрэнһэн эсэгэ, эхынгээ нэрэ солье бадаруулжа,

Ябахатнай болтогой! Үнэни-Үгэлэгшэ хаанай зарлиг дуулажа, юһа дахин мургэжэ, түрэнһ нютагаа бусаад, Зу үбгэнэй хойто үриие ехэ ноён

болгожо, ашыень харюулба. Мүн баһа засагай хэрэмэй харуулан үбгэнэй ба эмгэнэй хойто үриие ехэ ноён болгожо, ашыень харюулба.

Наран-Гэрэл Үнэни-Үгэлэгшэдөө хандап, иигэжэ хэлэнэ:

- Алибаа прагартга урһаһан үбһэн Адуунай аманда орохо.

Асруу¹² ехээр хурһаһан эд товар Аминай арилха сагта ямарһые туһагүй. Одоо үбгэн, хүгшэн болобобди.

Залуу эдир наһан үнгэржэ үтэлбэбди. Хэзээ үхэхэмнай мэдэгдэнгүй.

Бидэ гурбан жаргалдаа дашууржа хуугабди.

Хойто заяанда туһа болоһон мэдэгдэнгүй.

Хутагта Анандын хубилгаан Хара хэрмээд хүржэ, Хубитадаа той болобоһони, ямар бэ? Үнэни-Үгэлэгшэ зүбшөөжэ, Наран-Гэрэлдэ иигэжэ хэлэнэ:

- Эрдэни мэтэ тахинай, Шинии зоригор боломой,

Тойн болохо болобол баярламай.

- Би таанадаа дахахаб, - гэжэ Туналжан гуаа хэлээд, гурбуулан ябахадаа, Жин уладай хаанһаа табан зуун заануудые абажа, эд товар болон эрдэни бүгэдые ашажа, табан мянган нүхэдөө дахуулжа, Ананда хубилгаанай зүг руу зальбаржа, маани ушшажа ябабад:

«Алжаасгүй агуула хабсагай дабажа, Хамаг амитанай туһын тулада бодол түржэ,

Харанхы сансар дорозорһон бидэниие Хайрлажа, тойн болохыемнай үршөөгтыт».

Хэрмээ тэрэ нүзэгынь мэдээд, Хэтэрмэ ехэ мандал үүдхэжэ, Хэшэгтэ масагсал гийгүүлэн,

Бүрин бүтөөр айлагдаба. Тийхэдэнэ Үнэни-Үгэлэгшэ бурхан болобо. Наран-Гэрэл, Туналжан гуаа хоёр тахинай хутаг олобо. Таба мянган хүн ариун сэдхэл олобо. Табан зуун заан Сухаваадин орондо хүн боложо түрбэ.

Үнэни-Үгэлэгшэ, Наран-Гэрэл, Туналжан гуаа гурбуулан, эсэгэ ба эхэнүүдынэ, Зу үбгэн ба эмгэн, засагай гэрэй харуулан үбгэн ба эмгэн бүгэдөөрэй наһа баража, Сухаваадин орондо хүн боложо түрбэ.

(Үнэни-Үгэлэгшэ, Наран-Гэрэл, Туналжан гуаа гурбанай тойн болоһон наймагхи зүйл дүүрүбэ).

... Үнэни-Үгэлэгшэ тойн боложо, Хэрмээ хийдые түмэн үе эрьхэе, юһа мянга дахин мургөөд, Будалан агуулада ошожо, Арьяа Баалатай уулзажа мургөөд, арши¹³ хутаг олобо. Наран-Гэрэл, Туналжан гуаа тахинай¹⁴ хутаг олобо. Үнэни-Үгэлэгшын үри ашанар зуун үе хүрэтэр жаргаад, номоо дэлгэжэ, тарья болон түмэнэ тариха, амгаланаар жарган хууба.

12. Асруу - ехээр, ехэ.

13. Арши хутаг болохо - бурхан болохо.

14. Хутаг - олон.

15. Тахинай - дагина.

Сергей БАХЛАЕВ

хуушан монголһоо мүнөөнэй үзэг бэшгэтэ оруулба.

СОДНОМОЙ Буян-Дэлгэр, ДАМБЫН Гарма-Доди гэгшэд хинан заһабарилбад.

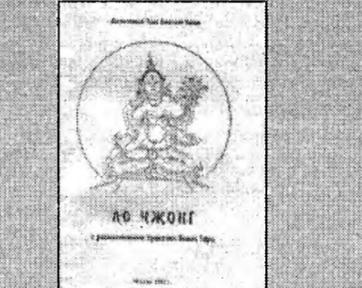
ПРАКТИКА СОЗЕРЦАНИЯ ЙИДАМА БЕЛАЯ ТАРА

Вы начинаете с того, что садитесь так, как вам удобно, и на уровне межбровья видите цветок белого цвета, а в дельте светящийся лунный диск. Светящийся лунный диск похож на включенную люстру. На лунном диске сидит Белая Тара. Она сидит, скрестив ноги, правая рука ладонью вверх опущена на колени. Левая рука перед сердцем держит цветок. На Белой Таре прекрасные одежды, она украшена великолепными драгоценностями.

Вы видите перед собой Белую Тару и знаете, что это Будда, поэтому вы сосредоточенно обдумываете достоинства Будды. Достоинства те же, речи, мысли. Вы сосредотачиваетесь на том, что любите и страдаете Тары по отношению ко всем живым существам независимо от пола. Никаких сомнений, никаких колебаний по этому поводу у вас нет. Вы сосредотачиваетесь на размышлении о достоинствах Будды в применении к Белой Таре; поскольку она - Будда, вкладывайте энергию Будды.

Ваша дружба, уважение - всех живых существ, которые также как и вы, вместе с вами обращаются к Таре. Вы делаете это в целях преодоления собственной ограниченности, поскольку если вы будете принимать в расчет лишь себя одного, то эта ограниченности будет довольно скромным. А если вы будете расширять свои рамки, включая в них всех живых существ, то и результат будет более значительным для вас самих.

Вы видите Белую Тару, обращаетесь к ней с молитвой и вкладываете в эту молитву искреннюю надежду, искреннее доверие, искреннюю веру в божество, к которому обращаетесь. И такое отношение образует Прибежище. Вы приближаетесь к Белой Таре и знаете, что она оплотняет равенство и любовь ко всем живым существам и исполнит желание и надежду, которые возлагаются на нее. Обращаясь к Таре, вы испытываете радость и глубокое доверие. Вообще, радость и вера - это разные чувства. Радость соотносится с аффектом страсти. Но в данном случае то чувство радости, с которым вы смотрите на Тару и обращаетесь к ней с какими-либо словами (а эти слова остаются внутри вас, их совсем не обязательно произносить), - это чувство, далекое от страсти, оно среднее скорее вере, а не страсти. В том, что касается Прибежища, чтобы объяснить некоторые моменты, следует вспомнить пример с человеком, который обладает способностью щедро делиться чем-либо людям беззащитных или бедных. Когда он видит этих бедных людей,

приближающихся к нему с надеждой, у него возникает чувство радости. Вот это и есть Прибежище. Изначное чувство, то есть вы смотрите с радостью и чувствуете при этом ответственную радость. Поэтому «ближение» и происходит. И это «ближение» делает Прибежище таким значимым для нас.

Когда радость доходит до высшего проявления. Белая Тара как бы исчезает в вас и верзе макушку входит в вас. И ваше тело становится как будто пустым. Это происходит по той же причине, по которой броненосец в воду растворяется в ней без малейшего остатка. И на месте вас возникает белый цветок, а в дельте лунный диск. И в центре лунного диска слог TAM. По своей сути слог TAM - это ваше тончайшее сознание, а по виду он белого цвета.

Буддам десяти сторон. Лучи возвращаются и исчезают в слог TAM. Из слога TAM возникает Белая Тара в той же позе, в которой вы видите ее изображенной на танке. Тоно в таком же виде, в каком вы видели ее перед собой. С такими же жемствами, украшениями, драгоценностями в прекрасных одеждах.

На уровне сердечного центра вы видите лунный диск в горизонтальном положении, в центре которого также слог TAM. Его окружают слоги мантры белого цвета. Из слога TAM на этом лунном диске опять возникают лучи и они достигают места обитания настоящего божества Тары. Настоящая Богиня Тара, которую мы пригласили, приходит в окружении будд и бодхисатв и погружается в вас.

Из книги «АУЧЖОНГ с разъяснениями практики «Белой Тары». В Издателском Доме «Буряад үнэн» в каб. №28 (издателский центр) т.ж. 21-55-97 имеются в продаже эти книги. Цена - 50 рублей.

Хүндэтэ
Лхамасу
БАТУЕВНА,
түрэнэн
үдэрөөртнай!

Буряадай суута уран зохёолшо Даширабдан Батожабайн наһанай хани нүхэр Лхамасу Батуевнаас мэдэхгүй уран зохёолшо, соёлой хүдэлмэрилэгшэд Ахаһаа Ага хүрэгтэр үгы ёһотой.

Москвагайшыё, Монголойшыё айлашад энэ энэрхы сэдхэлтэй эхэнэрые буряад олон зохёолшодой эгшээ, найжа шэнгээр дулааханаар дурсан ябадаг. Элитэ уран зохёолшын гэрэй түшэг байханаа гадна, уран зохёолойн ажалда шударгыгаар туһалдаг байгаа гэжэ мэдэнэбди. Д.Батожабайн наһа бараһанай һүүлдэ тэрэнэй зохёолнуудые ном болгожо хэблүүлхэ, дурасхаальены һэргээжэ байха сэгнэшгүй ехэ оролдолго гаргажал ябадагынь булганда жэшээ болохоор хэшээл гэшээл. Ганса Барас Халзановай сценаряар баримтата кино табиha хэрэг бүтээлсэһэнэиний юугээр сэгнэлтэйб?!

Лхамасу Батуевна үнгэрһэн намар наһанайнгаа ойн баярые гэмдэглээ. Олон амаршалганууд хэлэгдээ ааб даа. Тэрэ баярта үдэр бишые өөрынгөө амаршалгын шүүлэг уншаа һэм. Мүнөөдэр тэрэнээ уншагшадай анхаралда табихамни эгээл тааруу бэшэ гү гэжэ һананаб.

Хэбэд номхон Хэжэнгынгээ
Хэшынь олон алдартанай
Нэрэ солын үргэсэи
Хэзээдэ ябаа бэлэйлта.

Харин теэд уран зохёолшын
Хани байха ехэ үүргэ
Наһан соогоо дүүргэхэ
Найгши хубитай байшоолта.

Хэлэшгүй хүндэтэй энэ ашаагаа
Хэнһээшые үлүүгээр абажа ябаат.
Хэлэхгүйт өөрөө энэи тушаагаа —
Хэмнайшые мэгэнэ Танай габьяа.

Түрэл буряад арадайнгаа
Тоорингдэһэн хуби заяае
Түүхэлжэ бэшэһэн Батожабайгаа —
Дархан абарга Дашарабданаа
Абьяас, оролдосо ехэтэйгээр
Али зэргээр дэмжэһыметнай,
Эртэ бодожо, орой уштажа,
Эдэһэй дээжээр хүндэлжэ,
Корректурьенышые уншалсажа,
Нарин бэшэгшээр хамнасажа,
Холо, ойрын олон айлашадые
Ямар уринаар угтажа
Ябахыметнай,
нэрынь үргэһыметнай
Нээрээ, булта мэгэнэбди.

Бултанаймнай хээтэй һамасуу —
Хаанай хатантай тэнсүү,
Уран зохёолшодой һамгадай
Урдаа хараха һураг суу —
Хүндэтнай шимэ юм шуу.

Лобсон ТАПХАЕВ.

Мартын 8 - Эхэнэрнүүдэй уласхоорондын үдэр

Милая
Клавдия
ШУЛУНОВА,

С бенефисом, добрая
душа,
Ты блистаешь снова-
снова,
Ты неувядаема, хороша.
Родилась божественной
певицей,
Ты, неповторимый наш
кумир.

Будто нестареющей страницей
Одарила весь байкальский мир!
Как дитя священного Байкала,
Восхищала голосом славян,
А земля бурятская ласкала
От степей Агинских до Саян.
Пела песни русскую бурятка,
Зазывая в круг

в веселый пляс,
Слушала тебя, стонала Вятка,
Вологда, Саратов и Кавказ.
Широка, раздольна

Мать — Россия
И пути дороги не легки,
Ты служила людем так красиво
И твои заслуги велики.
Парни наши — Баторы Гэсэра
Пели страстно,

силу накопили,
Рыбаков Байкала звали смело
На путину трудную в залив.
Девушки, слегка роняя слезы,
Вторили печально, в унисон,
И, казалось, белые березы
Потеряли полуночный сон.
Пела вдохновенно и с задором,
Ласково и нежно о любви.
Погневали люди

дружно, хором
И дарили сердце от души.
Твой волшебный, дивный,
звонкий голос

Звал не мало любящих сердце
И растет как пшеничный колос
Рядом

начинающий певец.

Много лет

ты посвятила сцене,
Песен спето столько,

мне не счесть,
Вновь сегодня на своей ты смене
Защищаешь певческую честь.

И желаю, друг мой, Клавдия Шулунова,
Пусть не дрогнет

творческий твой трон.

Вновь тебя мы ждем
и с песней новой

Выйдешь к нам
на праздничный поклон.

Н.МАДУЕВ - БАЙКАЛЬСКИЙ.

ЭЖЫМНИ

ДУУНУУД ХЭТЭДЭЭ

МҮНХЭ

Эжымни наһан болоһоор жэл үлүү болобо, теэд хэлэжэ үгэһэн, дуулажа үгэһэн дуунуудынь хэтэдээ мүнхэ. Урданай дуунуудые дуулажа, шагнажа ябаханда һониншые, удхатайшые байнал даа... Эжынгээ мэндэ байхада хэлэжэ үгэһэн урданай дуунуудые эльгээбэ.

ХОЙТО АГУУЛА

Хойтохон агуулын оройдо

Хуша модон жэмэстэй.

Хотолзогшо бэмнай

Хубараг эрдэнийн хүсэндэ.

Набтархан агуулын оройдо

Нариинхан эшэтэй жэмэс лэ.

Нахилзагша бэмнай

Лама эрдэнийн хүсэндэ.

Тохойтойхон тооромдо

Тойрон соёроо моримни.

Тонхон гансахан шамхандаа

Тогтон алдаа зүрхэмни.

Элхэтэйхэн тооромдоо

Эрьен тойроо моримни

Эжэлсэнхэн шамхандаа

Эрьен алдаа зүрхэмни.

Баргажан үндэр дабаанда

Багахан боромни хүндэлдэшөө,

Батахан гансахан амарагтаа

Байхал зүрхэмни хүндэлдэшөө.

Уулахан үндэр дабаанда

Унаганхан бором хүндэлдэшөө.

Ушарсан гансахан амарагтаа

Улаанхан зүрхэм хүндэлдэшөө.

Витимэй дээгүүр харайлагша

Миндаһан дэлхэтэй мэлээн хээр.

Мишингээ досоо буйгаатай байн,

Мэндэем түргэн хүргыш даа.

Хадаа дээгүүр харайлагша

Хадагхан дэлхэтэй халзан хээр.

Харахан зүрхэм буйгаатай байн,

Харюуем түргөөр хүргыш даа.

БАДУУГАЙ Цырен-Дулма.

Хориин аймагай

Амгаланта шотаг.

Сагаалганай хүндэлэлдэ

Табан хушуун малай магтаал

1. Дээдэ зүгһөөшни сугларжа ерэнэн,
Даргай найхан эбэртэй,
Дар дар найхан дуутай,
Дугуй эбэртэй,
Дүхэриг һүүлтэй,
Дээһэ, уяада уягдаагүй,
Хүүгэдэ хүзүүдүүддэггүй,
Хүбэн сагаан ноһотой,
Харюулжа хүшэрдэггүй,
Хашажа барагдадаггүй,
Хонгор талые дүүргэдэг
Хондон сагаан хониншни
Арбан зүг, найман талаһаа
Хуран сугларжа дэлгэрээ!

2. Хойто зүгһөөшни сугларжа ерэнэн,
Холбоо найхан бүхэнтэй,
Хонин шара нюдэтэй,
Хомбогор хөөрхэн хоншоортой,
Уран найхан бурантагтай,
Ута найхан хүзүүтэй,
Тооложо барагдадаггүй торомтой,
Тогложо барагдадаггүй ботогонтой,
Хондон улаан тэмээншни
Арбан зүг, найман талаһаа
Хуран сугларжа дэлгэрээ!

3. Урда зүгһөөшни сугларжа ерэнэн
Уран оршохо дуутай,
Уудам һалгай эбэртэй,
Ухаа улаан зүһэтэй,
Дуу гарахадаа

Уулын буга шэнги
Субажа ерэжэ барагдадаггүй,
Сугларжа ерэжэ гүйсэдэггүй
Үхэр һүрэгшни.
Арбан зүг, найман талаһаа
Хуран сугларжа дэлгэрээ!
Арбан зүгһөөшни сугларжа ерэнэн
Автай найн хаанайшни
Абалан тогтоожо ерэнэн
Алтай нютагаар абирдаг,
Хангай нютагаар бэлшэдэг,
Хандагай, бугын хүртэй,
Һүр жабхалан найнтай,
Һү наалар үдхэн,
Жалгын жабар хаажа хэбтэдэг,
Нюдэнэй анисаар дайсанние тогтоодог,
Сагаан, бараан зүһэтэй,
Хүрин халтар хайнаг**, һарлагшни
Арбан зүг, найман талаһаа
Хуран сугларжа дэлгэрээ!

4. Баруун зүгһөөшни сугларжа ерэнэн
Бар соохор адууншни
Байдал жабхалан найнтай.
Байдаггүй орёо,
Тогтооходо орёо,
Хүтэлхэдэ жороо,
Гүйдэлгүй жороо,
Гүйсэдэггүй хурдан,
Дүрбэн туруутайгаараа
Ялзуулан хатардаг,
Дүрбэлжэн ташаагаа

Бүмбэлзүүлэн жороолдог,
һолонго шара соохор адууншни
Арбан зүгэй, найман талаһаа
Агуула хада мэтэ
Хуран сугларжа дэлгэрээ!

5. Доодо зүгһөөшни сугларжа ерэнэн
Догшон найн дүрэтэй,
Доро гүрэмэл эбэртэй,
Дамдин Дорлиг бурханай хүлэг болоһон,
Агуула хадаар бэлшээрэтэй,
Арбан сагаан буяншни
Аргамжаа болоһон
Арбан зүгтөө урган дэлгэрһэн,
Сэсэг мэтэ һолонгтоһон,
Зэрлиг ямаанай (янгир) зүһэтэй,
Хагир жэнгир дуутай,
Түмэн түмэн сэнхир хүхэ
Ямаан һүрэгшни
Арбан зүг, найман талаһаа
Хуран сугларжа дэлгэрээ!

Ажаглалта:
* Сартуул нютагта һарлаг, хайнагые
табан хушуун малай тоодо оруулдаг юм
ха.

ХОНИНОЙ ДУУН
Хадын саһан хайлалал даа.
Хабсал сайраар урсанал даа.
Хариин шубуун ерэнэл дээ.
Хабарай хара һалхинда-

Хажуудашни
Юуһи хэбтэхэб дээ!
Тойг
тойг
тойг
тойг

Урин дулаан болоһон доо.
Ургаса ногоон дэлгэрнэл дээ.
Уһанай шубуун ерэнэл дээ.
Уурагшни дэлбэрнэл дээ.
Урдаһашни юуһи
Угтахаб дээ!
Тойг
тойг
тойг
тойг

Хүхэ ногоон урганал даа.
Хүбшын модон набшаһалнал даа.
Хүхы шубуун донгоһон доо.
Хүхэншни дэлбэрнэл дээ.
Тэрэниешни
Юуһи хүхэнэб дээ!
Тойг
тойг
тойг
тойг
Дэлбэн сэсэг урганал даа.
Дэлхэйн шэмэг болоһон доо.
Дэлгэр шубуун ерэнэл дээ.
Дэлэншни дэлбэрнэл дээ.
Тэрэниешни
Юуһи хүхэнэб дээ!
Тойг
тойг
тойг
тойг

Эхэнэрнүүдэй уласхоорондын найндэрөөр!

«Хабарай хүгжэм сэдхэлдэтнай зэдэлэг лэ!»

Һаяхан Эхэнэрнүүдэй найндэрэй урдаһана ВСГАКИ-гай ахалагша багша, мэргэжэлтэ композитор Лариса Николаевна САНЖИЕВАТАЙ уулзажа, нёдондоной сентябрь һара соо «Буряад Республикын искусствын габьяата ажал ябуулагша» гэхэн хүндэтгэ нэрэ зэргээр хани халуунаар амаршалжа, зохёохы намтараарь һонирхоһон байнабди. Арба гаран жэл соо бэшэгдэһэн хүгжэмтэ зохёолнуудынь, уян, гоё аялгатай дуунуудынь олондо мэдээжэ болонхой бшуу.

Гэсэр ба үзэсхэлэн найхан Алма хатан» гэхэн зохёолыем филармонийн симфоническа оркестр гүйсэдхэжэ, зүрхэ сэдхэлыемни баясуулаа.

1997 ондо «Чжуд-ши» гэхэн нэрэтэй симфоническа миниатюра зохёолыемни энэл оркестр гүйсэдхэжэ, республикын Композиторнуудай холбооной баяр ёһолодо зориулһан байна. Манай ажалай гол юумэн гэхэдэ, бэшэһэн хүгжэмтэ зохёолуудыемнай гүйсэдхэхэ шухала бшуу. Зарим композиторнуудай зохёолнууд гүйсэдхэгдэнгүй үлдэг ха юм.

БГТРК-гай Ч.Павловой нэрэмжэтэ буряад арадай инструментүүдэй оркестртэй ехэ нягта холбоотойгоор ажалаабди. Жэшэнь, 3 хубинаа бүридэһэн «Озеро» гэхэн сюитэ, бусад оркестрово пьеснүүдые гүйсэдхэбди. Буряад драмын академическэ театрай найруулагһаа урид Тикемацугай «Остров небесных сетей» гэхэн хүгжэмтэ зохёол бэшэбди. Тийхэдэ «На берегу Селенги» гэхэн концерттэ пьеса, «Буряад хатарнууд» гэхэн зохёол бэшэһэн байнало.

- Лариса Николаевна, Тамнай олон дуугаараа шагнагшадта

мэдээжэ болоһон байнат. Ямар олон дуунуудтай уласхоорондын фестивалнуудышэмэглэ гээшэбди! - Зүб даа. Оркестртэ, мүн дуулаха бэлиттэй сондо зориулһан дуунуудаймни авторнууд, мэдээжэ поэтууд Ардан Ангархаев, Баир Дугаров, Гунга Чимитов, Алексей Бадаев, Балжинима Юндунов, Матвей Чойбонов, шүлэг бэшэхэ бэлиттэй Энгельсина Гармаева, Светлана Махачкеева, бусад нүхэд дуунуудаймни шүлэг бэшээ.

Олон конкурсын лауреат, Россин габьяата артистка Елена Шарраевагай дуулаһан Ардан Ангархаевай шүлэгүүд дээрэ бэшэгдэһэн дуунуудыемни зохёохы ажалы шэмэглэнэ. Липковичной нэрэмжэтэ «Жемчужина-2004» гэхэн конкурсно илаһан бэлиттэй залуу дуушан Константин Буинов мийн олон дуунуудые дууладаг. Республикын габьяата артистнууд Туяна Дамдинжапова, Сэдэб Банчикова, Россин габьяата артист Аюша Данзанов, республикын арадай артистнууд Баатар Будаев, Лидия Галсанова дуунуудыемни олондо мэдээжэ болгоно. Жэшэнь, Баир Дугаровай үгэнүүд дээрэ бэшэгдэһэн романснүүдыемни Лидия Галсанова ехэ гоёор дууладаг юм.

Ятаг дээрэ наададаг зонтой ехэ харилсадагбди. Ятаг, фортепиано дээрэ гүйсэдхэхэ концертнэ пьеснүүдыемни Уласхоорондын фестивал дээрэ олоной анхралда таяа.

- Эстрада дуунуудтай танай зүрхэ сэдхэлые зэдэлэг гээшэ. Олон дуунуудтай мэдээжэ болонхой...

- һүүлэй үедэ эстрада дуунуудаар хүнүүд һонирходог, кассетнүүдые худалдажа абадаг болонхой. Мужыхада (Яруунын аймаг) болоһон «Дружба» колхозой 40 жэлэй ойн баярта «Эгэтэмни» гэхэн дуу зохёогдоо. Бүхэроссын фестивалын лауреат - Дымбрыловтэнэй гэр булын ансамбль дуулажа, 3-дахы һуури эзэлэе, хун сагаан хонин бэлэгтэ хүртөөб. «Белый месяц» гэхэн телевизионно конкурсын Гран-при шанда хүртэһэн Эржена Санжиева мийн зохёоһон «Нарната» (үгэнь А.Бадаевай) гэхэн дуугаар шалгараа. Тийхэдэ 2001 ондо

Тувада болоһон конкурсно Эржена мийн бэшэһэн «Жаргалтай зүрхэн» (үгэнь Ш.-Х.Базарсадаевагай) гэхэн дууе гоёор дуулажа, II шатын дипломой лауреат болоһон байна. Харин I шатын дипломой лауреат болоһон («Звезды Белого месяца» гэхэн уласхоорондын фестиваль) Оюна Батулова мийн дуунуудые, нэрлэбэл, «Түрэл шотагни» (үгэнь Г.Раднаевагай), «Бусахам даа» (үгэнь Д.Улзытуевай) дуунуудые дуулажа, «Белый месяц» фестивалда баһал шалгараа. Мүнөө Оюна Испанида Ориол гэжэ нэрэтэй хани нүхэргээ ажаһууна, тэндэхи ансамбльд дуулана, буряад дуунуудаа олондо мэдээжэ болгоно.

- Лариса Николаевна, Та ямар хүсэл зорилготойбта? Буряад оронойгоо бүхы эхэнэрнүүдтэ мартын 8-да юу хүсэхэ байнабта?

- Би захилаар ятаг дээрэ наададаг хүгжэмшэдтэ концертнэ пьеснүүдые бэшэнэб. Тийхэдэ камерно-инструментальна хүгжэм олоор зохёоху хүсэлтэйб. Өөрынгоо дуунуудтай альбом гаргаха ханаатайб. Тийхэдэ дуунуудайнгаа нотно альбом гаргаха зорилго табигхайб. Тэрэшэлэн дуунуудайнгаа компакт-диск бэшүүлэхэ хүсэлтэйб. Мүнөө хүрэтэрөө ВСГАКИ-гай хамтын байрада ажаһуунаб, өөрынгоо гэр байртай болоху хүсэлтэйб, 2 хүүгэдтэйб. Дуулаха дуратай сондо ехэ дуратайгаар дуунуудые бэшэнэб: Бадма-Ханда Аюшеевада, Эрдэни Батсугхата шэнэ дуунуудые зориулааб. «Бадма Сэсэг» театрай дуушан Жаргал Жалсанов мийн зохёоһон «Миний жаргал» (үгэнь Ардан Ангархаевай) гэхэн дууе ехэ зохиоор дууладаг.

Мартын 8-най найндэртэ бүхы эхэнэрнүүдтэ жаргал, ехэ инэг дура, хабарай найхан сэдхэл хүснэб!

Инаг дураар билтарһан дэлхэйе хаража, зүрхэ сэдхэлдэтнай хүгжэм, дуун зэдэлхэн болготой! Газар дэлхэйн найхан аялдага дүүжэндэн байхатнай болготой!

Бэлигма ОРБОДОЕВА хөөрэлдэб.

«СЭСЭГ МЭТЭ НАЛБАРАН ЯБЫТ!»

Һаяхан Буряад оронойгоо элдэб мэргэжэлтэй эхэнэрнүүдтэй, һургуулийн һурагшадтай уулзажа, Мартын 8-най найндэрэй урда тээ хөөрэлдөө хэбэбди. Нёдондо ямар найхан үйлэ хэрэгүүд болоб, ямар түсбүүдые бээдүүлэхэ зорилготойбта, республикынгаа эхэнэрнүүдтэ юу хүсэхэ байнабта гэжэ асууһан байнабди.

«УЛЗЫ ХЭШЭГ ХҮСЭНЭБ» Дугарма Тыхшеевна КИМОВА, ажалай ветеран, республика соогоо эгээл түрүүшын эхэнэр-картограф, 5 хүүгэдтэй эжы:

- Нёдондо Чингис хубүүмнай ВСГАКИ-гай фольклорно таһар дүүргэжэ, бидэнээ баясуулаа. Зундаа аяр холын Итали «Улгы нотаг» гэхэн ансамбльтай («Тоонто» гэхэн ансамблин үндэһэн дээрэ байгуулагдаһан)

хамта ошожо, буряад арадайнгаа урданай ёһо занһал, ёһохорой наада, аман зохёол харуулаа. Тийгээд мүнөө Финляндияда байна. финн яһанай хамга абаа.

Тийхэдэ нёдондо Бата гэжэ нэрэтэй ээ хубүүттэй болообди, мүн Сарасвати гэжэ нэрэтэй аша басагатай боложо жаргаабди.

Үри хүүгэдтэй булга үлзы хэшэгтэй, элүүр энхэ, эбтэй зөтэй, жаргалтай байг лэ даа. Бүхы эхэнэрнүүдтэ дэлхэйн найхан хайхание, сэсэг шэнги халбаржа, баясажа, жаргажа байхы хүснэб!

«БУРЯАД ҮНЭНДӨӨ» БАЯРЫЕ ХҮРГЭНЭБ Екатерина Доржиевна РАДНАЕВА, «Буряад үнэн» газетын редакцияда ажалай ветеран:

- Үнгэрһэн жэлнай шанга, хатуу жэл (високосно) болоо. Хүн зоной тэсбэри, ажабайдалы шалгаа. Үнэхөөрөө хатуушаг жэл болоо. Гэбшые тэрэ жэлнай үнгэрөө.

Шэнэ Тахья жэлдэ булганда элүүр энхэ байхы, найн ханаа сэдхэлтэй, хана ханада хүрэгжэ, харбайхана абажа байхы хүснэб!

Һаяхан февралын 5-да Улаан-Үдын Буряад һургуули (1-дэхи лицей-интернат гэжэ мүнөө нэрлэгдэнэ) дүүргэһэн зон тэрэ һургуулидаа сугларжа, аяр 50 жэлэй саана дүүргэһэн нүхэдөө дурсаабди, баярлаабди. Наймадахи класста ерэн би залуу һаһаа дурсажа, хани басагадаа, нүхэдөө урданай фото-зураг дээрэ хаража хөөршөөгөөбди. Баар-һадууд, ехэл жааханууд, энэ-дэһэтэйнууд ябаалды даа. Олон зомни, суг һураһан нүхэднай бурхандаа ошонхой.

Түрэл «Буряад үнэн» газетынгээ коллективтэ ходоодоо баярые хүргэн ябадагбди, маанадаа, ветерануудаа, мартадаггүй. Иймэл коллективтэ хүдэлхэндөө баяртайбди.

Үдэр бүхэндэ жаргалай хайхание үзэжэ, үглөө бүхэндэ наранай хайхание хаража ябахатнай болготой!

«МАМЫ У НАС САМЫЕ КРАСИВЫЕ, ДОБРЫЕ» Ксюша ИВАНОВА (8 класс), Саша САВИНА (7 класс) - ученики Хасуртайской средней школы Хоринского района, участницы III республиканской краеведческой конференции по проблеме семейских общин:

Ксюша ИВАНОВА: Я приехала на конференцию вместе с папой Виктором Филипповичем - главой Хасуртайской сельской администрации. Моя мама Наталья Владимировна - замечательный человек, добрая и красивая, но и строгая. Она преподает биологию. Я храню и ношу янтари ручной работы своей прабабушки Секлетины Савельевны Бурдуковской, которая прожила 97 лет. Сейчас с удовольствием пою в школьном ансамбле «Матрешки», руководимом папой. Мне очень нравятся старинные семейские песни «С гор вода» и «Растянулася широко...» и другие песни. Мы с папой, мамой победили в конкурсах у себя в районе, затем получили Гран-при в республиканском конкурсе.

Я поздравляю всех мам с праздником 8-го Марта и желаю счастья, здоровья и быть веселыми всегда!

Саша САВИНА: Мою маму зовут Инна Владимировна - она начальник почты. Она у нас красивая, добрая, конечно, строгая. А папа Олег Александрович - водитель сельской администрации. Мы любим нашу маму и желаем всего самого доброго, весеннего настроения и крепкого здоровья!

В.Ф.ИВАНОВ: Я желаю своей супруге крепкого здоровья, достояния учеников, чтобы сбылись все ее мечты и желания.

Мы с сыном Романом будем оберегать покой женщины, будем приносить достаток в семью и будем любить всегда.

С праздником, дорогие женщины! Счастья и сибирского здоровья всем желаем!

«АЯНШАЛХЫЕТНАЙ УРИНАБДИ!» Нина Лубсановна ЖАРГАЛОВА - «Эльдорадо» турфирмы директор:

- Нёдондо ехэ амжалтатгайгаар манай фирмэ ажаллажа, «За активное продвижение турпродукта» гэхэн Буряад Республикынгаа Экономическа хүгжэлтын болон гадаадын харилсаанай министрствын (Т.Г.Думновагай

гартабилгатай) дипломдо хүртэһэн байна. Уридшалан 2003 ондо баһа манай турфирмын найн ажаллаһанай дүнгөөр республикыннай Залуушуулай хэрэгүүдтэй, аяншалтын, физическэ культурын болон спортын Гүрэнэй комитэдтэй (С.В.Мантуров) Хүндэлэлэй грамотаар шагнагдажа, бидэ булта урмаһаһан, баясаһан байнабди.

Үшөө тийхэдэ ВСГАКИ-гай баярай бэшгэ бидэндэ дамжуулагдаа. Регионийнгоо туристическэ индустри хүгжөөлгэдэ найн кадрнуудые бэлдэһэнэй, оюутгадэй практика хайнаар ябуулаһанай үрэ дүмнай харагдаа.

Хитадай, Монголой эрхэтэдэй регистраци хэдэгбди. Шэнэ шэнэ турнуудые эмхидхэжэ, хариин оронуудай, мүн Россин зоние Байгал дээрэ, Чивыркуйска заливта, Энхэлэгтэ, Максимихада амаруунабди.

Буряад оронойгоо найхан газарнуудта, мүн бурханда хүзэгтэй зоние Зацдан-Жуу, Джарун Хашорай субаргаһаа эхилээд тусхай маршрутдаар, жэшэнь, Түбэд, Энхэдэг, Непал, Монголой Ганданда ошохо турнуудые эмхидхэнэбди.

Бурханда мүргэхээ Монголой Ганданда ошохо зорилготойгоор автобусуудые эльгээнэбди. Баруун гүрэнүүдтэ, Итали, Испани, Франци ошохо дуратай зон манда энэ телефонуудаар хандаха аргатайт: 44-20-83, 21-50-48.

Манай адрес: Улаан-Үдэ, Сүхэбаатарай үйлсын 16 «А»-да оршодог байшан, 9-дэхи кабинет.

Аяншалхыетнай уринабди, хүлээнэбди. Бүхы эхэнэрнүүдые Мартын 8-най найндэрөөр амаршалнабди, дэлхэйн найн хайхание хүснэбди!

Бэлигма ОРБОДОЕВА хөөрэлдэб.

Эхэнэрнүүдэй уласхоорондын хайндэрөөр!

МАТЕРИНСКИЕ РУКИ

Матвей ЧОЙБОНОВ

О, руки матери! О, как не вспомнить их!
Они и камни, и мешки носили,
И шили, и поили, и кормили,
И обнимали нежно милых, дорогих.

О, как не пожалеть их, боги! Если так
Они в трудах всечастных потемнели,
Как ветви старой и могучей ели,
Обломанные грозной бурей так и смя...

Знавали эти руки страшный хлад
и глад,
В годину бедствий нам опорой были.

А сколько раз слезами их омыли,
Когда нас жизнь, бурля, хлестала
невпопад!

О, эти руки! Будто жаркие лучи,
Тела детей и души согревали,
И путь во тьме кромешной освещали,
И нас вели, даря от счастья ключи.

О, руки матери! И нынче на пиру
Гостям подносят мир и угощенье.
О, руки матери! Прошу у вас прощенья.
Что я без вас? Былинка на большом ветру.

О, руки матери! Не рассказать о вас,
О вашей тяжкой, вашей славной доле.
Я буду помнить все о вас, доколе
Навеки разом не закрою зорких глаз.

Сагаан харын Гэсэр ба Дангинанарта сагаан сэргэхлээ зорюулагана

Цырен-Ханда ХУБИТУЕВА

Ульгэрэй орон гарбалтай,
Элдэр налгай абаритай
Эдирхэн дангина хатарна,
Элшэ туяагаа сасарна.

Сэбэр найхан шарайнь
Сэсэгэй задархан дэльбэдэл.
Даамай уян хүдэлсэн
Далайн эбхэрлэн долгиндол.

Олон хэлэ үзэлгэ
Толон болоод яларба.
Ено заншал мэдэлгэ
Гольнь болоод тодорбо.

Эдэе хоол буйлуулга
Эхэнэр хүнэй уялга.
Эдир дангинын зорилго
Эндэл дүршэлөө харуулга.

Наранай элшэ шэнгээхэн
Нааданай хатан-дангина.
Зүрхэнэй худалаар сохилхон
Жэнхэни буряад аялга.

Угай заншал хэргээхэ
Урда үсын абарал гү?!
Хүдөө нюотагаа нэрлүүлхэ
Хүүхэн дангинын үүргэ гү?!

НЮТАГАЙ УХИБУУДТЭ
(дуун)
Нюотагай ухибууд эблэржэ,
Нюотагай заншал хэргээл.
Угай хургаал сахижа,
Урданай дуугаа дуулаял.

Залуухан Гэсэрнүүд мундэлжэ,
Зонуудай сэдьхэлэ хүлгүүлнэл.
Эрын шэди хунгажа,
Хаба шадалаа эсүүлнэл.

Ульгэрэй оронхоо гарбалтай
Эдирхэн дангина хатарна.

2 дахин { Олоной дура булянхай,
Элшэ туяагаа сасарнал.

2 дахин { Нюотагай ухибууд эблэржэ,
Нюотагай түүхээ хэргээл.
{ Аба, эжыгээ үргэжэ,
{ Ашата буяндань хүртээл.

Села родного детвора,
Подружитесь нам пора.
Вспомните все обычаи,
Песни спеть привычные.

ОРОГТЫ МАНАЙДА (дуун)

- Туг-түг-түг.
- Хэн тоншоноб?
- Би, Шандаган.
- Хэрбээ ши Шандаган юм наа,
Харуулыш үтэр шэхээс.

- Туг-түг-түг.
- Хэн тоншоноб?
- Би, Хандагай.
- Хэрбээ ши Хандагай юм наа,
Харуулыш түргэн эбэрээ.

- Туг-түг-түг.
- Хэн тоншоноб?
- Би, Үнэгэн.
- Хэрбээ ши Үнэгэн юм наа,
Хэлыш үнэн сэхээс.

- Туг-түг-түг.
- Хэн тоншоноб?
- Би, Халхихан.
- Хэрбээ ши Халхихан юм наа,
Халхильш үүдээ сэлээд.

- Орожо ерыш маанадтаа
Дали жэгүүрээ дэлээд.

Абай Гэсэр хүбүүн
Арад зоной хүддэ юм.
Абай Гэсэр хүбүүн
Арадай дунда мүнхэ юм.

Дээдын бурхаднаа заяатай,
Дэлхэйн хайра үршөөлтэй,
Омог дорюун, зоригтой
Олон Гэсэрнүүд магтаалтай.

Эдир Гэсэрнүүд мундэлэн,
Эрын шэди хунганал.
Эрдэм мэдэс баянтай
Эрэлхэг зориг, бэлэгтэй.

Уг гарбалаа удхалан,
Угаа гоёор хөөрэнэ.
Хатар, дуунай мурьсөөн
Харагшын зүрхэ хүлгөөнэ.

Орон дэлхэйн үршөөхэн
Арюун найхан хоолойтой,
Хабарай хүгжэм хануулай,
Хатаран байхань урматой.

Залуу сэбэр, Гэсэрнүүд
Залуу наһанай охин гү?
Замай залуур дугьнууд
Сүлөө сагай амисхаал гү?

Олон уласай эхэнэрнүүдэй хайндэртэй хабаатай, эхэ тухай бэшэнэн хурагшын хоёр шүлэг дурдая.

1. АЛИЕНЬ ТЭРЭ ГЭХЭ БЭ!
Арюун сагаан
Амгалиг хүмбэйгөөрөө
Оршолон дэлхэй тэжээхэн эхэ.
Архан үлгэртэй
Бишыхан үриез
Барихан янзаараа
Бүүбэйлжэ нуухадаа,

Һүни дундын
Жабаршые хайхаралгүй,
Эртэ мүнхын
Элшээр дулаасуулжа,
Хайраа үгэһэн
Үрийнгөө түлөө
Нойроо мартахын
Алиень тэрэ гэхэ бэ!

2. УЛГЫ
Эжын хүнэй найхан үнэр
Энгэр таладань гарашагүй

Бага бэхээр шэнгэһэн.
Хониной архан үлгэдөө
Хонгор уринь торнижо,
Холын мориндо мордоод,
Томо болоод ябахад,
Тальин малшан
Монгол эхэдэ
Түрэнэн уринь
Улгэртэй ханагдажа,
Дурсан, нанан үриез
Энхэржэ хуудаг юм.

Архан үлгын
Үридэн багадананшые,
Гарахан газарын
Үрийн үлгы юм!

Эдэ хоёр шүлэгүүдэ Д.Нацагдорж бэшжэ, газетэдэ толилуудхан байгаа. Энэ шүлэгшэ Улаан-Баатар хотын 2-дугаар дунда хургуулийн хурагша гэшэ.

Д.ДАРИЖАПОВА

Птицы - великое творение природы!

Рогожко Ирина учится в 9 классе школы № 19. Учится отлично. Особенно нравятся ей гуманитарные предметы. Пробует себя в журналистике. Пишет заметки для классных и школьных газет, активно участвует в конкурсах чтецов. Очень способная, отличается творческим воображением, фантазией.

Роза ДАШИЕВА, преподаватель бурятского языка.

Пуховый комочек,
Слышен сердца стук
А лететь не хочет
Из горячих рук...
Быль - она вернее
Всяких небылиц:
С голода рунчат
Стайки зимних птиц.

Птиц легко услышать, но мало кто может каждую из них узнать по голосу. Птиц легко увидеть, особенно когда они летают, но не так-то просто разглядеть, понаблюдать за жизнью и повадками каждой из них. А где только ни встретишь птиц: и в небе, и на ветке, и на

крыше. и на снегу, и на песчаном бархане, и на выступах скал, и на глинистом обрыве реки, и на болотной кочке, и на матче корабля.

Весной птицы прилетают к нам из разных стран. У нас они гнездятся, размножаются. Многие выют гнезда в лесу, в скалах, горах, степях. А вот водные птицы, например, выют свои гнезда в воде. В этот период у птиц совсем нет свободного времени, им ни в коем случае нельзя мешать. Летом птицы не только успевают вывести птенцов, но и подготовит их к длительному перелету. Не все птицы выдерживают жесткие условия перелета и погибают.

Некоторые же пернатые не улетают вовсе. У нас зимуют ворона, сойка, воробей, голубь, дятел, глухарь, тетерев, синица, снегирь...

Зимы у нас холодные, поэтому многие погибают, не выдержав при нашей довольно суровой зиме и нехватке корма. Из десяти

ты выживают только восемь, из ста - восемьдесят, а из тысячи - восемьдесят. Чтобы хоть как-то помочь пережить им это холодное время, люди сооружают кормушки. Кормом для птиц служат хлебные крошки, зернышки, семечки...

Беда наша в том, что в последние годы остается все меньше таких людей. Возможно, многим из нас приходит мысль сделать эту самую кормушку, но в круговороте повседневных забот и проблем мы совершенно забываем об этом. Мы черствеем, становимся равнодушными. Мы никогда не задумываемся, сколько птиц уже никогда не будет парить высоко в небесах, не будет очаровывать нас своим чудесным пением в лесу или на улицах города, сколько из них уже никогда не придется свить собственное гнездо.

Возможно, кто-то и спросит, зачем нужны птицы, какая от них польза? А польза от них огромная. Они уничтожают вредителей,

мышевидных грызунов, семена и плоды сорных растений. Птицы-санитары природы.

В открытую форточку классной комнаты часто залетают воробьи. Они преспокойно усаживаются на створку и начинают свою беседу. А как приятно слушать это чириканье! Воробей как будто говорит, что скоро весна, скоро пробуждение всего живого. Наше сердце наполняется радостью, ощущением полноты жизни.

Каждый из нас должен осознать, что не имеет права истреблять ценности созданные природой. Задача каждого человека позаботиться о птицах, добиться, чтобы из десяти, из ста, из тысячи птиц не погибло ни одной, и постараться преумножить их численность.

Ирина РОГОЖКО, ученица школы № 19.

Улан-Удэ.

Агуу Илаалтын 60 жэлэй ойдо

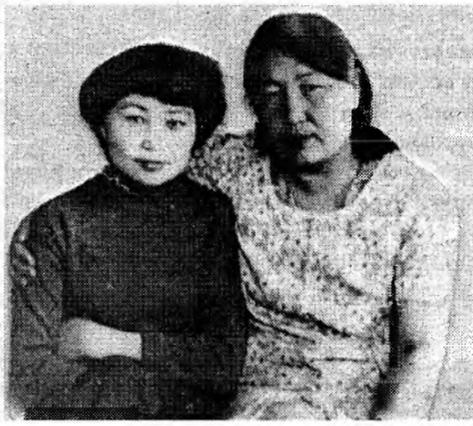
ЭХЭНЭРНҮҮДНАЙ ИЛАЛТА ШЭРЭЭЛСЭЭ НЭН

- 1941 ондо Тоорын долоон жэлэй хургуули дүүргээд, саашаа тоо бүридхэгшын хургуулида орохо ханаатай байгари, сэлмэг үдэр тэнгэрийн дуугарнал дайн эхилбэ гэнэн мэдээн сонсохогод бэлэй, - гэж Зуун-Морин тосхондо ажа-нуудаг октябрийн 24-дэ нанананайнгаа оёе тэмдэглэхэ зуураа Гарма Самбуевна Бильтагурова хөөрөө нэн.

Тэрэ Эсэгын дайнай эхилхэдэ, хүсэд арбан долоо хүрөөгүй ябаа. Долоон класс дүүргээн олонхи үстэнийн саашаа хургуулиа үргэлжлүүлхэ гү, али ямар нэгэ мэргэжлэ абаха түсэб табига байгаа. Тэдэ саг байдала эрхээр хуу хубишоо. Тэрэ гэхээр 1979 он хүрэтэр таһалгаряагүйгөөр колхоздоо хүдэлжэ, пенсидэ гараа. Хүдөө нотагай ажал хони, гахай, шубуудые харууналхаа бэшые хуу хээ. Гушан найман жэл соо ажалахадаа, тракторист, хаалишан, тугалшанше ябаа, морёор ашааше шэрээ, тоо бүридхэгшөөр хүдэлөө. Ирина (Ринчин-Ханда) басаганин Хяагтын гидромелиоративна техникум дүүргээнэйнгээ хүүлээр нотагтаа, Лениний нэрэмжэтэ колхозой Зуун-Мориний отделенин бухгалтераар, удаан леспромхой ай ахмад бухгалтераар хүдэлжэ, тэдхээривдэ гараа. Зээ басаганин Ольга Бурядай багшанарай дээдэ хургуули дүүргээнэйнгээ хүүлээр нотагайнгаа хургуулида арба гаран жэл багшлаад, эрдэм нуралсаа саашан үргэлжлүүлжэ, хэлэ бэшгээй эрдэмэй кандидадай соло хоёр жэлэй саада тээ хамгаалаад, мүнөө Бурядай гүрэнэй университэдтэ буряад хэлэ бэшгэ заадаг. Хоёр зээ хубуудынь - Рустам Доржо хоёр - Чечен Республикада сэргэи алба гаран юм. Доржонь үнгэрхэн жэл БГУ дүүргээ. Наян наһаа эдэлхэн ара талын ветеран Гарма Самбуевна тэрэ холын үе саг, дайнай хатуу шэрүүн жэлүүдэй байра байдал, сүгтаа хүдэлхэн үетэн нүхэдөө, аха захатанаа иигээ дурсана:

- Дайнай урда үеын залуушуул болон бусадше зоримгой хараа бололтойнуудтай нэн. Манай нотагай эрээшүүл дайнда мордоходоо, «нэгтээ унажа, нэгтэдээ багтаан дайсание удангүй өөһэдэнгөө газар дайдаһаа намнажа гаргаад эрэхэбди», - гэхэдэ байгаа. Уданшьегүй тосхон нууринуудай хоорондо болшоо нэн. Бүхы эрээшүүл Улаан Армиин албанда татагдажа, колхозийнай хамаг ажал хүдэлмэри эхэнэрүүд, үбгэд, хүгшэд, үхибүүдэй ээмдээр тохогодо. Нийтын адуу малда тэжээл бэлдэхэгэдэ, тарья хуряалгада хүнүүдэй дуталдахада, арбан дүрбэ - арбан таба хүрэн, эдиршүүл хургуулиа оршижо хүдэлмэридэ орохо баатай болоо. Тэрэ сагта нотагтамай эхин хургуули байгаа. Долоон жэлэй хургуули сомоной түб Тооро тосхондо нэн. Гэртээ үбгэд, хүгшэд болон бага наһанай дүүнэртэй олонхи үхибүүд арбан хоёр модоной зайдэ ябажа нураха артагүй болоод бэлэй.

Намар тээшэ дайсан Эхэ оронойнай томо хотонууд - Москва, Ленинградта дүтэлжэ,

хатуу шэрүүн тэмсэлэй эхилхэдэ, ойрын сагта дайн байлдаанай дүүрэхгүйн элирээ.

Манай нотагай хүн зон фронт дээрэ боложо байһан үйлэ ябадал саг болзор соонь дууладаг байгаа. Тосхоймнай нэгэ хубидаан бүри гушаад онуудай эхиндэ Хүлтүүг - Мон гэнэн Түнхэнэй гол харгын барилгын эхилхэдэ, Алтай, Дон, Кубаньһаа ноодарган баяшуул гэжэ сүлээгэндэ ерэн харгын хүдэлмэришэдэй ород үндэһэтэн түбхишэн бэлэй. Мүн тэдэнэй дунда һайн дураараа ерэн мэрэгжэлтэдше бии нэн. Тэрэ харгы замай ажалшадай тосхондо дайнай урда тээ радио-түхээрлэгэ тодогдоһон байжа, түби дэлхэй дээрэ, орон дотор боложо байһан шэнэ һоние дуулаад байдаг һэмди. Илангаяа Советформбюрогой мэдээсэл хүн бүхэн хүлээдэг байгаа.

Миний сасуутан Анна Борхонова, Тогошо Бильтагурова, Дэжэ, Мария, Бадма Галсановтан, Тарьяша, Долгор, Дулма Салдановтан, Буда Токуренова, Дэжэ, Сэсэрэн Холхоевтан, Сэндэ-Аюша, Найжад Хархувтан, Тодхон Тохорова, Даря, Сэрэмжэ Шотхоновтан, Буда-Жаб, Радна Саргаевтан, Гүржэм, Даша-Нима Шалдушкеевтан, эдиршүүл Домбоо, Лидия Хархувтан, Сэрэн Молокшинов, Аюша Шотхонов, Владимир Манзарханов, Борис Остоев, Гомбожаб, Бадма, Мария Тарановтан, Гомбо-Лүдэб, Бадма, Дамба Галсановтан, Аюша, Владимир Салдаговтан колхозойнгоо адуу мал, хонин хүрэг харууналха, тарьян ажал дээрэ үүр сайханаа харанхы һүни болотор зунай халуунда, үбэлэй хүйтэндэ эдэе хоолоор дуталдабаше, үлэн хооһоор ямарше ажал хүндэшөөгүй хүдэлдэг нэн. Дайнай үедэ бүри бага наһанайше нурагдад шадаха соогоо хубитага оруулаа.

Тэдэнэр намартаа поли дээрэ хооломсо суглуулдаг, үбэлдөө тарьяан үтгжүүлхэ шубуунай аргал суглуулдаг, хуан түлээгээр ябадаг машина, тракторнуудта түлэ тайрадаг, хабартаа эмдэ хэрэглэгдэдэг бодис болодог хуан модоной гүлгэ (почки) суглуулдаг, сабшандаа хоро хүрэгдэг зумбараануудые усадахад, зундаа үбнэ хуряалгада бухалнууды шэрэдэг, косилкын залуурай мори унадаг нэн. Тэрэ үедэ эхин хургуулида нуража

ябаһан хүүгэд мүнөө далан наһандаа дүхэжэ ябадаг.

Манай Зуун-Морин тосхойной үндэр наһатай түмэршэ дархашуул Шойдоб Галсанов Сэбэг Шотхонове хоёр анзаһанай лемехнүүдые, шаргын уланууды, мориной таханууды, хадаһанууды болон бусад хэрэгсэлнүүдые бүтээдэг, плуг, косилка, жатка, молотилка, сеялка, велаконүүдэй эбдэрхэдэ заһабарилдаг нэн. Тиэхэдэ модошо уран дархан Бужагай Токуренов тэргэ, шарга, аса, тармуур, модон тэрхоннууды хэдэг. Миний эсэгэ, Балжарай Самбу, мориной хэрэгсэлнүүд: хомут, хазар, эмээл, шальдаа гэхэ мотые заһажа, залгажа үгэдэг, зундаа тарьялангай поли эрьжэ харадаг ажалтай нэн. Дунда наһанай хүнүүд сооһоо Молокшинова Буда, Конякова Ирина, Мылцгеева Долгор, Суходаева Бадма гэгшэд һаалишадаар хүдэлжэ, арба-арбан хоёр үнээдые һаадаг байгаа. Харанхыһаа харанхы болотор хүдэлшэд бэлэй. Саганова Сэбэг, Малхива Сэсэрэн гэгшэд хонин ажалда хүдэлөө. Ехэнхи хүнүүд тарья хуряжа дүүргэһэнэй хүүлээр намартаа хабар болотор колхозой складуудай дэргэдэ велякээр, полиин захдаа молотилкаар тарья сэбэрлэдэг бэлэй. Үбэлэй хүйтэндэ бэрхэтэй юм нэн даа. Хаһа тэнхэтэй залуушаа хүнүүд паар морёор үбэлдөө шаргаар модо шэрэдэг, энэнь долоо-найман модоной зайһаа Зуун-Морин гол дээрүүр асарагдадаг байгаа. Тэрэ үеын газогенераторна машина, тракторнууд жэшэхэнээр тайрагдаһан хуан түлээгээр ябадаг байһан юм.

Колхозойнгоо ажалай хажуугаар ажахимнай жасадаа мунг оруулхын тула жэл бүри Ахын аймагта жэлэйнь нөөсэ хэрэгсэл Мон тосхонхоо Боксон нууринын хүртээр үбэлдөө мөһлән харгыгаар хүн бүхэн хоёр шарга моридоор ашаа шэрэдэг байгаа. Одоол энэ хүдэлмэри хүнгэн бэшэ нэн. Ехэнхидээ залуу басагад, бэрээдүүд хоёр гурбан харын туршада мөһлән дээгүүр, зарим ушарта һайб ойможо ябажа хургууль зам гатадаг бэлэй. Хоёр зуун литрэй бочкотой керосин ашаа һаа, бүрише зоболонтой нэн. Бага зэргын хэлтэги газарта бочкотой шарга хүмэришэхэ, тэрэнээ бодхоодоо нилээн сагаа барагша һэмди. Ашаа шэрэлгэдэ залуухан Хархуева

Лидия хэдэн жэл ябажа харгыгаа һайн шудалаад, нилээд дүй дүршэлтэй болоһон.

Хабартаа аха дүү хоёр мэргэн ангиушад Дамнин, Данзан Шалдушкеевтэн түрүүтэй Байгал далай дээрэ хаб загана агнадаг, олоһон олозоо колхоздоо тушаажа, тэрэнээ ажалта үдэрнүүдэй түлбэри болгожо, колхознигуудтаа үгэдэг нэн. Мүн тиэхэдэ намартаа һамар сохижо абадаг бэлэй.

Дайнай эхилхэн жэл тракторна бригадын тоо бүридхэгшөөр хүдэлжэ байгари, 1943 ондо Прибайкалийн районий Татаурово тосхондо трактористын курсада эльгээгээ нэн. Галсанов Лопсон-Ешэ Данзанович, Парнаева Дэнсэма Дагбаевна, Шенхорова Буда Аюшевна, мүн тиэхэдэ хүршэ «Улаан-Шанаа» колхозхоо Зарбуева Додоолой Тушиновна Саргаева Бадма Раднаевна хоёр бидэнэртэй хамта нураһан юм. Тиэгжэ сагай эрхэ байдалаар хори хүржэ ябаһан басагад түмэр хүлэг жолоодоо бэлэйбди. Би Галсанов Лопсон-Ешэтэй халаанаа һэлгэдэн хүдэлдэг һэмди. Тэрэмнай харахаар муу нэн тула, үдэрэй халаанда, би һуниндөө газар хахалагша һэм. һунин тэнгэһэ хойшо нойрой хүрхэдэ, прицепиттэй хүйтэн агаарта гаража нойроо сэлмээгэдэ, хүдэлмэриэе үргэлжлүүлжэ байгаабди. Тракторна бригадымнай дайнай жэлнүүдтэ аймагаймнай түрүүшын трактористнуудай нэгэн Салданов Базар Эрдынеевич толгойлдог нэн. Бүри дайнай урда тээ Бүхэсоюзна хүдөө ажахын выставкэдэ ошожо, «СССР-эй эрхим тракторист» гэнэн гэмдгээр шагнагдан Югдууров Дугар Шагуурович бидэнэртэй үеын мөөртэ тракторнууды - «СТЗ», «ЧТЗ», «ХТЗ», гэнжэтэ «НАТИ» - заһабарилхадамнай туһалдаг бэлэй.

Үбэлэй шэмэрүүн хүйтэндэ залуу эхэнэрнүүд Нимаева Лопсон-Сыбаан Дагбаевна, Парнаева Сэрэн Дагбаевна, Шандинова Даря Галсановна, Хархуева Найжад Дамниновна болон бусад долоо, найман модоной зайда модо унагажа, амбулатори, хургуули, клуб, конторо гэхэ мотые түлээгээр хангагшад нэн.

Дайнай үеын жэлнүүдтэ манай БМАССР-эй Верховно Советэй нэрэмжэтэ колхозой түрүүлгшээр Сороковиков Антон Иванович, Тангаев Гонгор Доржиевич, Давыдов Аюша Антонович гэгшэд хүдэлөө. Тус тустаа өөрын эмхидхэлэй арга шадалтай хүнүүд. Антон Иванович хүршэ Одигон тосхойной сэбэр буряад хэлэтэй ород хүн нэн. Тэрэ хүгшэнше, залууше хүнүүдээр үгээ ойлголсодог, хүхюун зантай бэлэй. Гонгор Доржиевич эсэхэ сусахые мэдэхгүй, ажал хүдэлмэридөө хамсы шуужа ородог байгаа. Аюша Антонович нүгөө хоёрто орходоо, ондоо, хатуушаг зантай

нэн. Манай ажахы түрүүше, адагташе ороогүй, дунда зэргын һон.

Ажал хүдэлмэрийн хэдыше хүндэ байгааше һааш, хирэ хирэ болоод лэ клубта сугларжа, сохор наадандаа хатарханаа гадна, багхан зүжгүүдые найруулжа табидаг, концерт харуулдаг байгаабди. Эдэбхи үсхэлтэй Сэсэрэн Дригенова хүтэлбэрилжэ, Сэрэн Молокшинов хуурдаха, Аюша Шотхонов жимбүүрээр наадаха, тиэхэдэ Дэнсэма Малакшинова, Аюша Халзушкеева, Борис Остоев, бидэнэртээ ахалагша Даря Саргаева гэгшэд дууладаг, хатардаг нэн.

Манай тосхойной тэгэндэ Эсэгын дайнда унаһан зуун хорин сэрэгшэдтэ бодхоогдоһон хүшөө дайнай али зэргын хохидол асарһые гэршэлнэ. Гурбан аха дүүнэр Бадма, Дандар, Сэсэрэн-Ешэ Холхоевтон, хоёр ахад дүүнэр Ардан, Эрдэнэ Парпаевтан эржэжэ эрхэ хубигүй байшоод бэлэй. Манайше гэр бүлде энэ хохидол дайража, 1942 оной зун Аранчин ахамнай наһа бараба гэнэн мэдээсэл абаа һэмди. Тэрэ үедэ почталон ябаһан Ринчин Галсанова баярайше, үйдхарайше мэдээнүүдые дуулаха бэрхэтэй, хүшэр үүртэ дүүргэдэг байгаа.

Дайнһаа эгээн түрүүн шархатажа, хүл гарааше хүдэлжэ, үбшэн үлбэр болоһон хүнүүд эржэ эхилээ. Андренов Ешэ, Дагбаев Дамнин, Суходаев Дамнин, Хархуев Бадма, Шалдушкеев Бадма гэгшэд хаба шадлаараа колхоздоо хүдэлдэг байгаа. Андренов Ешэ гуша гаран жэл колхоздоо ахалагша бухгалтераар хүдэлөө, тиэхэдэ Шалдушкеев Бадма хүдөө эрэмдэгтэйше һаа, трактористаар хүдэлөө, Суходаев Дамнин модошо дархат нэн. Хархуев Бадма худалдаа найманда наһараа хүдэлөө.

Манай нотагай басагад сооһоо Галсанова Дудаари Жигжитовна эмшэн мэргэжэлтэй байжа, дайнда хабадалсан, дайнай дүүрэхэдэ, дайшалхы шагналууудтай энхэ мэндэ бусажа эрэгшэ нэн. һүүлээрнэ аймагайнгаа больницада, Ахын аймагта хүдэлөө. Хэдэн жэлэй саада тээ Улаан-Үдэдэ ажаһуугаад, наһа бараа.

Миний сасуутан Эрдэнэ Парнаев Василий Хархуев хоёрой нураггүйгөөр үгы болоһонинь харамтай.

Дайнай хатуу шэрүүн жэлнүүдтэ, ара таладаше хүдэлөөшэд хүйтэ нойтондо бээ гамнангүйгөөр хүдэлжэ, бээ муудажа, олонхинь сагна урид наһа барашоод нэн. Эсэгын дайнай илалта түгсөөр дүүрэнэй 60 жэлэй оёе утажа байхандаа, дайнай болон ара талын ветерануудта элүүр энхы хүсээ, доро дохи!

Василий БИЛЬТАГУРОВ, журналист.

ФОТО-ЗУРАГУУД ДЭЭРЭ: ара талын ветеран Гарма Самбуевна Бильтагурова; зээ басаган Ольга, Ирина басаганин.

Гандаһан таладал буурал сагаан,
Ганса сусалдал носоходоно...
Хүгшэрхэ бүри хүлээлгэн угаан —
Хүбүүн ошоһоор хэды жэл болоноб?!

Хэды дахин хараасгай ошоно эрэнэб,
Хэды оймһо хүбүүнгээ оёбоб?!

Хубсаһанинь багадаа ёһотой гэнэ,
Хурьганай арһа эсхэжэ оробо.

Дуулалдаһаар шууяһаар залуушуул үнгэрбэ.
Дуратай дуунишь... ямар хүндэб!
Хэрэлсы өөгдэ хүн... Пенци ербэ...
Хэрэггүйл тэрэ эхын зүрхэндэ!

Аюултай тэрэ саарһан гээрэнь
Алуулаа гэжэ бэшээтэй бэшэл!
«нураггүйгөөр үгы болоо»... тэрэнь
Хүлээһэн эхэгэ амыг гэшэл!

ЭХЭ

Хэды ехэб даа газар гэлхэй!
Хэдыхэн модондонь гэр тээшээ ябанаб?
Үүсынээ һайе хүбүүнгээ табинхай,
Үгдэн тээшээ харан харан һанана.

Дамба ЖАЛСАРАЕВ

Заахангаал даял хэжэ наадагша бэлэй,
Зада болохые зүгнөө гэгшэл нэн хаб,
Дай хэжэ мүнөөшые нааданаг. Хэзээ Дэлхэй гээрэ иимэ наада мартахаб!..

Хоёр хүлтэ шононууг!
Хариин дайсаг!
Хүбүүем харша газартаа булаа гүт?
Али сэдхэхэлэй мунхаран урбаса
Арбаад жэл толгойдонь хороо тарья гүт?

Үгы! Ташие сохилон, сохил хадань
Үншнээ хүбүүем эхэгшэ табинагүйт.
Эхэ орондоо хүбүүншым бусабалнь, —
Энхэ тайбан ажалһаань тои айнат.

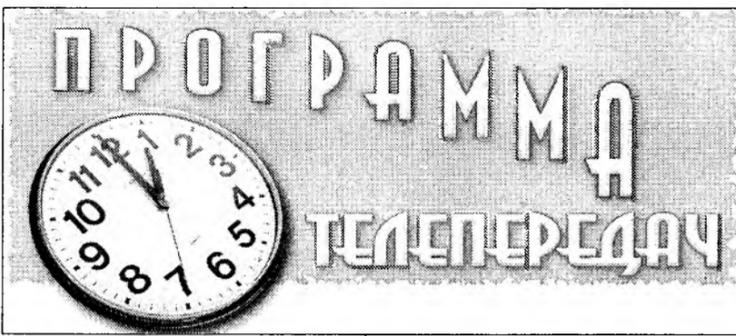
Тоонто газартаа бусахал байха хүбүүн!
Түрэнэ эхэ тишгэжэ богдоно...
Гандаһан таладал буурал, шэрүүн,
Ганса сусалдал носоходоно. 1956

№8(413)

Дүхэрэг

№23(21109)

Понедельник, 7

ПЕРВЫЙ КАНАЛ

07.00 Новости
07.10 "Земля до начала времен"
07.40 Х/ф "Год теленка"
09.20 Служу Отчизне!

20.30 Х/ф "Москва слезам не верит", 1 с.
22.00 Время
22.20 Х/ф "Москва слезам не верит", 2 с.

РОССИЯ

06.50 Х/ф "Садко"
08.15 М/ф "Крашенный лис"
08.25 "Колоссальное хозяйство"

16.05 Х/ф "Рам и Лакхан"
19.05 "Аншлаг" на Черном море"
21.00 Вести
21.25 Х/ф "Женская интуиция"

НТВ

06.45 Х/ф "Берегите женщин"
09.00 "Сегодня"
09.15 "Сказки Баженова"

14.20 Кинематограф
14.35 "Встреча". Заслуженная артистка России Лилия Архипова

КАНАЛ НТВ

15.00 Х/ф "Одиноким предоставляется общежитие"
17.00 "Сегодня"
17.20 "Женский взгляд"

АРИГ УС

08.00 Т/с "Наша секретная жизнь"
08.50 "Каламбур"
09.20 Т/с "Дживс и Вустер". Погода

10.45 М/ф
11.00 Х/ф "Любовь должна была случиться", 1-2 с.

14.50 Х/ф "Скажи, что любишь", 1 с.
17.00 Победоносный голос верующего
17.30 Т/с "Саша плюс Маша"

ТИВИКОМ

08.00 "Школьное ТВ"
08.20 "Лоск". Погода
08.30 "Дикая планета"
09.25 М/с "Приключения Конана-варвара"

СТС - БАЙКАЛ

07.00 Х/ф "Шумок"
08.30 М/ф "Сладкая сказка"
08.50 М/с "Пеппи Длинный-чулок"

ДТВ

10.00 Мультфильмы
10.55 "Неслучайная музыка"
11.00 "На бульваре..."
11.30 "Звездная семейка"

ОТДЕЛ РЕКЛАМЫ • 21-62-62 •

Вторник, 8

ПЕРВЫЙ КАНАЛ

07.00 Новости
07.10 Х/ф "Ловушка для родителей"
09.10 Х/ф "Гусарская баллада"
Лето 1812 года. В поместье отставного майора Азарова приезжает гусарский поручик Дмитрий Ржевский.

"Пес Барбос и необычный кросс"
На маленькой охотничьей заимке трое друзей - Бывалый, Трус и Балбес - гонят самогон.

НТВ

07.10 М/ф "Русалочка"
07.35 Х/ф "Музыкальная история"
09.00 "Сегодня"
09.20 Х/ф "Звезда пленительного счастья", 1 с.

который пытается сосватать нового «знакомца» за свою сестру - красавицу Феникс. Но Ушуан сама влюбляется в Илона и раскрывает ему свою тайну.

АРИГ УС

08.00 Т/с "Наша секретная жизнь"
08.45 "Каламбур"
09.10 Т/с "Дживс и Вустер". Погода
10.00 "Фигли-мигли"

БАЙКАЛ ТОВАРЫ РОССИЙСКИХ И ЕВРОПЕЙСКИХ ФАБРИК

ЗИМНЯЯ ОБУВЬ мужская, 50 моделей от 900 р., классическая и модельная
ЖЕНСКИЕ ЗИМНИЕ САПОГИ модельные, классические + на полные ноги + 42, 43 р-ры

БОТИНКИ КОЖАНЫЕ «ОМОН», крем для обуви
КОЛГОТКИ эластик, все размеры (низкие цены)
КОЛГОТКИ г/ш, х/б, детские, взрослые (низкие цены)

ул. Саянонов, 62, ост. «ПОШ», Геологический институт, вход с обратной стороны, тел.: 43-43-86. Без выходных.

ул. Куйбисова, 28 (рядом с Центральным рынком); ул. Столичная, 1 (Амгазаво), тел.: 25-10-70; ул. Ключевская, 30, тел.: 43-61-34.

23.00 "Дом-2. Зимовка"
00.30 Х/ф "Вдовы. Сначала брак, потом удовольствие"

ТИВИКОМ

07.50 "Лоск". Погода
08.00 М/с "Ясон и герои Олимпа"
08.25 "Икс-мены"
08.50 "Автогонщики НАСКАР"

СТС - БАЙКАЛ

07.00 Х/ф "Дом с привидениями"
08.50 М/ф "Исполнение желаний"
09.25 Прогноз погоды
09.30 М/ф "Цветик-семицветик"

13.00 Т/с "Моя прекрасная няня"
14.40 Хорошие песни
17.00 Истории в деталях. Спецвыпуск
17.30 Х/ф "Двое: я и моя тень"

ДТВ

10.00 Мультфильмы
10.55 "Неслучайная музыка"
11.00 "На бульваре..."
11.30 "Звездная семейка"

№23(21109)

Дүхэрнэ

№8(413)

Среда, 9

Первый канал

07.00 "Доброе утро"
10.00 Новости
10.05 Х/ф "Леди-ястреб"
12.35 Дисней-клуб: "Лило и Стич"
13.00 Новости
13.05 Т/с "Рожденная революцией"
14.20 Д/ф "Савелий Крамаров. Дженгльмен удачи"
15.30 "Угадай мелодию"
16.00 Новости
16.20 Т/с "Сыщик без лицензии"
17.30 "Пять вечеров"
18.30 Х/ф "Богатство"
19.00 Новости
19.10 Х/ф "Богатство". Окончание
19.40 Т/с "Клон"
20.50 Т/с "Женский роман"
22.00 Время
22.30 Т/с "Хиромант"
23.40 Спецрасследование. "Эпидемия на пороге"
00.30 Ночное "Время"
Техн. перерыв с 00.45 до 02.25
02.25 Д/с "Оружие Второй мировой войны". Часть 5-я
02.50 Х/ф "Прощай, любовь"
04.30 Х/ф "Сближение"
06.00 Новости
06.05 Т/с "Приключения Геракла". Окончание

Россия

06.00 "Доброе утро, Россия!"
09.45 Т/с "Тайны следствия-3"
10.45 К 60-летию Победы. "Александр Маринеско. Атака века"
11.45 Вести. Дежурная часть
12.00 Вести
12.30 Местное время. Вести-Москва

12.50 Т/с "Линии судьбы"
13.50 "Что хочет женщина"
14.45 Вести. Дежурная часть
15.00 Вести
Местное время
15.10 Вести-Бурятия
Канал "Россия"
15.30 "Частная жизнь"
16.30 Т/с "Охотники за иконами"
17.30 Вести. Дежурная часть
Местное время
17.40 Вести-Бурятия (на бур. яз.)
Канал "Россия"
18.00 Вести
18.10 Т/с "Кулагин и партнеры"
18.45 Т/с "Кармелита"
19.45 Т/с "Исцеление любовью"
20.45 Вести. ПОДРОБНОСТИ
21.00 Вести
Местное время
21.30 Вести-Бурятия
Канал "Россия"
21.50 "Спокойной ночи, малыши!"
21.55 Т/с "Тайны следствия-3"
23.00 Х/ф "Джокер"
00.00 "Вести+"
00.20 "Дежурный по стране". Михаил Жванецкий
01.15 "Синемания"
01.45 "Дорожный патруль"

НТВ

07.00 "Сегодня утром"
10.05 Т/с "Она написала убийство. Последняя связь"
11.00 "Сегодня"
11.20 "Особо опасен!"
11.55 "Кулинарный поединок"
12.55 "Квартирный вопрос"
14.00 "Сегодня"
14.40 Х/ф "Вас вызывает таймыр"
16.30 "Чрезвычайное происшествие"
17.00 "Сегодня"

17.20 "Принцип домино"
18.30 Т/с "Адвокат". "Дело простых людей", часть 1-я
Канал БГТРК
19.35 "Толи"
Канал НТВ
20.00 "Сегодня"
20.35 Т/с "Легенда о Тампуке"
23.00 "Сегодня"
23.40 Х/ф "Казус Белли"
01.00 "Сегодня"
01.15 Х/ф "Казус Белли" (окончание)
02.25 "Футбольный клуб"
03.30 Х/ф "Куб-2. Гиперкуб"

Ариг Ус

08.10 "Глобальные новости"
08.15 М/с "Котопес"
08.40 М/с "Ох уж эти детки". Погода
09.05 М/ф "Как говорит Джинджер". Погода
09.30 "Вперед, к новоселью"
09.50 Формула успеха
10.00 Завтрак с Дискавери
11.00 Х/ф "Ночной визит"
Перерыв до 17.00
17.00 Т/с "Любовь и тайны Сансет Бич"
17.45 Победоносный голос верующего
18.15 Москва: инструкция по применению
18.45 "Восточный экспресс"
19.00 "Цена любви"
20.00 "Будни"
20.20 Формула успеха
20.30 "Восточный экспресс"
21.00 "Окна". Погода
22.00 "Дом-2. Зимовка"
23.00 Х/ф "Двое — это слишком"

Тивиком

07.45 "Сейчас". "Лоск". Погода
08.00 М/с "Ясон и герои Олимпа"
08.25 "Иксмены"

08.50 "Автогонщики НАСКАР"
09.15 "Куплю привидение"
09.30 "Час суда. Дела семейные"
10.30 "24". Погода
10.50 Х/ф "Свадьба лучшего друга"
12.55 "Дикая планета"
13.30 "24". Погода. "Лоск"
14.00 "Час суда"
15.05 Т/с "Солдаты-2"
16.15 "Что с Энди?"
16.45 Т/с "Пауэр рейнджеры, или Могучие рейнджеры"
17.00 Т/с "Мятежный дух"
18.00 "Час суда"
20.00 "Твой стиль"
20.25 "Спорт-центр РБ". "Лоск". Погода
21.00 Х/ф "Девушка с жемчужной сережкой"
23.00 Т/с "Солдаты-2"
00.15 "Веселые баксы"
00.30 "24". Погода

СТС - БАЙКАЛ

06.55 Прогноз погоды
07.00 Т/с "Беверли Хиллз 90210"
07.40 М/ф "Мишка-мохнатик"
07.50 М/с "Смешарики"
08.00 М/с "Приключения Вуди и его друзей"
08.30 Т/с "Моя прекрасная няня"
08.55 Прогноз погоды
09.00 Т/с "Новый русский романс"
10.00 Истории в деталях
10.25 Прогноз погоды
10.30 Т/с "Новый русский романс"
11.30 Х/ф "Взрыв из прошлого"
13.35 Прогноз погоды
13.40 Скрытая камера
14.00 Т/с "Томми-оборотень"
14.30 М/с "Чудесный колодец"

15.00 М/с "Озорные анимашки"
15.35 М/с "Новые приключения Скуби Ду"
16.00 М/с "Новый Бэтмен"
16.30 М/с "Люди в черном"
17.00 Т/с "Лучшие"
18.00 Х/ф "Тайны Смолвиля"
18.55 Прогноз погоды
19.00 Т/с "Комиссар Рекс"
20.00 Т/с "Моя прекрасная няня"
20.30 Истории в деталях
21.00 Т/с "Новый русский романс"
22.00 Х/ф "Все наоборот"
00.10 Прогноз погоды
00.15 Скрытая камера
00.30 Истории в деталях
01.00 Т/с "Моя прекрасная няня"
01.35 Прогноз погоды

ДТВ

10.00 Мультфильмы
10.55 "Неслучайная музыка"
11.00 "На бульваре..."
11.30 "Звездная семейка"
12.05 "Шоу Бени Хилла"
12.35 "Агентство криминальных новостей"
12.55 Х/ф "Мой папа, моя мама, мои братья и сестры"
15.10 "Время — деньги!"
15.40 Т/с "Воздушная полиция"
16.45 Т/с "Округ Колумбия"
17.50 Мультфильмы
18.35 "Звездная семейка"
19.15 Х/ф "Облако-рай"
21.25 "Неслучайная музыка"
21.30 "Время — деньги!"
22.00 "На бульваре..."
22.25 Т/с "Женаты и с детьми"
22.55 Т/с "Каменская"
00.00 "Шоу Бени Хилла"
00.40 "Звездная семейка"
01.00 Х/ф "Лолита"
03.50 "Агентство криминальных новостей"
04.10 "Сексуальные соседки"

• ОТДЕЛ РЕКЛАМЫ • 21-62-62 •

Четверг, 10

Первый канал

07.00 "Доброе утро"
10.00 Новости
10.05 Т/с "Хиромант"
11.10 Т/с "Клон"
12.30 М/с "Утиные истории"
13.00 Новости
13.05 Т/с "Рожденная революцией"
14.40 "Мафия нищих"
15.30 "Угадай мелодию"
16.00 Новости
16.20 Т/с "Сыщик без лицензии"
17.30 "Пять вечеров"
18.30 Х/ф "Богатство"
19.00 Новости
19.10 Х/ф "Богатство". Окончание
19.40 Т/с "Клон"
20.50 Т/с "Женский роман"
22.00 Время
22.30 Т/с "Хиромант"
23.40 "Человек и закон"
00.30 "Время"
Техн. перерыв с 00.45 до 02.20
02.20 Д/ф "Артем Боровик. Последний полет"

Россия

06.00 "Доброе утро, Россия!"
Местное время
06.45, 07.45 Вести-Бурятия (на бур. яз.)
07.15, 08.15 Вести-Бурятия
Канал "Россия"
09.45 Т/с "Тайны следствия-3"
10.45 К 60-летию Победы. "Курская дуга. Планы на лето"
11.45 Вести. Дежурная часть
12.00 Вести
Местное время
12.30 Вести-Бурятия
Канал "Россия"
12.50 Т/с "Линии судьбы"
Бурятское телевидение
13.50 Бамбаахай
14.10 Телевизионная приемная
14.25 Мунхэ зула
Канал "Россия"
14.45 Вести. Дежурная часть
15.00 Вести
Местное время
15.10 Вести-Бурятия
Канал "Россия"
15.30 "Частная жизнь"
16.30 Х/ф "Джокер"
Местное время
17.40 Вести-Бурятия (на бур. яз.)
Канал "Россия"
18.00 Вести
18.10 Т/с "Кулагин и партнеры"
18.45 Т/с "Кармелита"

19.45 Т/с "Исцеление любовью"
20.45 Вести. Дежурная часть
21.00 Вести
Местное время
21.30 Вести-Бурятия
Канал "Россия"
21.50 "Спокойной ночи, малыши!"
21.55 Т/с "Тайны следствия-3"
23.00 Х/ф "Джокер"
00.00 "Вести+"
00.20 "Светлана Аллилуева и ее мужчины"
01.15 Х/ф "О, где же ты, брат?"

НТВ

07.00 "Сегодня утром"
10.05 Т/с "Она написала убийство. Убийство в Вегасе"
11.00 "Сегодня"
11.20 "Тайны разведки"
11.55 Х/ф "Герой ее романа"
14.00 "Сегодня"
14.40 Х/ф "Ко мне, Мухтар!"
16.30 "Чрезвычайное происшествие"
17.00 "Сегодня"
17.20 "Принцип домино"
18.30 Т/с "Адвокат". "Дело простых людей"
Канал БГТРК
19.35 "Твой шанс"
19.45 Телевизионная приемная
Канал НТВ
20.00 "Сегодня"
20.35 Т/с "Легенда о Тампуке"
23.00 "Сегодня 22.00"
23.40 "К барьеру!"
01.00 "Сегодня"
01.15 Х/ф "Белые ночи"
03.55 Бильярд

Ариг Ус

07.30 "Восточный экспресс". Погода
08.05 "Глобальные новости"
08.15 М/с "Котопес"
08.40 М/с "Ох уж эти детки"
09.05 "Восточный экспресс". Погода
09.20 Формула успеха
09.30 "Бутерброд". Погода
09.55 Наши песни
10.00 Завтрак с Дискавери
11.00 Х/ф "Двое — это слишком"
13.15 Т/с "Моя прекрасная толстушка", 2 с.
Перерыв до 17.00

• ОТДЕЛ РЕКЛАМЫ • 21-62-62 •

17.00 Т/с "Любовь и тайны Сансет Бич"
17.45 Победоносный голос верующего
18.15 Москва: инструкция по применению
18.45 "Восточный экспресс"
19.00 "Необъяснимо, но факт. Кыштымский пришелец". Погода
20.00 "Будни"
20.30 "Восточный экспресс". Погода
20.55 Формула успеха
21.00 "Окна". Погода
22.00 "Дом-2. Первая весна"
23.00 Х/ф "Пятый элемент"

Тивиком

07.20 "Спорт-центр РБ"
07.50 "Лоск". Погода
08.00 "Ясон и герои Олимпа"
08.25 "Икс-мены"
08.50 "Автогонщики НАСКАР"
09.25 "Час суда. Дела семейные"
10.30 "24". Погода
10.50 Х/ф "Девушка с жемчужной сережкой"
13.00 "Дикая планета"
13.30 "24". Погода. "Лоск"
14.00 "Час суда"
15.00 "Солдаты-2"
16.15 "Что с Энди?"
16.40 Т/с "Пауэр рейнджеры, или Могучие рейнджеры"
17.00 "Мятежный дух"
18.00 "Час суда"
20.00 "Лоск". Погода
20.15 "Радар-спорт"
21.00 Х/ф "Эрнест играет в футбол"
22.55 "Лоск"
23.00 "Солдаты-2"
00.15 "Веселые баксы"
00.30 "24". Погода

СТС - БАЙКАЛ

06.55 Прогноз погоды
07.00 Т/с "Беверли Хиллз 90210"
07.40 М/ф "Мишка-мохнатик"
07.50 М/ф "Смешарики"
08.00 М/ф "Приключения Вуди и его друзей"
08.30 Т/с "Моя прекрасная няня"
08.55 Прогноз погоды

09.00 Т/с "Новый русский романс"
10.00 Истории в деталях
10.25 Прогноз погоды
10.30 Т/с "Новый русский романс"
11.30 Х/ф "Все наоборот"
13.25 Прогноз погоды
13.30 Осторожно, модерн-2
14.00 Т/с "Томми-оборотень"
14.30 М/ф "Почта"
15.00 М/ф "Озорные анимашки"
15.30 М/ф "Новые приключения Скуби Ду"
16.00 М/ф "Новый Бэтмен"
16.30 М/ф "Дэн Дейр — пилот будущего"
16.55 Прогноз погоды
17.00 Т/с "Лучшие"
18.00 Х/ф "Тайны Смолвиля"
18.55 Прогноз погоды
19.00 Т/с "Комиссар Рекс"
20.00 Т/с "Моя прекрасная няня"
20.30 Истории в деталях
20.55 Прогноз погоды
21.00 Т/с "Новый русский романс"
22.00 Х/ф "Каков отец, таков и сын"
00.10 Прогноз погоды
00.15 Скрытая камера
00.30 Истории в деталях
01.00 Т/с "Моя прекрасная няня"

ДТВ

10.00 Мультфильмы
10.55 "Неслучайная музыка"
11.00 "На бульваре..."
11.30 "Звездная семейка"
12.05 "Шоу Бени Хилла"
12.35 "Агентство криминальных новостей"
12.55 Х/ф "Четверг"
15.10 "Время — деньги!"
15.40 Т/с "Воздушная полиция"
16.45 Т/с "Округ Колумбия"
17.50 Мультфильм
18.35 "Звездная семейка"
19.15 Х/ф "На тебя уповаю"
21.25 "Неслучайная музыка"
21.30 "Время — деньги!"
22.00 "На бульваре..."
22.25 Т/с "Женаты и с детьми"
22.55 Т/с "Каменская"
00.00 "Шоу Бени Хилла"
00.40 "Звездная семейка"
01.00 Х/ф "Дипокрок"

ТЕРМОБЕЛЬЕ

Товары XXI века

Термобелье удерживает тепло при температуре до -35° С. За счёт особого сплетения нитей достигается эффект "Термос". Ранее использовалось только в закрытых космических технологиях. Белье, тонкое на ощупь, плотно облегает тело, не вытягивается на локтях и коленях, не выпускает естественное тепло организма, и при этом человек не потеет. Незаменимая вещь для людей, подолгу находящихся на открытом воздухе, а также для пожилых людей, которые в силу физиологических особенностей постоянно мерзнут. Широкая цветовая гамма и все размеры позволяют нашим покупателям не мерзнуть при любых морозах и выглядеть в нашем белье даже элегантно. Комплект для женщин от 1300 до 1600
Комплект для мужчин от 1300 до 1800

Товар
сертифицированПродажа 27 февраля с 10 до 14 часов.
ДК «Железнодорожников»

Пятница, 11

Первый канал

07.00 "Доброе утро"
10.00 Новости
10.05 Т/с "Хиромант"
11.10 Т/с "Клон"
12.30 Дисней-клуб: "Алладин"
13.00 Новости
13.05 Т/с "Рожденная революцией"
14.40 Спецрасследование. "Старатели мертвого города"
15.30 "Угадай мелодию"
16.00 Новости
16.20 Х/ф "Криминальный квартал"
18.00 "Пять вечеров"
19.00 Новости
19.20 Криминальная Россия. "Дьяволица", 1 с.
19.50 "Основной инстинкт"
20.50 "Поле чудес"
22.00 Время
22.25 Большая премьера
00.00 Филипп Киркоров, Уитни Хьюстон, Марк Энтони, Селин Дион. Концерт в Лас-Вегасе
Техн. перерыв с 00.45 до 02.25
02.25 Х/ф "Вердикт"

«Россия»

06.00 "Доброе утро, Россия!"
Местное время
06.45, 07.45 Вести-Бурятия (на бур. яз.)
07.15, 08.15 Вести-Бурятия
Канал "Россия"
09.45 Т/с "Тайны следствия-3"
10.45 "Курская дуга. Перелом"
11.45 Вести. Дежурная часть
12.00 Вести
Местное время
12.30 Вести-Бурятия
Канал "Россия"
12.50 "Мусульмане"

13.00 "Вся Россия"
13.15 "Городок"
13.45 "В поисках приключений"
14.45 Вести. Дежурная часть
15.00 Вести

Местное время
15.10 Вести-Бурятия
Канал "Россия"
15.30 "Частная жизнь"
16.30 Х/ф "Джокер"
17.30 Вести. Дежурная часть
Местное время

17.40 Вести-Бурятия (на бур. яз.)
Канал "Россия"
18.00 Вести
18.10 Т/с "Кулагин и партнеры"
18.45 Т/с "Кармелита"
19.45 Т/с "Исцеление любовью"
20.45 Вести. Дежурная часть
21.00 Вести
Местное время
21.30 Вести-Бурятия
Канал "Россия"
21.50 "Спокойной ночи, малыши!"
21.55 Бенефис Сергея Дроботенко
00.00 Х/ф "Игра всерьез"
02.15 Х/ф "Дело о пеликанах"

НТВ

07.00 "Сегодня утром"
10.05 Т/с "Она написала убийство"
11.00 "Сегодня"
11.15 "Военное дело"
11.55 Х/ф "Грозовой перевал"
14.00 "Сегодня"
14.40 Х/ф "Фортуна"
16.30 "Чрезвычайное происшествие"
17.00 "Сегодня"
17.20 "Принцип домино"
Канал БГТРК
18.30 "Ключ". Кроссворд-шоу

18.40 Троицкое слово
18.50 Худөө нотаг
19.00 Мир связи
19.10 Прямой эфир с президентом РБ Л.В.Потаповым

Канал НТВ

19.30 "Чрезвычайное происшествие"
20.00 "Сегодня"
20.35 Х/ф "Огонь из преисподней"
22.50 "Чрезвычайное происшествие"
23.00 "Сегодня"
23.40 "Совершенно секретно"
00.35 Х/ф "Новичок"
03.05 "Кома. Это правда"

«Ариг Ус»

07.30 "Восточный экспресс"
07.50 Наши песни
08.05 Глобальные новости
08.15 М/с "Котопес"
08.40 М/с "Ох уж эти детки"
09.05 Формула успеха
09.10 "Восточный экспресс"
09.30 "Русская усадьба-4"
10.00 Завтрак с Дискавери
11.00 Х/ф "Пятый элемент"
13.15 Т/с "Моя прекрасная толстушка"

Перерыв до 17.00

17.00 Т/с "Любовь и тайны Сансет Бич"
17.45 Победоносный голос верующего
18.15 Москва: инструкция по применению
18.45 "Восточный экспресс"
19.00 "Школа ремонта"
20.00 М/ф
20.20 Формула успеха
20.30 "Восточный экспресс"
21.00 "Окна". Погода
22.00 "Дом-2. Первая весна".
23.00 Х/ф "Доктор "Т" и его женщины"

Тивиком

07.10 "Лоск". Погода
07.20 "Радар-спорт"
08.00 М/с "Ясон и герои Олимпа"
08.25 М/с "Икс-мены"
08.50 "Автогонщики НАСКАР"
09.25 "Час суда. Дела семейные"
10.30 "24". Погода
10.50 Х/ф "Эрнест играет в баскетбол"
13.00 "Дикая планета"
13.30 "24". Погода. "Лоск"
14.00 "Час суда"
15.00 Т/с "Солдаты-2"
16.15 "Что с Энди?"
16.40 Т/с "Пауэр рейнджеры, или Могучие рейнджеры"
17.00 Т/с "Мятежный дух"
18.00 "Час суда"
19.45 "Музыкальные поздравления". Лоск
20.10 "Сейчас". Обзор недели
20.25 "Человек недели"
21.00 Х/ф "Невидимка"
22.50 "Лоск"
23.20 "Отражение": "Рекламные игры"
00.30 "Матрешки". Погода
01.50 Х/ф "Плотская страсть"

СТС - «БАЙКАЛ»

07.00 Т/с "Бeverли Хиллз 90210"
07.40 М/ф "Мишка-мохнатик"
07.50 М/с "Смешарики"
08.00 М/с "Приключения Вуди и его друзей"
08.30 Т/с "Моя прекрасная няня"
09.00 Т/с "Новый русский романс"
10.00 Истории в деталях
10.30 Т/с "Тайны Смолвиля"
11.30 Х/ф "Каков отец, таков

и сын"
13.30 Осторожно, модерн-2
14.00 Т/с "Томми-оборотень"
14.30 М/ф "Беги, ручеек!"
15.00 М/с "Озорные анимашки"
15.35 М/с "Новые приключения Скуби Ду"
16.00 М/с "Новый Бэтмен"
16.30 М/с "Дэн Дейр — пилот будущего"
17.00 Т/с "Лучшие"
18.00 Т/с "Тайны Смолвиля"
19.00 Т/с "Комиссар Рекс"
20.00 Т/с "Моя прекрасная няня"
20.30 Истории в деталях
21.00 Т/с "Новый русский романс"
22.00 Х/ф "Голый пистолет 1/2. Запах страха"
23.55 Истории в деталях
00.25 Т/с "Моя прекрасная няня"
01.00 Х/ф "Арахнид"

ДТВ

10.00 Мультфильмы
10.55 "Неслучайная музыка"
11.00 "На бульваре..."
11.30 "Звездная семейка"
12.05 "Шоу Бенни Хилла"
12.35 "Агентство криминальных новостей"
12.55 Х/ф "Диокрок"
15.10 "Время — деньги!"
15.40 "Шоу рекордов Гиннесса"
16.45 Т/с "Крутой Уокер"
17.50 Мультфильмы
18.35 "Звездная семейка"
19.10 Х/ф "Сестрички Либетти"
21.25 "Неслучайная музыка"
21.30 "Время — деньги!"
22.00 "На бульваре..."
22.25 Т/с "Женаты и с детьми"
22.55 Д/ф "Роковые случайности"
00.00 "Шоу Бенни Хилла"

ОТДЕЛ РЕКЛАМЫ • 21-62-62 •

ОТДЕЛ РЕКЛАМЫ •

ОТДЕЛ РЕКЛАМЫ •

Суббота, 12

Первый канал

07.00 Новости
07.10 "Земля до начала времен"
07.40 Х/ф "Мой нежно любимый детектив"
09.20 Играй, гармонь любимая!
10.00 Слово пастыря
10.10 Здоровье
11.00 Новости
11.20 "Три окна"
11.50 "Кумиры". Татьяна Веденеева
12.30 "Встань и иди"
13.00 Новости
13.10 История с географией. "Аполлон-13": авария на орбите"
14.00 Дисней-клуб: "Микки-Маус и его друзья"
14.30 Умницы и умники
15.10 Д/ф "Отлично, Григорий!"
15.40 "Весенняя шутка с группой "Экс-ББ"
16.10 "Слабое звено"
17.00 Х/ф "Моя большая армянская свадьба"
18.50 Классика Уолта Диснея. Золотые годы Микки-Мауса. Впервые в России
19.00 Новости
19.10 Юрий Антонов. "От печали до радости..."
21.00 "Кто хочет стать миллионером?"
22.00 Время
22.20 "Розыгрыш"
23.40 "Золотой граммофон"
Техн. перерыв с 00.45 до 02.25
02.20 Х/ф "В раю, как в ловушке"

«Россия»

06.50 Х/ф "Старый знакомый"
08.15 "Большая перемена"
08.40 "Золотой ключ"
09.00 Вести
Местное время
09.10 Вести-Бурятия (на бур. яз.)
Канал "Россия"
09.20 "Русское лото"
09.55 "Утренняя почта"
10.25 "Субботник"
11.10 "Смехопанорама"
12.00 Вести
Местное время
12.10 Вести-Бурятия
Канал "Россия"
12.20 "Сто ко одному"
13.15 "В поисках приключений"
14.15 "Клуб сенаторов"
15.00 Вести
15.20 Х/ф "Ты — мне, я — тебе"

БГТРК

17.00 Молодежь Бурятии
17.20 Курьер
17.25 "Тамир"
17.40 Ойбонтохо эхитэй зам
17.50 Телевизионная приемная
18.05 "Буряад орон"
18.30 Неоповый проспект
18.40 Примите поздравления
Канал "Россия"
19.00 "Веселый вечер "Аншлага"
20.50 В "Городке"
21.00 Вести
21.25 "Зеркало"
21.35 "Честный детектив"
22.05 Х/ф "Тебе настоящему"
01.05 Х/ф "Дом Большой Мамочки"
03.05 "Горячая десятка"

НТВ

07.00 М/ф "Зима в Простоквашино"
07.15 Х/ф "Огонь из преисподней"

09.00 "Сегодня"
09.15 М/с "Ну, погоди!"
09.25 Т/с "Полицейский Кэттс и его собака. Двенадцать полицейских и ребенок"
09.55 "Без рецепта"
10.25 "Дикий мир"
11.00 "Сегодня"
11.20 "Растительная жизнь"
11.55 "Кулинарный поединок"
12.55 "Квартирный вопрос"
14.00 "Сегодня"
14.20 "Особо опасен!". "Отрабление века", 1 с.
14.55 Х/ф "Единственная..."
17.00 "Сегодня"
17.20 "Женский взгляд"
17.55 "Своя игра"
18.50 Т/с "Мангуст. Осторожно, гололед!"
20.00 "Сегодня"
20.40 Профессия — репортер
21.10 Х/ф "Убийцы"
23.50 "Мировой бокс"
00.55 Х/ф "Ключ"
03.05 "Футболлистика"

«Ариг Ус»

07.30 "Восточный экспресс". Погода
07.50 Наши песни
08.00 Т/с "Наша секретная жизнь"
08.45 "Каламбур"
09.10 Т/с "Дживс и Вустер"
10.05 "Восточный экспресс". Погода
09.30 Формула успеха
09.40 "Бутерброд"
10.00 Х/ф "Сумасшедшие на стадионе"
12.00 Т/с "Моя прекрасная толстушка"
13.00 Москва: инструкция по применению
13.30 "Фигли-мигли"
14.00 "Жизнь, полная радости"
14.30 "Две блондинки против грязи"

15.00 М/с "Эй, Арнольд"
15.25 Формула успеха
15.30 "Маски-шоу"
16.00 Т/с "Агентство НЛС"
17.00 "Дом-2. Первая весна"
18.00 Т/с "Саша плюс Маша"
18.30 Х/ф "Дела семейные". Формула успеха
21.00 "На ночь глядя". Погода
22.00 "Дом-2. Первая весна". Погода
23.00 Х/ф "Приключения раввина Якова"
01.20 "Смешные и голые"

Тивиком

08.20 "Лоск". Погода
08.30 "Дикая планета"
09.25 М/с "Приключения Конана-Варвара"
09.50 М/с "Шинзо"
10.15 "Сейчас". Обзор недели. Погода
10.45 М/с "Фукурама"
11.45 "Очевидец"
12.45 "Домик с собачкой"
13.50 "Криминальное чтиво"
14.30 "24". Погода. "Лоск"
14.50 Клуб "Белый попугай"
15.50 М/ф "По лунной дороге"
16.00 "Муз. поздравления"
16.25 "Сейчас". Обзор недели
16.35 "Шестое чувство"
17.30 Х/ф "Невидимка"
20.00 "Неделя"
21.00 Х/ф "Убрать Картера"
23.30 "Агентство-3"
00.00 Д/ф "История сексуальности"
01.00 "Плейбой" представляет: "Дорога в Малибу"

СТС - «БАЙКАЛ»

06.55 Прогноз погоды
07.00 Х/ф "Бейскетбол"
08.50 М/с "Пеппи Длинныйчулок"

09.15 Прогноз погоды
09.20 М/с "Смешарики"
09.30 М/с "Радужная рыбка"
10.00 М/с "Том и Джерри"
10.15 "Полундра!"
10.45 М/с "Том и Джерри"
10.55 Прогноз погоды
11.00 Х/ф "Фадж-непоседа"
12.55 Прогноз погоды
13.00 "Самый умный"
15.00 Спасите, ремонт!
16.00 Д/ф "Паразиты"
16.55 Прогноз погоды
17.00 Истории в деталях
17.30 Т/с "Улицы разбитых фонарей"
18.35 Х/ф "Голый пистолет 2/2. Запах страха"
20.25 Прогноз погоды
20.30 "33 квадратных метра"
21.55 Прогноз погоды
22.00 Х/ф "Миллионер пошеволе"
00.00 Х/ф "Кевин с севера"
02.05 Х/ф "Карманник"
03.30 Прогноз погоды

ДТВ

10.55 Т/с "Напряги извилины"
11.30 Мультфильмы
12.45 "Свет и тень"
13.05 "В дорогу!"
13.15 Мультфильмы
13.30 Х/ф "Убийство на горе телей"
15.30 Д/с "Без цензуры"
16.25 Т/с "Строго на юг"
17.25 "Арсенал"
17.55 Т/с "Каменская"
20.05 "Звездная семейка"
21.05 "Шоу рекордов Гиннесса"
22.05 Х/ф "Сильва"
01.10 Т/с "С.S.I.: место преступления"
03.15 "Сексуальные соседки"
03.50 "Мировая реклама"
04.20 Х/ф "Лолита"

№23 (21109)

Воскресенье, 13

Первый канал

07.00 Новости
07.10 "Земля до начала времен"
07.40 X/ф "Рейнджеры силы"
09.20 Армейский магазин
09.50 Дисней-клуб: "Команда Гупфи"
10.10 "В мире животных"
11.00 Новости
11.10 "Непутевые заметки"
11.30 Пока все дома
12.10 Дог-шоу
13.00 Новости
13.10 Живая природа. "Правда о белом медведе"
14.10 Дисней-клуб: "Микки-Маус и его друзья"
14.40 X/ф "Ангелы смерти"
16.20 "Слабое звено"
17.10 Стартовый матч чемпионата России по футболу. "Зенит" (Санкт-Петербург) - "Динамо" (Москва)
19.00 Времена
19.50 "КВН-2005". Высшая лига
22.00 Времена
22.45 X/ф "Законы привлекательности"
Преуспевающие адвокаты Дэниэл Рафферти и Одри Вудс встретились в зале суда, представляя интересы разводящейся знаменитой пары. Их клиенты не могли поделить между собой роскошный замок в Ирландии. Одри и Дэниэл отправились в эту страну, чтобы на месте разобраться с деталями дела...
Техн. перерыв с 00.25 до 02.20
02.20 X/ф "Обычные подозреваемые"
04.20 X/ф "Масло Лоренцо"

РОССИЯ

06.50 X/ф "Сказка о потерянном времени"
08.05 M/ф "Серая шейка"
08.25 "Колоссальное хозяйство"
08.40 "Военная программа"
09.00 Вести
Местное время
09.10 Вести-Бурятия (на бур. яз.)
Канал "Россия"
09.20 "Студия "Здоровье"
09.50 "ТВ Бинго-шоу"
10.05 "Диалоги о животных"
11.00 "Вокруг света"
12.00 Вести
Местное время
12.10 Вести-Бурятия
Канал "Россия"
12.20 "Пирамида"
12.50 "Городок"
13.20 "Сам себе режиссер"
14.15 "Парламентский час"
15.00 Вести
15.20 "Фитиль № 34"
16.05 X/ф "Приговор"
18.45 Филипп Киркоров, Валерий Леонтьев, Наташа Королева, Владимир Винокур и другие в праздничном шоу Валентина Юдашкина
21.00 "Вести недели"
22.00 "Специальный корреспондент"
22.25 "Я готов на все!"
23.30 X/ф "Широко шагая"
01.00 X/ф "Легионер"
03.00 X/ф "Мертвый штиль"
ОНТВ
06.50 M/ф "Тайна третьей планеты"
07.40 X/ф "Каменный цветок"
09.00 "Сегодня"
09.15 "Сказки Баженова"
09.45 "Их нравы"

ДУХЭРИЗ

11.50 "Top gear"
12.25 "Дачники"
13.00 "Школа злословия"
14.00 "Сегодня"
Канал БГТРК
14.20 "О т т и н и с ь"
Программа для молодежи
14.40 "Мунхэ зула"
Канал НТВ
15.05 X/ф "Забавы молодых"
17.00 "Сегодня"
17.20 "Тайны разведки"
17.55 "Своя игра"
18.50 T/c "Мангуст. Школьный детектив"
20.00 "Сегодня"
20.40 "Чистосердечное признание"
21.10 X/ф "Отпетые мошенники"
23.30 "Милицейская жизнь". Фильм из цикла "Поймать и посадить"
00.20 X/ф "Выход дракона"
02.35 X/ф "Злодейка"
04.20 "Мужские игры Екатерины Фурцевой"
АРИГ УС
08.00 Наша секретная жизнь-1
08.50 Формула успеха. Погода
09.05 "Бутерброд"
09.20 T/c "Дживс и Вустер"
10.00 "С утра пораньше". Погода
11.00 X/ф "Граф Монте-Кристо"
13.20 M/c "Сейлормун снова с нами"
14.30 "Благая весть"
15.00 "Микс файт: бои без правил"
15.30 "Фигли-мигли"
15.55 T/c "Агентство НЛС"
17.00 "Дом-2. Первая весна"

№8 (413)

18.00 T/c "Саша плюс Маша"
18.30 "Две блондинки против грязи"
19.00 "Школа ремонта". Погода
20.00 X/ф "Параллельные миры". Формула успеха. Погода
22.00 "Дом-2. Первая весна". Погода
23.00 T/c "Саша плюс Маша"
23.30 Микс файт: бои без правил
00.00 X/ф
ТИВИКОМ
08.20 "Дикая планета". Погода
09.20 M/c "Приключения Конана-варвара"
09.50 M/c "Шинзо"
10.15 M/c "Уолтер Мелон". Погода
10.40 M/c "Симпсоны"
12.15 "Вовочка-3"
12.50 T/c "Домик с собачкой"
13.50 "Военная тайна"
14.30 "24". "Лоск". Погода
14.45 "Честная игра"
15.00 X/ф "Русский счет". Погода
17.00 "Школьное ТВ"
17.25 "Лоск". Погода
17.30 "Музыкальные поздравления"
18.05 X/ф "Убрать Картера"
20.30 "24". "Лоск". Погода
21.00 X/ф "Лев зимой". Погода
00.40 "Холостяки"
СТС - БАЙКАЛ
06.55 Прогноз погоды
07.00 X/ф "Племя Криппендорфа"

08.50 M/c "Пеппи Длинныйчулок"
09.15 Прогноз погоды
09.20 M/c "Смешарики"
09.30 M/c "Гора Фреглов"
10.00 M/c "Оливер Твист"
10.30 M/c "Бешеный Джеки-пират"
10.55 Прогноз погоды
11.00 X/ф "Миллионер поневоле"
12.55 Прогноз погоды
13.00 "Жизнь прекрасна"
15.00 "Снимите это немедленно"
16.00 Д/ф "Паразиты"
17.00 Истории в деталях
17.30 "33 квадратных метра"
18.00 T/c "Даша Васильева — любительница частного сыска-3. Бассейн с крокодилами"
22.00 X/ф "Новые робинзоны"
00.10 Д/ф "Ядовитые укусы: смерть или спасение?"
01.10 Кино в деталях

ДТВ

10.55 T/c "Напряги извилины"
11.30 Мультфильмы
12.45 "Секреты Гиппократ"
13.00 "Серебряный ручей"
13.15 Мультфильмы
13.30 X/ф "Некуда бежать"
15.30 Д/с "Без цензуры"
16.25 T/c "Строго на юг"
17.25 "Карданный вал"
17.55 T/c "Каменская"
20.05 "Самое смешное видео"
20.35 "В засаде"
21.05 "Шоу рекордов Гиннеса"
22.00 X/ф "Трое в лодке, не считая собаки"
01.00 T/c "С.S.I.: место преступления"

Амаршалга

Хорин аймагай эрдэм нуралсалай управлениин мэргэжэлтэн С.ЗУНДУЕВА-ГУНЗЫНОВАДА

Хүндэтэ манай Сэсэгма ЗОДБОВНА!

Багшын ажалай ветеран, Буряадай багыята багша Танаа 50 наһа гүйсэһэн ушараартнай талархал найханаар амаршалжа, талаантай, азатай, ажалдаа амжалтатай, амгалан элүүр ябахыетнай үнэн зүрхэнһөө хүсэнэй!

Түрэл гаралайнгаа зүгһөө Галина Гуруевна ЦЫРЕНОВА.

Лицензия №3 РБ 1074
Современное лечение алкоголизма, табакокурения.
Поликлиника №2 (бывшая № 4).
Ост. Саяны, Бульвар Карла Маркса, 12
Ежедневно: с 18 - 20 ч., суббота: с 14 - 16 ч., воскресенье: с 9 - 12 ч.

ЭЛҮҮР ЭНХЫН булан

Бэээ ариг сэбэрээр абажа ябаха шухала

Грибково үбшэн тухай олон зон дуулаһан байха, илангаяа хүнэй хүлэй грибово үбшэндэ олонхид дайрагдадаг гээш. Энэ үбшэндэ уһанда тамардаг, банида хүдэлдэг, халуун цехтэ, нүүрһе абадаг газарта хүдэлдэг ажалшад үбдэдэг байна. Бүхыдөө тэдэнэй 60-80 процентнь заагагүй энэ үбшэндэ дайрагдадаг юм. Зүгээр хүдөөгэй ажаһууштад энэ үбшэндэ багаар нэрбэгдэдэг, хотодо ажаһуудаг зон грибово үбшэндэ бэлээр халдажа болохо. Бага наһанай үхибүүдэй дунда энэ үбшэндэ оройдоол 3,9 процентнь дайрагдадаг хаань, 16-18 наһа хүрэхэдөө, тэдэнэй 17,3 процентнь энэ үбшэндэ халдана. Хабтагар хүлэй улын гэхэ гү, табгайн грибово үбшэе юун тараанаб гэхэдэ, хүлэй шэбэрэй бактери нүжэргэнэ. Энэ үбшэн ехэ халдабаритай. Хүнүүд банида ороходоо, уһанай эрьедэ амархадаа, гэртээ бэе бээдээ энэ үбшэ халдахаана. Үбшэндэ дайрагдаһан хүнэй хүлнүүдэй дүрбэдэхи, табадахи хурганууд түрүүшээр үбдэжэ эхиһнэ. Хургануудай узуурта шанга зохол эхиһнэ. Үбшэнтэнэй хурганай арһаниинь хуураха зүйдөө хүрэдэг юм. Харин 2-3 хоногой һүүлээр, хургануудай узуурта багаһанаар арһан хахарха. Энэ үедэ хургануудай хоорондо уһалиг зүйл бии боложо, хүл шиигтэхэ. Саг соонь энэ үбшэниие аргалаагүй һаа, улам саашаа нүжэрхэ. Ямар шалтагаанһаа энэ үбшэн бии болоноб гэхэдэ, хүл ехээр хүлэржэ, хурганууд хабирсалдана, илангаяа хабшуу гутал үмдэхэдөө. Гадна хүлэй табгайн хабтагар улын үбшэн шуһанай һуһанай мууһаар сохисоһоо болохо байна. Хүнэй бэе махабадта витамин дутадаһан гээд эмшэд тэмдэглэнэ.

Оршон тойронхи байгааһин байдалһаа бээын энхэ элүүр дуудыдаха. Тиин энэ үбшэниие халуун зунай агаар улам нүжэрөөдөг юм. Хурганай хоорондохи шэбэрэй үбшэн үни удаан һайн болодоггүй, зүгтөө үбэлэй хүйтэн сагта буурадаг, зунай дулаан сагай, хабарай сагта үбшэн гааража нүжэрдэг шэнжэтэй. Эмшэн О.Н.Подвысоцкийн ажагалтаар, хүлэй табгайн грибово үбшэн нүжэрхэдөө, хургануудай хоорондохи арһа хабдууһна, үбдэһэн хүн шадал тэнхээгүй болоно, тэрэнэй толгой ехээр үбдэнэ, халууниинь бодоно. Үбшэн 1-2 һара соо үргэлжэдэг юм. Грибово табгайн үбшэ усадхаһын тула хүн бүхэн бэээ хүлһэндэ барюулхагүй, хүлэйнгөө хургануудай хоорондохиине уһаар угаажа байха шухала. Удаань хуурай болотор аршажа, хургануудаа хатааха ёһотой. Хабшуу гутал хүлдөө бү үмдэггүй, хүлэйнгөө оймһо угаагаад, удаань оймһоёо халуун уһанда бусалгажа, хорото бактеринүүдые үгы болгохо хэрэгтэй. Хэрбээ резиновэ гутал, дүрэнхэ резинээр хэбэл, грибово үбшэн бүри түргэн нүжэрхэ гэжэ хээлэтэй. Тус үбшэниие усадхаһын тула медицинскэ олон зүбшэл заабаринууд бии юм. Тэрэнэй тоодо хургануудай хоорондо түрхихэ элдэб шэнгэн эм дом бии. «Тербизил», «Гедеон-Рихтер», «Бинафин», микосептин, ламизин, экзифин гэхэ мэтэ эмүүдые эндэ хэрэглэхэ шухала. Үбшэнтэн эдэгээ танижа эдихэ ёһотой, илангаяа тэдэнэртэ хүнэй, газарай ургамалай эдеэн таараха байна.

Аюна ЧИМИТОВА, Улаан-Удын 1-дэхи поликлиникин дерматовенеролог.

Если схватишь простуду

* На первой стадии, которая проявляется в большинстве случаев сильным насморком, часто достаточно попарить ноги. Затем быстро облить их холодной водой - и сразу в постель.
* Хорошо помогает и горячая ванна для рук, температура которой в течение 10 минут повышается от 35 до 42 градусов.
* Напитки и фрукты богаты витамином С (цитрусовые и чай с шиповником) улучшают защитные функции организма.
* Паровые ванночки из ромашки незаменимы, когда воспалена слизистая оболочка. Пригоршню ромашки залить 1/4 л кипятка, дать настояться, затем долить до литра. Держа голову над миской, вдыхать пар.
* Если насморк сильный, советуем каждые два-три часа принимать столовую ложку лука, смешанного с медом.
* Четыре чайные ложки из смеси трав (25 г липового цвета, 10 г плодов шиповника, 5 г ромашки, 10 г мать-и-мачехи, 20 г. подорожника) залить кипятком, дать настояться 10 минут, подсластить медом. Принимать три раза в день.
* Западногерманский врач д-р Беренд при заболевании использует собственную программу из трех пунктов.
1. На первой стадии попарить ноги. В воду добавляется пригоршня соли или травяная настойка.
2. При ангине на горло кладется компресс из холодного творога (намазать на платок и обмотать шею).
3. При застарелом кашле помогает сироп из редьки. Редьку режут дольками и смешивают с медом. Каждые три часа принимают по три столовые ложки образующейся жидкости.
ТАК ЛЕЧИЛИСЬ В СТАРИНУ
* Бронхит: взять эмалированную кастрюлю без трещин (другая посуда не подходит). Влить в нее стакан молока и всыпать столовую ложку шалфея. Прикрыть блюдцем или тарелкой. Вскипятить эту смесь на небольшом огне, дать ей немного остыть и процедить. Вскипятить вновь, прикрыв блюдцем. Пить горячее перед сном, остерегаясь сквозняков.
* В Сибири очень популярным было следующее лечение бронхита: вскипятить литр воды и в кипящую воду положить 400 граммов отрубей. Процедить и пить в течение всего дня достаточно горячим. Для улучшения вкуса можно добавить жженый сахар (белый сахар или мед в данном случае употреблять не рекомендуется).
* В сибирских деревнях при «жесткой простуде» и сильном кашле применялось такое средство: 20 граммов полыни настоять в поллитре водки - чем дольше, тем

лучше, но не менее 24 часов. Принимать по столовой ложке три раза в день и перед сном. Для лечения детей это средство не рекомендуется.
* Взять большую репчатую луковицу, очистить, вымыть и натереть на терке. Смешать с гусиным жиром. Втирать эту смесь в область грудной клетки, шеи. Завязать теплым платком. Утром натощак принимать по столовой ложке этой смеси при кашле.
* Одним из самых популярных средств лечения кашля, особенно у детей, был сок черной редьки. Взять очищенную черную редьку, натереть ее на терке и отжать сок. Смешать его со столовой ложкой меда. Принимать по две столовые ложки за 15-20 минут до еды 3-4 раза в день.
* Растереть яичные желтки с сахарным песком добела. Смесь увеличится в объеме 2-3 раза. Это средство называется «гоголь-моголь» и помогает при кашле, если принимать его натощак.
* Смешать свежесжатый сок моркови с молоком в равных пропорциях. Принимать при кашле 5-6 раз в день.
* Для облегчения отхождения мокроты очень полезно принимать сироп из сока брусники, смешанный в равных пропорциях с медом.
* Две столовые ложки свежего сливочного масла, два желтка, одну чайную ложку муки и две чайные ложки меда тщательно перемешать. Принимать при кашле, бронхите 4-5 раз в день, до еды.
* Не только малиновое варенье при простудных заболеваниях является одним из старинных лечебных средств. Хорошим потогонным средством является и настой из листьев и стеблей малины. Отвар из листьев применялся при лечении бронхита, ларингита и как отхаркивающее.
* Листья и стебли заливают крутым кипятком и дают настояться. Принимают на ночь перед сном, остерегаясь сквозняков.
ОХ УЖ ЭТОТ КАШЕЛЬ...
ХРОНИЧЕСКИЙ БРОНХИТ. Народное средство для его лечения.
Эта зачастую упорная болезнь лечится с успехом свиным «эдором». То есть салом от кишок, имеющим вид сетки. Эта сальная сетка кладется в посуду и ставится в теплую, но не горячую духовку или на очень легкий огонь, чтобы с сетки стекло сало. Растопленное сало сливается и ставится в холодное место. Взять одну ложку меда на стакан горячего молока и пить в горячем виде глотками... Для наружного втирания в грудь надо смешивать это сало со скипидаром и втирать в грудь досуха.

УЛГЫН ДУУН

Рассказ

Түрэн хадан багануудыг хуушанай гуримаар үлгэдэх гэж шийдэв.

(Түгэсхэл. Эхинийн урдахи дугаарта).

Арданайнгаа армиаа табигдаад ерэмсээрын, совхозой бухгалтераар хүдэлдэг эжын хүбүүнтэйгээ мэндэ амарашье найса хэлсэнгүй шахуу.

- Ши намга зэмгэ абаха гэж хүн гүш? - гэжэ шангарба.

- Юун дээрээ тийгэнэш? - гэжэ Ардан гайхан тагнан, эжыгээ шэртэжэ оробо.

- Нимасуугай эжы Хандама Халхуевна памае «худагы Баярмаа Батуевна!» гэдэг болонхой. Тийгээд басаганайнгаа шамнаа багатай болохоо байһан тухай хөөрөө.

- Энээнһээ муу аал, эжы? - Муу аал!? Саашадаа нураха ёһотойш. Мүнөөнһөө багануудта даруулшоод нууха юм гүш? Нимасуу дүрбэ табан хараһаа түрэхэ болоо хэбэртэй. Хээлинь ехэ гээшэ аргагүй. Үшөө эхирлэхэ юм гү?! Шамнаа бии болоһон үхибүүн юм гү, али үгы гү мэдэхын аргагүй.

- Эжы, энээндэ этигэжэ ядана аалта? - Ондоо хэн нэгэнтэй гүйлдэжэ-гүйлдэжэ, тэрэндээ мэхэлүүлхэдээ, шамайе гартаа оруулха гэхэн байжа болоо. Хүбүүнэйнгээ бэшэ, ондоо хэн нэгэнэй багыг үргэхэ болоо наа, ехэл муухай гээшэ! - гэжэ эжын шүрдэгэр нариихан тула гэр соогуураа иишэ тишээ хүнгэхэнөөр ябасагаана.

Эжынгээ хэлээшье шагнажа нуухадаа, нээрээшье Нимасуу ондоо хэн нэгэнһээ хээлтэй болоһон аад, өөрыень гартаа оруулха гэхэн байжа болоо ха гү гэжэ өөрөө Ардан нурабаһье, энээндэ харюу бэдэрэнгүй, нилээн дуугай нууд гээд, эжыдээ хандаба.

- Нимасуу мүнөө Сарьдагтаа ажаллана ха гү?

- Сарьдагтаа. Амаралтаа гаранхай. Нимасуутай холбогшоолдохо сагшые шамда байгаагүйл. Тийхэдэ Хандама басагаая шини намган болгожорхёод шахуу ябадаг.

- Эжы, хүлисэ: нёдондо амаралтаа ерэхэдээ, Сарьдаг ошожо, хэды хоноо хамнайб! Нимасуугай түрэлхид Закаменск ябашан байгаа. Эгээл тийхэдэ Нимасуу бидэ хоёр бэе бээ ололсоһон байхабди.

- Тийхэдээ Нимасуугай умай соохи бага шиниыхи болоно ха гү?

- Миниыхи ааб даа!

- Шини Нимасуутай гэрлэхье хориноб!

- Эжы, тийгэжэ болохо юм аал?

- Хэрбээ гэрлээ нааш!..

- Намае намнаха гүт?

- Намнаха?! - гэжэ Баярмаа Батуевна шододөө ехэ болгон зогсоһобо. - Яруу хэтэрүү юумэ хэлэбэш?! Нэгэ хэды соо сүлөө ябажа, ямар басаган наһанай инаг болохоб гэжэ шэлэхэһээ гадна зан абариень найса мэдэжэ абаха байгааһ, Ардан!

- Нимасуутай арбан жэл хамта нураабди, үшөө жэл сугтаа хүдэлөөбди. Нимасуу хайн лэ басаган гэжэ ханадагби, эжы!

- Нимасууе шангал басаган гэлсэдэг.

- Шанга намгантаяа эрэ хүн дураараа боложо, дундуураа хатархагүй хайн ха юм.

- Тийгээ наа Нимасуутай түрэхэһөө түрүүн бэри буулгаха бололши даа, Ардан!

Бүгдэ буряадуудай үндэһэн эблэлэй соносхоһон «УЛГЫН ДУУН» гэхэн конкурсно

«АРАДАЙ БАГШЫН ХУБИНАА АРИУН СЭДЬХЭЛЭЭ ДЭЛГЭЭНЭБ...»

Аялга найруулгата зохёогшод, Абыас бэлнгэй хүгжэмшэд, Арад зоноо баясуулан, Агаарайн, сэгэндэ сууряатуулан Аажам тэнюун

Буряадайнгаа, Ава жаргалтай амидарлаа Алтан мүнгэн бишхүүрээр Алас холуур суряатуулха бэээ.

Абын басаганай зүгһөө, Арадай Багшын хубиһаа Ариун сэдьхэлээ дэлгээжэ, Алтан үзгөө толилбоб.

УЛГЫН НЮТАГ

Улгын дуунай зэдэлэндэ нэмэрлин Өөрынгөө бэцхэнэниэ зөрюумгам, Үргэн ехэ Буряад дайдаараа Улгын дууе аялгатуулаа. Өөдөгүй жаахан нарайдам Улгын намаяа наатуулан Үндэр сахаһаа шагтагалан, Улгынни хайхы дүтэлүүлэн, Өүлэн хатанай улгын дууе Улгы соогоо шагнан торноһон Утэлхэ наһанай жаргалай эхиндэ

Угэ аялгыг зохоожо турлабаб. Үдэжэ түрэнэн Эхэ нютагаа Улгы нютаг гэхэдэ, адуу болохогүй, Үбгэ эсэгынгээ гуламтыг Улгы нютаг гэхэмни, зүб гү? Үндэр тэнгэриһээ үршөөлтэй Үргэн Буряадай улгы нютагаа Үрэ зүрхэнһөө уяран дуулажа, Үзэг гуурһаараа мүнхэлэн харанам.

1. УЛГЫН ДУУН

Воро харанай занхараан соо Бүүбэйн дуун зэдэлнэ, Бүртэлжэн эжын энэрэл Бүхэли хүниин зүүдэн соо.

Нарвын сагаан толон соо, Нажаһан нойрой зүүдэн соо Наяхан мансылһан үриез Наатуулан, бүүбэйлэн уянгална.

Үүрэй сагаан толоноор Уурагаа шэмүүлэн хүхүүлэн, Үриез бүүбэйлэн энхэрлэн Улгын дуун сууряатана.

2. УЛГЫН ДУУН

Үөөлэн хатанай бүүбэйлэн дууе Улгы соогоо шагнан торниһон Үбгэн баабайнгаа тоонтодо Үршөөл хайрада хүртэн байнам.

3. УЛГЫН МИНИИ БУРЯАД

Бүмбэрсэг дэлхэйн эльгэн дээрэ Буряад хайхан орондоо Буурал дээдынгээ буянаар Бусажа тэхэрихэ заяан байгаа.

Хорбоо дэлхэйн нюрган дээрэ Хошгор хайхан нютагтаа Хори Буряадай тоонтодоо Хуби заяагаа холбоноб.

4. УЛГЫН НЮТАГ

Барууһаа зүүнһээ нэбнээлэнхэй Байгал далай хүдэтэй, Ваабай, таабайн улгы нютаг Баян Буряад нютагни.

Ойхон, Бархан шүтөөнтэй, Орёл үндэр харьдагай дэнзэгэй, Ургамал амитанаар жэгдэрһэн Уужам Буряад оромни.

Хүхэ манхан тэнгэри доро Хүбшэ тайга нэлыһэн Хүхын дуугаар зэдүүлһэн Хүсэлэнгэй орон Буряадни.

5. БААЮУХАН

Баабайн эрхэ Бааюухан, Бааюухан даа, Бааюухан. Бамбагар хасартай Бааюухан, Бааюухан даа, Бааюухан.

Эртэ бэрхэ тангилхан Энеэд гээд унтаарай, унтаарай.

Хүтпэн эжын бүүбэйхэн, бүүбэйхэн, бүүбэйхэн, Хөөрхэн бунтагар бүүбэйхэн, бүүбэйхэн, бүүбэйхэн. Хүхалгыг хүхэнэн бүүбэйхэн, бүүбэйхэн, бүүбэйхэн, Хүхюүтэйхэн бүүбэйхэн, бүүбэйхэн, бүүбэйхэн.

6. БҮҮБЭЙХЭН

Тонтогор хасартай Бүүбэйхэн, Томоотойхон унтаарай, Бүүбэй, Бүүбэй, Бүүбэйхэн Дуг нойрой амтанда Дуулан уяран бүүбэйлэнб, Бүүбэй, Бүүбэй, Бүүбэйхэн.

7. БҮҮБЭЙН ДУУН

Үдэһын толоние мордуулан Үргэн нойртоо хананхай, Үүрэй гэгээ утанаш даа, Унтаарай Бүүбэймни, унтаарай Бүүбэймни.

8. УЛГЫ

Шэн зоригтой мундэлэн Чингис хаанай улгы, Шэдигэ нахюуһан хүдэтэй, Шэжэр алтан туяатай.

Дүрбэн үнгын модоор шэмэлэн Дүүжэн даажан шагтагатай, Тэнгэриг хүбүүнэй улгы Түүхэ шастарта намтартай.

Сансар тэнгэриһээ заяалан Наруул мэргэн бодолготнай, нара хэлбэртэй улгынь Налхин үүлэн соо хүбөөнэ.

Хүбшэ тайга нэмэргэтэй, Хүхы шубуунай донгодоотой, Хүрхирээ горхон булагтай, Хүйтэн аршаан умдатын, Хүнды жагаа хабшалтай, Хүбөөн хнзааргүй талатай, Хүрлэтэй газар таряатай, Хүдэр уурхайн баялигтай, Хүсэлэнгэй наруул харгытай Хүсэжэл хайтай улгы нютагни.

10. УЛГЫН ШЭНЭХЭЭН

Уужам тэнюун Шэнэхэндээ Ухаа ороһон бөмни Улад зонойнгоо найдалаар Урагнаа дабшан зоригни.

Элгэн дээрээ тэнжээлэн Энэ нютаг улгынни, Энээхэн бээем үргэжэ, Энхэ туйлдаа хүргөөлши.

11. УЛГЫМНИ

Аба, эжымни улгы нютаг Ашага хайхан тоонто, Ая гангын хангалтай, Аршаан булаг сэржэмтэй.

Баабай таабайн гуламта - Байгал далай байрамнай, Бархан үндэр харьдагууд - Баян Буряадай улгы.

Ариун хайхан үлчингөө Ачдар солые мандуулан Альбан дээрээ үргэжэ, Алтан үзгөөр мүнхэлэнб.

1982 он. Санага нютаг.

Батажаргалай Абыдын СЭРСЭГМА.

Экспедиция по Сибири

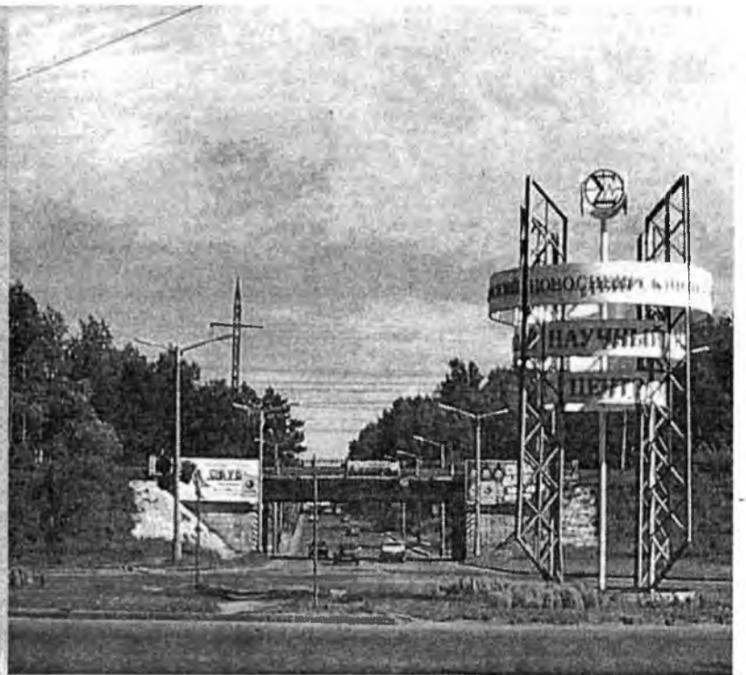
«ЦИВИЛИЗАЦИЯ НЕПОБЕЖДЕННЫХ» или как координировать творческие силы региона?

Векания новых времен свидетельствуют, что пророческие слова Михаила Ломоносова о том, что российское могущество будет прирастать Сибирью, актуально сегодня как никогда. Усиление стратегии развития Сибири как единой территории предполагает и усиление взаимосвязи общественных, культурных, духовных, литературных традиций между народами, населяющими этот регион. Без этого уникального аспекта невозможно представить Сибирь как динамично развивающийся и имеющий большое будущее регион.

В подтверждение этих мыслей предлагаю вниманию читателей рассказ-интервью о научно-культурной экспедиции по республикам Алтай, Тыва, Хакасия, по Красноярскому, Алтайским краям с заездом в столицу Сибири Новосибирск, предпринятую творческой группой в составе председателя правления Союза писателей Бурятии, главного редактора-генерального директора Издательского Дома «Буряад үнэн» А.Л.АНГАРХАЕВА, координатора ассоциации сибирских писателей, директора ГУП «Редакция журнала «Сибирские огни» В.А.БЕРЯЗЕВА, члена Союза журналистов России, заслуженного работника культуры РБ В.А.БИЛЬТАГУРОВА. Экспедиция была приурочена к 80-летию Республики Бурятия и проходила под патронажем Правительства и Народного Хурала Республики Бурятия, основные цели и задачи были согласованы с Бурятским научным центром, Союзом писателей РБ, Издательским Домом «Буряад үнэн». Определяющим моментом явилось то, что идея об экспедиции возникла на IV съезде писателей Сибири в г.Новосибирске в 2002 году и была одобрена представителями Сибирского федерального округа. Во время экспедиции были организованы встречи в правительствах и парламентах республик, в Институте СО РАН, в редакциях газет и журналов, в издательствах, в научных центрах, с жителями городов и дальних сел.

По итогам экспедиции в ноябре 2003 года была проведена международная научно-практическая конференция на базе НИИ БГУ «Тюрко-монгольские встречи: диалог культур», где приняли участие ученые Якутии, Тывы, Хакасии, Алтая, Новосибирска, Москвы, Монголии, Китая. Такие конференции станут традиционными. Следующая будет проходить в Тыве.

Результатом этой плодотворной работы явилась монография «Проблемы этнокультурных связей монгольских и тюркских народов», выпущенная издательством ГУП «Издательский Дом «Буряад үнэн». И по сей день продолжается научное, писательское, общественное осмысление итогов экспедиции, и если посмотреть глубже, результаты скажутся не только в духовной, но и в экономической, политической ипостасях. Ведь в противовес пословице «Не хлебом единым жив человек», есть и другая «Хлеб - всему голова»... Впрочем, слово руководителю экспедиции А.Л.АНГАРХАЕВУ.

- Ардан Лопсонович, уже прошло 2 года, но не бывает времени, чтобы Вы не упомянули о той экспедиции...

- Да, видимо, ветер перемен позвал нас в дорогу. В поддержке моей идеи я очень благодарен Владимиру Алексеевичу Берязеву, сопредседателю ассоциации сибирских писателей, незаурядному организатору, активно занимающемуся общественно-литературной и культурной деятельностью. Сегодня Владимир Берязев - один из самых ярких поэтов Сибири и России, мыслитель и гуманист. Поэт Евразии, родился он в Горной Шории, в самом центре Азии, впитав в себя древнее и могучее, сакральность тюрко-монгольского бытия. И благодаря ему, и главному редактору Виталию Зеленскому из долгого забвения вышел старейший литературно-художественный журнал «Сибирские огни» и вновь начал выпускаться в 2002 году. На страницах журнала, кстати, активно печатаются сейчас бурятские поэты и писатели. Также благодарен Василию Аранчиновичу Бильтагурову за помощь в поездке. Человек беспокойной души, всю жизнь высоко держит факел культуры, стараясь не дать угаснуть ему.

Почему мы решили провести эту акцию? Во-первых, у нас было, что показать другим регионам. Это организация деятельности Издательского Дома «Буряад үнэн» и Союза писателей Бурятии и их печатная продукция: правительственные газеты на 2-х языках, в общем всего 8 различных изданий, также книги. А в детском журнале «Одон» в познавательных целях для учебно-языком выпускаются материалы на 5-и и более языках: русском, бурятском, английском, эвенкийском, сойотском. И опыт взаимодействия с Правительством был очень ценен, ведь в 2001 году сам Президент республики Л.В. Потапов выделил средства - 1 миллион рублей для издания книг наших писателей. А я был слышен, что такого в других регионах нет.

Если посмотреть на экспедицию со стратегической точки

зрения, то в Сибири сейчас ясно ощутима тенденция к широким межрегиональным, общероссийским и международным спектрам деятельности. Сибирь - особая страна, в которой уживаются лучшие традиции кочевой цивилизации с духовными достижениями человечества, и как отметил наш друг, алтайский поэт, секретарь правления Союза писателей России Б.Я.Бедюров, в Сибири создан «полифоничный в единстве мир многообразия». Мне, как писателю, ученому близки такие понятия как сакральность и тайны Центральной, Байкальской Азии, и в целом Евразии. Ведь великий Рерих назвал Белуху наряду с Джомолунгмой и Эльбрусом, - одной из величайших и красивейших «азиатских вершин», а Горный Алтай - «жемчужиной Азии», и говорил, что «Все началось с Алтая»...

Горный Алтай - «жемчужина Азии»

- И вы начали с Алтая. Не могу сдержаться, процитирую строки из алтайского героического эпоса «Маадай Кара» в записи от сказителя Алексея Калкина и в удивительном переводе Александра Плитченко:

*Светлей огня — алыпа лик.
Народ в стране его*

— велик,

*Мирлобив и светлолик,
Красноречив, остроязык —
Заполнил солнечный Алтай
И перелесся через край,
Живет, не ведая нужды,
Глаза любого — две звезды.
Как белый утренний*

туман—

*Дыханье статного коля...
Где круглый год земля*

в цвету, —

*Владения Маадай—Кара,
Вместилище его добра.
Здесь, у слиянья синих вод
В стоугольной юрте он живет.
Несчислим его народ,
Несчитан разномастный*

скот.

Да, именно по этим «владениям» мы и проехали. С Барнаула направились по удивительно красивой Бийской долине, которая раскинулась на востоке от Куз-

нецкого Ала-Тау до Барабинских степей на западе. Автотрасса «Барнаул-Ташанта», именуемая Чуйским трактом связывает Западную Сибирь с западной Монголией. Протяженность дороги 800 километров.

Проезжали мимо родных сел космонавта Германа Титова - с.Полковниково, известного писателя, киноактера Василия Шукшина - с.Сороски, поклонились их памяти. Вот какая она, земля, взрастившая достойных сыновей Отечества. И прототипы героев Шукшина - простые и по-житейски мудрые люди села, живут и по сей день в этих крепких, по-сибирски сколоченных домах.

После разнотравья лугов начинаются холмы, сплошь покрытые пышной растительностью. Увидеть бы эту красоту глубокой осенью, Алтай, действительно, наверное, видится золотым. Нас встретил председатель правления Союза писателей Республики Алтай Аржан Ойгчинович Адаров с группой писателей на турбазе Манжерок вблизи г.Горно-Алтайск. На другой же день состоялась встреча с писателями и журналистами республики. Нам представили директора издательства «Юч-Сумера-Белуха» Т.Т.Яйтывова, главного редактора книжного издательства Д.Б.Каинчина, директора литературного фонда Союза писателей С.К.Манитова и других. Скажу заранее: от каждой творческой встречи мы почерпнули полез-

ную для себя, в иных случаях пусть даже маленькую изюминку, искорку познания, но ведь искра имеет свойство загораться, давать огонь... Во всех встречах особенно много интересовались вопросами финансирования издательств, культуры в целом, книгоизданием на родном языке. Нас также принял председатель Комитета по информационной, национальной политике и связям с общественностью Республики Алтай С.М.Кубашев.

самой высокой вершины Алтая Бажы-Катунь-Белухи на юге республики оставалось 250 километров.

- Не жалеете, что не увидели Белуху? Ведь буддийская мифология гласит, что именно в Тибете и на Белухе, в духовном пространстве существует загадочная Шамбала, невидимая обычным глазом страна.

- Зато мы были на реке Катунь (Хатан), берущей начало с.Белухи, помыслив ее водой-аршаном. Этого достаточно на первый раз. Ведь, чтобы посетить места такого высокого ранга, надо быть подготовленным, достигшим определенного уровня духовности и нравственности. И с другой стороны, основной целью экспедиции было все же знакомство с реальной жизнью сибиряков, с их реальными заботами и проблемами.

- Несомненно, вам показали археологические памятники?

- Выезжали в Улаганский аймак, расположенный ближе к монголо-китайской границе. Юг-Западной Сибири отличается пышностью зелени, микроклимат мягкий. На очередном перевале увидели величественную

На этом завершилась наша поездка по центральной части Республики Алтай, за день проехали шестьсот километров по Шибалинскому, Улаганскому и Онгудайскому районам. В обычае встречать гостей, в национальной кухне алтайцев очень много общего с нашим бурятским. Также преподносят баранью голову почетным гостям, угощают молочной водкой - араха, угощают мучным блюдом, приготовленным на масле, называется оно талакан.

В самом Горно-Алтайске, в редакции газеты «Алтайнын Чолмоны» («Звезда Алтая») нас встретили во главе главного редактора Т.Н. Туденёвой. Их в первую очередь интересовала тематика, форма подачи, макетирования и верстки газет «Буряад үнэн» - «Дүхэриг», «Уран-үгэ», «Алтан гадаһан», «Бизнес Олзо», журналов «Вершины», «Морин хуур», «Одог». Мы очень благодарны Аржану Адарову за его прием. Несмотря на свои семьдесят два года, он еще бодр, импонирует в нем аналитический склад ума. Да, народ Алтай сохранил гармонию с окружающей природой, и с законами мироздания, и потому среди них много долгожителей. Этот вывод применителен, мне кажется, к сибирякам в целом.

Вы говорили, что увидели Новосибирск совсем другими глазами...

Весь секрет в том, что посетили институты Сибирского отделения Российской Академии Наук. Нам показали экспонаты уникальных раскопок в закрытых фондах. Поделались работники музеев впечатлениями от видеосюжетов о камлании бурятского шамана, снятых в Агинском Бурятском автономном округе и демонстрации национальной одежды тувинцев. В институте филологии рассказали о выпуске многотомников целой серии выдающихся фольклорных произведений народов Сибири и Дальнего Востока. Приятно сознавать, что в этой огромной работе принимал непосредственное участие наш земляк - известный ученый-филолог А.Б. Соктоев в качестве заместителя главного редактора серийного выпуска. Мы, члены экспедиции, с удовольствием поделались впечатлениями после увиденного. Научный Новосибирск, естественно, таит еще много неизданного.

Тыва - близкая и далекая...

Ардан Лопсонович, основные проблемы в творческих коллективах республики наверняка одинаковы, своеобразие же их - в подходах и методах их выполнения. Какие думы и чувства вызвали в вас посещение Республики Тыва?

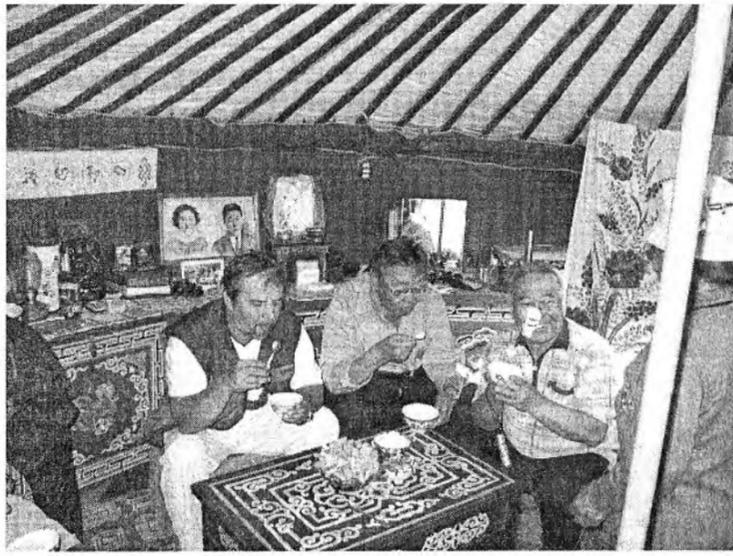
Проблем здесь как раз оказалось много. Общественность выступила в защиту курганов, а их только в Долине Царей - свыше ста. После находок из кургана «Аржан-2» ученые, духовные лидеры республики расценили нарушение целостности археологических комплексов Тывы - базырыков как варварство, оскорбляющее их религиозные и национальные чувства. Мы были там, в Долине Царей вблизи села Аржан, в 40 километрах от поселка Туран. Я пошутил, что не выезжая из Тывы, побывал на своей родине - в Туране и Арша-

не. Целое городище огромного размера плиточных камней, не зря многие ученые мира предполагают, что, возможно, в Тыве находятся останки первого в истории человечества цивилизованного государства - Тан (Танну - Уранхай). Ведь только по Южной Тыве, вдоль Танну - Олы, зафиксировано свыше 11 тысячи базырыков. Один из защитников курганов, почетный доктор буддийской философии Н.В.Абаев сказал: «Если провести параллель, то история помнит, как однажды попытались вскрыть саркофаг жестокого завоевателя Тамерлана. Тут же началась Великая Отечественная война. Потревожили дух войны Суде. Если предполагать, что курганы - захоронения ханов, предков наших, то кощунственные действия над нашими курганами надо пресекать!».

Мы с почтением отнеслись к этому обращению, еще и еще раз убеждаясь в душе, что нам, исконным сибирякам, всем миром надо выступать за целостность наших исторических реликвий.

Встречались с первым заместителем министра по внешнеэкономическим связям Республики Тыва Э.В.Челоковым, он выразил желание поддержать межрегиональные связи между Республиками Алтай, Бурятия, Тыва, Хакасия по книгоизданию, по укреплению связей между коллективами писателей и журналистов. На встрече с творческой интеллигенцией В.А. Берязев и я обращали особое внимание на необ-

на Алтае количество людей, занятых в малом и среднем бизнесе составляет значительно больше, чем по стране в среднем, видели, как убирают урожай, в Тыве побывали в Эрзинском кожуне (район). Это самый южный район республики граничит с Завханским аймаком Монголии. В селах Мурэн, Нарин, Эрзин большая часть населения общается на монгольском языке. В этом высокогорном районе в основном разводят лошадей, верблюдов, коров местной породы и коз ангорской породы. Глава районной администрации А.Ч. Комбу, она же, кстати, и поэт, это довольно редкое сочетание, подробно рассказала об экономике

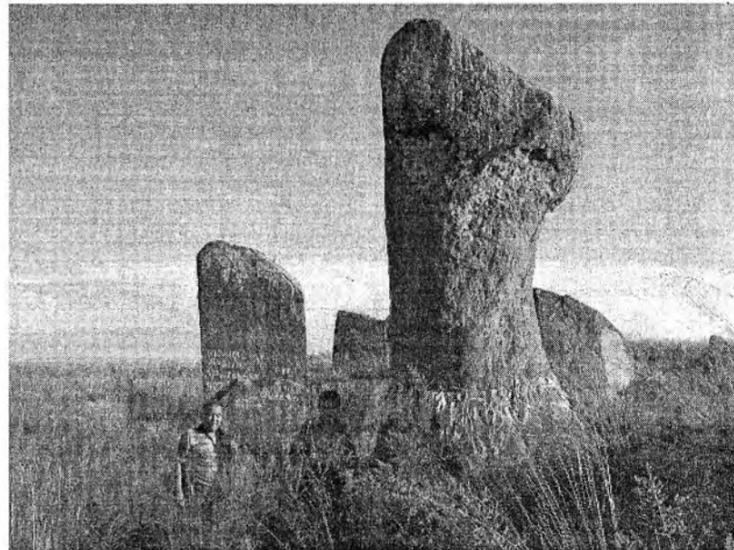
ходимость перевода произведений местных авторов на русский язык, об этом говорили на многих встречах в республиках Сибири. А как иначе выходить на общероссийского читателя? И то, что журнал «Сибирские огни» с удовольствием публикует произведения разных народов Сибири - это большой плюс и стимул для нас. Не зря ведь на обложке журнала изображена Амурская нефритити, олицетворяющая прародительницу Евразийской культуры. Это свидетельство того, что журнал является изданием, отражающим литературный процесс разных народов Сибири, творческие интересы России и Евразии в целом. Сама находка эпохи неолита - Амурская нефритити хранится сейчас в институте истории и археологии СО РАН.

Интересовались ли вопросами экономическими, хозяйственными, бытовыми?

Естественно, в каждой беседе затрагивали эту тему. Без этого не было бы полноты восприятия. Например, мы узнали, что

и культуре района. Я подметил, что у нас, в Бурятии, много женщин - хозяйственных и административных руководителей, и таких видимо, хватает по всему сибирскому региону. Закаленные природой и окружением, волевые, они имеют свой особый шарм. Где вы, наши братья по перу - публицисты, очеркисты, так хотелось воскликнуть при виде истинных тружениц-сибирячек. Позже предложили нам посмотреть национальный заповедник в Убас-Нурской котловине. Ландшафт здесь резко отличается от гор Алтая. Будто обтесанные, вершины скал сказочно красивы. Рядом на самой границе находится озеро Тере-Холь, южный берег которого простирается на монгольской территории.

В Кызыле после просмотра достопримечательностей, особо интересовались вопросами филологии и истории, встречались с группой ученых, с ними подробно наметили дальнейшее сотрудничество. Особенно была интересная беседа с доктором исто-

Курганы - стражи мирной жизни Сибири?..

Из повести А.Ангархаева «Курганы»:

«Курганы хранят не только ценные сведения для науки. В них аккумулирована огромная энергия. Это энергия духа. Если хотите, это точки, откуда должен произойти пассионарный толчок», - продолжала друг.

Он обратил свое лицо пророка в сторону нее, и невозможно было не чувствовать в этот момент присутствия чего-то недоступного для непосвященного, загадочного, мистического, древнего.

- Может, не стоит раскапывать эти курганы? - сказал он ей, - Ведь монголы не дают возможности японцам найти могилу Чингисхана... Кстати, он сам распорядился, чтобы осталось в неизвестности его захоронение.

- Мне кажется, в этих горах была столица древнего государства. На всем пространстве евразийских степей, видимо, существовал один обычай: народ не считался побежденным, покуда не потребованы могилы предков.

- Цивилизация непобежденных - ... задумчиво проговорил он. - Если и кто победил, то только время и пространство».

Ардан Лопсонович, предварительно ваш рассказ о встречах в Хакасии, я привела цитату из вашей повести. Ведь Хакасия - тоже страна курганов. Они, эти курганы, на ваш взгляд ученого и философа, своего рода стражи, охраняющие покой тех или иных народов?

Здесь нет разделения между народами. Сейчас речь идет о Сибири, о России, о мироздании в целом. Да, по моему глубокому убеждению, участвовавшие случаи незаконных раскопок курганов для поиска драгоценных металлов ни к чему хорошему не приведут. Это есть частное мнение, но знаю, такого же мнения прогрессивные ученые мира.

Работу в Хакасии мы начали также со встреч. Как и в предыдущих республиках, во встрече участвовало очень много ответственных лиц по книгоизданию, художники, ученые-писатели. Первым от нас выступил Владимир Берязев, он говорил о проблемах перевода на русский язык, призвал писателей консолидироваться к более активной деятельности. Председатель правления Союза писателей Хакасии Г.Г. Кужакова в своем выступлении сказала, что в течение последних пяти лет на хакасском языке не издана ни одна книга.

(Продолжение на 18 стр.)

(Начало на 16, 17 стр.)

«ЦИВИЛИЗАЦИЯ НЕПОБЕЖДЕННЫХ»

или как координировать творческие силы региона?

ны выступили одним из главных объектов внимания экспедиции. Видимо, настало время говорить о них, и об этом нам дает знать, «тонкая материя» пространства - времени...

А в общем целом экспедиция выполняла то, что было определено IV съездом писателей России. Приведем выдержку из решения съезда:

«Съезд сибирских писателей разделяет цели и задачи укрепления и развития новой российской государственности и заявляет, что немалую роль в этой работе принадлежит Сибири, и не только в части сырьевых ресурсов, но и, благодаря сохраненным интеллектуальным,

И когда мы рассказали про наш опыт по изданию книг на бурятском языке, он понравился всем. Встретились также с министром культуры Н.М. Дьяченко и министром образования Г.А. Салата. И здесь выяснилось, что Союз писателей Хакасии денежную подпитку получает через Министерство образования республики, и отпущенные на издательское дело деньги используются иногда не по назначению. Во время беседы министр образования объяснила сложившуюся ситуацию и заверила представителей Союза писателей Хакасии о том, что деньги в дальнейшем будут использоваться по назначению. Затем состоялась встреча в коллективе редакции газеты «Хакавчири».

Одним из самых запомнившихся было посещение старейшего

музея Сибири в г. Минусинске. Нам повезло, мы встретились с доктором археологических наук И.А. Кызласовым. Он очень много интересного рассказал о найденных экспонатах в курганах минусинских степей, Долинах Царей в Тыве, Хакасии, Бадашарских курганах Алтая.

Из повести «Курган» А.Л. Ангархаева:

- Теперь древний курган был разграблен. Потрвожены кости владыки степей и гор, долин и лесов. Произошел вандализм - холодная, преступная рука влезла в тонкую материю пространства-времени. Его охватило неизведанное ранее

беспокойство; душа его билась, металась в каком-то ограниченном пространстве, казалось, что она вырвется наружу, на свободу, если прибавится хоть маленькая сила... Ему казалось, что вот-вот он постигнет то, что пролетит ясность на происшедшее, что все это означает в его судьбе, если не в судьбе народа и края!

- Ардан Лопсонович, я опять привела цитату из книги. Она так и просилась сама...

- Да, самым неожиданным образом, кроме нашей главной задачи по консолидации писательских и журналистских сил республик, вышеупомянутые курганы

творческим, духовным богатствам.

Мы, писатели Сибири, готовы принимать самое активное участие в решении насущных государственных задач: построение гражданского общества, патриотическое воспитание, культурно-просветительская деятельность».

Я думаю, непременно будет продолжение этой экспедиции: и наяву и в произведениях наших. Ведь многие представители творческих коллективов регионов выразили желание проводить такого рода межрегиональные встречи. В этом есть большой резон. Как говорил Л.Гумилев, нужно своевременно ощутить действие «пассионарного толчка».

И курганы, стражи мира и порядка, целы...

И кто, если не мы, сибирские писатели и журналисты, будет способствовать созданию единого информационного пространства, созданию достойного образа новой России и Сибири? Время призвало нас...

- Спасибо Вам за беседу. Желаем много творчества сибирякам-писателям, сибирякам-журналистам.

Беседу вела Галина ДАШЕЕВА. НА СНИМКАХ: во время экспедиции.

Улан-Удэ-Новосибирск
Февраль, 2005 г.

Отрывок
из повести

Ардан АНГАРХАЕВ

КУРГАН

Повесть «Курган» Ардан Ангархаева внесена в антологию российской прозы в 2004 году. Эту повесть перевел на тувинский язык писатель Александр Даржай.

- Археология считала, что ареал распространения земляных курганов кончается в Туве знаменитыми царскими курганами Аржана. А еще более известные - Пазырыкские курганы горного Алтая. Наверное, ты о них знаешь, - говорил тогда за столом его друг взволнованно и приподнято. - Мне нравится, что в нашу политическую жизнь приходят люди образованные и культурные. Конечно, и раньше были люди достойные. Но время было другое... Теперь все открыто и доступно... Лишь бы деньги не задушили всех!..

- Давайте говорить только о хорошем, - прервала его жена, поднимая бокал. - Хотя в жизни много плохого, но сегодня, в твой день рождения, мы будем только веселиться.

Она улыбалась, лицо ее сияло, и пальцы уверенно держали хрустальную чашку. - Не по-женски грубые, цепкие и сильные: она работала штукатуром-маляром. Друг его говорил, что она кормилица семьи: мизерной зарплаты ученого, притом нерегулярно и не полностью выдаваемой, не хватало на него самого, а супруга, хотя уже ее завод, некогда считавшийся первенцем индустрии республики, из ворот которого выходили блестящие металлом и краской локомотивы и вагоны, давно простаивал, приносила домой деньги. Она трудилась, не зная выходных, вечеров и ночей, отделивая растущие, как грибы, коттеджи «новых русских и бурят». «Никогда не думал, что буду жить на награбленном, - говорил друг. - Вернее, питаться отбросами награбленного. Понял, что деньги не пахнут».

- Если говорить только о хорошем, то получится только о моем предчувствии, - все более воодушевлялся друг. - Археология подтвердит, что Саяно-Байкальский регион - не такая уж окраина Великого пояса степей. Значит, позднее и монгольского мира. А что касается тебя, - я уже вижу тебя в президентском кресле. Второй срок главы администрации района тебе уже обеспечен. Ты простокрепишь достигнутое тобой. А там рукой подать до президентских выборов. К тому времени кто будет иметь такие реальные успехи, как у тебя? Никто!.. Извини, я закончу свою мысль... К тому времени, думаю, большинство избирателей поймет, что «голые» политики никому не нужны. Республика нуждается в личности, нужен человек, который на самом деле доказал бы, как надо организовывать работу... Вот ты доказываешь, что в отдельном взятом районе можно построить капитализм. Мне нравится твой капитализм... не такой, каким его представляют все... Есть у тебя и местное, и национальное... Я предчувствую, что тебя ждет большое будущее... Поскольку наш Саяно-Байкальский регион должен попасть в полосу, по-гумилевски, пассионарного толчка... Вернее, с востока идет волна возрождения. По Великой степи испокон веков перекачивалась эта сила то с востока на запад, то с запада на восток. В последнее время она шла с запада... Теперь эта волна захлебнулась... Нет, еще мы не чувствуем, что она идет в обратную сторону... Но это уже происходит... Так действует закон времени и пространства. Здесь мы идем дальше Гумилева... Вот она должна все это на деле доказать!

Для взрыва атомной бомбы нужно, чтобы был расщеплен первый атом. А для этого нужен свободный нейтрон. Надо найти этот нейтрон. В обществе и природе уже накоплена критическая масса. Не вечно же должен продолжаться так

называемый переходный период... От социализма к капитализму. На самом деле не было никакого социализма. Для кого-то это просто концентрация власти, для другого - экономики, то есть было некое локальное сжатие во времени и пространстве, просто аномальное явление.

- На самом деле чувствую некую силу, - говорил тогда он на вершине кургана, стоя на краю западины (углубления), которое вполне могло бы спрятать их от посторонних глаз, почему-то так подумалось ему. Казалось, они были подняты неимоверно высоко; набегал издалека ветерок, как будто они стали средоточием внимания всего окружающего.

- Происхождение этого углубления может быть объяснено двояко, - сказала она, обходя впадину. - Либо грабители уже побывали здесь, либо осела земля, когда стала разрушаться внизу погребальная камера.

- Значит, ты можешь вообще не найти здесь драгоценностей? - Его вдруг охватило озорное, веселое чувство. - Представляю золото и жемчуга древней царицы на тебе!..

Так он непроизвольно перешел с ней на «ты», может быть, осмелев после того, как они рука в руке, взобрались сюда. Нет, она по-прежнему виделась ему необыкновенной, не от мира сего, красавицей, но бесконечно желанной, дорогой и близкой.

- Может быть, они никем еще не тронуты. Видите, на других курганах нет таких западин, - она показала рукой на курганы недалеко, не уступающие размерами тому, на котором они стояли.

- Мертвые правят живыми, - говорил тогда за столом его друг.

Мертвые - это нетленные кости. Мертвые - это инерция мышления. Мы вот сегодня здесь сидим, вроде независимые, свободные. Но мы опутаны густой сетью предрассудков, обычаев и традиций, большинство которых не дают по-новому взглянуть на суть вещей. Мы оперируем при мышлении теми категориями, которыми пользовались давно жившие люди. Хотим построить новую жизнь, опираясь на старое. Говорим, что новое - это хорошо забытое старое. Нельзя обойтись без колеса, изображенного тысячи лет назад. Без того, что сделали предыдущими поколениями, невозможно шагнуть в будущее. Революция - это разновидность эволюции. Итак, наша жизнь - это просто продолжение жизни давно умерших людей. Хвалим мертвых, чтобы достичь своих целей, ругаем, чтобы справиться с противниками. Скифы были правы, когда берегли могилы своих предков... Древние кости живее нашей плоти. Если ты думаешь о будущем своего народа, ты должен открыть для себя тайну мертвых, узнать механизм раскрепощения энергии пространства и времени, ошутимыми веками которого являются курганы - захоронения великих людей прошлого...

- Может, не стоит раскапывать эти курганы? - сказал он ей, начиная обходить по кругу солнца вслед за ней углубление на вершине. - На этот счет у меня возникли сомнения. Во-первых, потревожили до Великой Отечественной мавзолей Тамерлана - на нашу землю пришла война. И монголы не дают возможности японцам найти могилу Чингисхана... Кстати, он сам распорядился, чтобы осталось в неизвестности его захоронение. И мы не знаем, какой силе дала бы толчок освобожденная там энергия...

Владимир БЕРЯЗЕВ

БРОД

Льву Николаевичу ГУМИЛЁВУ

I

По Таманской косе оленуха бежала,
 Вдоль по морю — всё уже полоска песка,
 Стрел монгольских всё ближе свистящие жала,
 И всё чаще биенье в паху у соска.

Пот солёный — как солнце, что в море пылает.
 Обложил её лёгкий монгольский разъезд.
 Улюлюканье, топот, подобие лая...
 Только жёлтая лента и влага окрест.

Настигают добычу, уже настагают,
 Бравый сотник хохочет в мальчишьи усы.
 И всё реже нагайки по бёдрам стегают,
 И уж вот он — конец золотистой косы.

Только что там, нукеры?!
 Поводья, как струны!
 Весь отряд в удивленье привстал в стременах.
 Оленуха шагнула в морские буруны,
 Гронув воду копытом, ступила за страх.

Осторожно, на ощупь, сажень за саженью...
 Вот уж точкою стала на глади морской.
 Слово бог Посейдон помогает движенью.
 Вот и крымского берега очерк сухой...

II

Брод открылся, как нить над зыбучею бездной,
 Ветер с Дикого Поля в Тавриду проник.
 Суховой азиатский лавиной отвесной
 Тьму за тьмою несёт на иной материк.

Кровотворных годов быстроногое чудо!
 Тень уплывшей Дианы преследую я.
 Там, где крошится век за минутой минута,
 На безумьем протянут мосток бытия.

Рухнул Корчев и Корсунь. И Суружа стены
 Запылали во тьме на изломе судеб.
 Сохранят ли мой дух этих лет перемены?
 Пусть разрушится дом, но не выгорит хлеб!

Это половцы гибнут, объятые с тылу,
 Это Калка кричит под помостом глухим,
 Распадается всё, что постыло и гнило,
 Лик Вражды обнажился!

И что же за ним?

Неужели Война?
 А за нею — Победа?
 Даже если война, даже если она!
 Накатило затмение... упала комета...
 Только брод, только брод,
 что дрожит, как струна.

Я иду за тобой по косе златотканной,
 Оленуха младая, мой рок и игра.
 Нет дороги пустой, нет и жизни желанной,
 Есть лишь долгая песнь кочевого костра.

И когда отзвучит эхо третьего эха,
 Через восемь веков,
 на обломках страны,

Между двух берегов,
 Как последняя вежа, —
 Брод мой снова возникнет

подобьем струны.

Тамань,
 август 1994

**«Есть лишь долгая песнь
 кочевого костра»**

КЫЗЫЛ-ДЖАР

Нет пути, что к морю не выводит,
 Но бывают путаные тропы
 По горам или тайге валежной,
 Коль пойдёшь, так норовишь попасть
 В осыпи, тупик или тяжёлый
 Бурелом
 У тайны два лица
 И душа в щемлении прекрасном
 Не желает знать иного смысла —
 Только эта странная охота,
 Страсть, полёт, погоня. Для чего
 Молодость так любит игры смерти?
 Оттого ль неведомое манит,
 Что лица погибели не видно,
 Лишь азарт, веселье и восторг.

— Вот флакон святой воды в дорогу, —
 Мне отец Андрей с благословеньем
 Преподнёс.
 — Алтай — такое место,
 Где сошлись в невидимой борьбе
 Воинства вселенские
 Я ехал
 Улыбаясь, и моя "восьмёрка"
 Чуть скулила, ныла, шелестела,
 Упиваясь ветром и свободой,
 И летела, чуя горизонт.

Низкие ойротские селенья
 Юрты шестигранные покрыты
 Лиственницы огненной корою,
 Арака, кумыс, коровье племя
 Посережь дороги,
 Брэх собак,
 Нищета, глядящая украдкой,
 Нищета среди великолепия —
 Царственного, грозно-молодого —
 Гор окрестных.

Острые хребты
 Замыкали светлые долины,
 Каждая — сама подобна храму,
 В каждой есть и паперть, и притворы,
 И до неба — Царские врата!

Мы не знали права Кызыл-Джара,
 Мы промчались каменной степью
 До Бельтира.
 Мудрые старухи
 Сотворили медленный обряд,
 Напоив очажный дух кумысом.
 Затворив запретами все двери,
 И сказав, что Кызыл-Джара¹ возле
 Нас кёрмёсов^{*} стая спережёт.

Но — куда там!
 Истина дороже.
 Даже если истиною стало
 Узкое ущелье, даже если
 Путь размыло в четырёх местах.

Через пойму — в полых лужах ливня,
 Через русла, колеи, канавы,
 В камышово глицистную дельту
 Выскочили.

Посережь реки
 На песчаной отмели стояло
 Рыжее, с арабскими глазами,
 Стадо кривогорбое верблюдов,
 Слово бы в косматых зипунах
 Дервиши безмолвные толпились
 У мечети, куполом подобной
 Синеве — Тенгри, святому Небу

Как грязны, грубы и позабыты,
 О, Аллах мой, дервиши твои!

Неприступны скалы Кызыл-Джара,
 Будто многоярусная крепость
 В облака уходит. У подножья
 Древний глетчер вереницу глыб,
 Слово зубы мёртвого дракона,
 На века посеял
 На краю
 Замкнутой поляны изваялся
 Чёрный, как египетские ночи,
 С голосом буддийского хорала —
 Царь Тибета, горный бык, сарлык,
 Сам подобен дикому монаху,
 Как живая глыба, необъятен,
 Архаичен, страшен, в чёрных ризах
 До копыт, он медленно вдыхал
 И, вздымая морду, низко-низко,
 Хрипло-хрипло, как Тувь сказитель
 Потрясал и души, и пространства,
 Рёвом охраняя свой гарем.

Дальше ехать некуда.
 Курганы
 У подножий — в каменные кольца,
 Как на дне террария, свернулись

Между двух базальтовых грудей
 Куча пепла и золы свинцовой —
 Свежая шаманская могила.
 Всё сожгли, к чему он прикасался,
 До сих пор подошва сапога
 Из золы торчит. Само кострище
 Плотно огорожено жердями,
 Не хватает лишь стальной колючки,
 Знака радиации га слов
 Про опасность
 Спутник мой, этнограф,
 Проворчал: — Знать, шибко нехороший
 Был он, далеко отпочевавший,
 Даже род свой зашугавший кам'

Первым пёс неладное почуял
 И, скуля, забился под УАЗик.
 Следом повараха вместо лука
 Покрошила мыло в котелок.
 Лишь водитель, стойкий пролетарий,
 Произнёс: "Поганое местечко",
 Заперся в кабине и погромче
 Новости пекинские врубил.
 Оператор, камеру таская,
 Всё хватался за виски, затылок:
 — Давит, что-то давит И пытался
 Как-нибудь работу исполнять.

Но начальник наш куда суровой
 Был порушен. Воздух Кызыл-Джара
 Для него едва ль не ядовитым
 Оказался. Яростная сыпь
 На ногах, на пальцах и запястьях
 Вдруг возникла: так по сухостюю
 Низовой пожар ползёт всё выше,
 Так по телу пламя поднялось.

Вот уже и нос, и рот, и горло
 Отекают. В межежах багровых
 Грудь. И прерывается дыханье.
 Я кричу: «Димитрий, погоди!»
 И вспомнив про отца Андрея,
 Попрошу рюкзак и умываю
 Я лицо ему святой водицей,
 И попить даю, и отхлебнув
 Сам — смотрю, как пламя отступает,
 Как светлеет взгляд, уходит ужас,
 Как, дыханье взявши полной грудью,
 Он опять командует:

"Пора
 Сматываться! Чёртово ущелье!
 Чуть не задушило".

И послешно,
 Костерок залив и погрузившись,
 Мы бежим, бежим от красных скал.

В городе, под дюжину златую
 Пива ярославского, под связку
 Харюсов вяленых, мы смотрим
 Той поездки видеоотчёт.

Хочет, восклицания, восторги,
 Путь наш и отснят, и оцифрован,
 Вот мы — среди гор, долин, урочищ —
 Живы, словно в книге Бытия.
 Только вдруг на месте Кызыл-Джара
 На экране — холод и пустыня,
 Белый шум эфира, искры мрака,
 Белый шум и серый-серый снег
 И когда я думаю о тайне,
 И когда я грустно повторяю:
 "Да, у тайны два лица",
 мне страшно,
 Страшно и представить, что покров,
 Тот, второй,
 случайно приоткрывши,
 Ничего я больше не узнаю,
 Ничего я больше не увижу,
 Только пустоту да искры мрака,
 Серый снег, что всасывает душу,
 Только белый-белый-белый шум

18. 08. 02 г.
 Новосибирск

¹ красный яр (тюрк.), один из распространённых топонимов за Уралом
^{*} бесы-демоны (тюрк.)
^{*} шамаи (тюрк.), отсюда "камлать"

Эпическая поэма «Соембын элшэ» /Сияние соембы/ Дулгар ДОРЖИЕВОЙ издана на бурятском языке 2002 году издательством «Бэлит» в Улан-Удэ. Сегодня в переводе на русский язык М.ХАМГУШКЕЕВОЙ предоставляется вашему вниманию.

Автор эпической поэмы, известный поэт, журналист, заслуженный работник культуры Республики Бурятия, член Союза писателей России, Победитель Гранта Республиканского конкурса «Лучшие книги Бурятии» в номинации «Лучший друг детей» Дулгар Ринчиновна Доржиева родилась в селе Хилгана Баргузинского района в 1943 году. С юных лет она пишет стихи. Она является автором книг: «Баргажанай долгин» /Волны Баргузина, 1978/, «Наран сэсэг» /Цветок солнца, 1982/, «Эржэн тобшо» /1988/, «Эжидээ бэлэг» /Подарок матери, 1995/, «Новолуние» /1996/, «Алтан хабагша» /Золотые нити, 1997/, «Светотени» /1999/, «Дуранай дугуй» /Мосты любви, 2001/, «Соембын элшэ» /Сияние соембы, 2002/, «Мүнгэн хутага» /Серебряный нож, пьеса, 1991/, «Нүүдэл түүдэгүүд» /Кочующие костры, 2004/.

Все творчество поэта - это служение Родине. Поэзия для неё - это храм возвышенной души. Это место откровения, и причащения. Сюда она приходит в поисках ответа в минуты философского раздумья о вечном.

Лирика Дулгар Доржиевой проникнута убежденностью, что человек в этот мир пришел не случайно, у него есть свое высокое предназначение, которое он должен оправдать каждым мгновением творческой жизни:

Сегодня я, как никогда
Несу богатство познаний себе.
И несу я сокровище это,
Чтобы через песни мои,
Возвратить отчей земле...
И мне, человеку,
Себя ощутившему старожилом,
Почти ровесником гор,
Есть что людям сказать,
Много-много хорошего.
И сегодня, в ночь новолуния,
Сочиняю стихи,
Словно сама вновь рождаюсь.
Я хочу, чтоб свет
Прибывающей в небе луны
Отдавал серебро и моей душе.

/14,5/

Поэту есть о чем рассказать читателям. Она возвращает долг отчей земле своим творчеством - стихами и песней. Ведь, каждый человек несет свое сокровище в себе, но ни каждый высказывает свои мысли вслух. Такое ощущение, что она озвучила наши мысли и чувства, и мы благодарны поэту.

Она пришла в этот мир не праздным гостем. А пришла работать и творить. Поэзия Дулгар Доржиевой о родном крае, о матери, об отце, о друзьях, о любви, о детях, о Родине. Философски размышляла обо всем, умеет делать интересные и неожиданные выводы, заставляя нас задумываться о жизни, смотреть на вещи её глазами и соглашаться, а иногда оставаться при своем мнении, сопоставляя разные варианты, делать для себя маленькие открытия.

Я родом из Хилганы,
Потому к ветрам привычна,
Что дуют и веют
Со всех сторон,
Хоть сгибают они,
Но я, как хилгана,
Прочна, и живуча.
Снова встаю, качаясь,
Ведь всеми корнями я
В родную землю вросла,
И связь моя с нею
Нерасторжима и кровна,
Потому не сдуют
Ни ветер и ни буря.
Я родом из Хилганы,
Тоонто мое там зарыто
В ковильных травах...
...Я родом из Хилганы,
Я как хилгана горда,
Что в зимний мороз
Поет на языке ветров.
Как бы ветер иль буря
Ни сгибали меня до земли,
Я снова на ноги встану
И снова буду петь. /14,7/

Вот так, Дулгар Доржиева написала свою биографию в стихах. Хилгана... Здесь прошло детство Дулгара. В семье Сэсэга и Ринчина Доржиевых была младшей дочерью.

Мнение литературоведа

СИЯНИЕ СОЕМБЫ

И рано лишившись матери, воспитывалась у отца и старшей сестры. Военное трудное было время. Взрослея на работе, она играла на луту, собирала цветы, гонялась за разноцветными бабочками, слушала пение птиц, любовалась снежными гольцами. И яркие детские впечатления остались на всю жизнь.

Зеленое буйство тайги
Метелью клокочет в сердце.
От сиянья родных гольцов
Звездочки рождаются в душе.
Ко мне, без матери выросшей,
Жизнь не всегда щедрой была.
Но родимой земли тепло,
Как материнская грудь младенца,
Согревало меня,
Бывало, не раз спотыкалась,
Но не суждено было мне
разбиться.

Мне выпал удел
счастливей
Родиться в этом
краю
И выдохнуть
именно
здесь впервые
«А-а-а!» - ночную
тишь разрывая.
Потому, что
камни на тропках
жизни
Учили мужеству
и вере
в свой путь.
Зеленое буйство
тайги,
Сияющие
вершины
Бархан-уулы,
Эта главная тайна

моих исканий,
Метелью в сердце клокочет.

/14,7,8/

Хилгана, Баргузин, Бархан-уула в поэзии Дулгар Доржиевой стали символами не только родного края, но всего лучшего, светлого и прекрасного, что есть на родной земле.

Лирический голос поэта звучит в бурятской литературе, снова и снова повторяя об истинных ценностях человеческой жизни - любви, благородстве, доброте.

Дулгар Ринчиновна по профессии журналист и поэт по призванию. Журналистика помогала ей быть на гребне больших и малых событий, с гражданских позиций осмысливать их социальную, нравственную суть.

В 1978 году вышел первый сборник стихов под названием «Баргажанай долгин» /Волны Баргузина/. Когда читаешь стихи из поэтического сборника, и не замечаешь, как властная рука поэзии вносит тебя в неведомый доселе край: в край снежных гольцов, зеленых долин, тайги, богатой соболями, где течет река Баргузин. Автор сравнивает с течением реки судьбу человека. Заставляет задумываться каждого: достойно ли носим свое имя? Долг перед родителями, перед отчей землей возвращен ли?

Философски размышляя о жизни, об окружающем мире, всегда оставляет место читателям для раздумья...

За первой одна за другой выходят книги, в том числе «Новолуние», где читаем лиро-философскую поэму: «Пуповина земли» /Газарай хүйнэн/. Поэма открывается монологом лирического героя:

Ээ...э...ээ... Мать Земля родная...
Тоонто мое...
Эхом проносится мой зов,
разрывая пространство
И миражами скача,
возвратившись ко мне,
Ложится на плечи грузом,
сотрясая тело,
И не только тело мое охвачено
тревогой,
Земля под ногами дрожит
от испуга, что провалится
В глубине Вселенной...
«Нет. Земля не провалится,
есть у неё пуповина!»
Повторяю слова священного
учения.
Если есть у Земли пуповина-
спасительница
Значит, есть у неё душа, что
стережет её.

Монголбаатар үрээгэрчигэнэй ардын-политический миссийн гишүүн, 1923

И, наверное, где-то таится та
вечная совесть,
Что бережет свет счастья -
своей чистотой.

/12,11/

Лирическая поэма «Пуповина земли» состоит из пяти песен и все они связаны между собой мыслями и чувствами лирического героя. И что же хочет сказать нам герой? Какие проблемы его волнуют? Дулгар Ринчиновна выхватывает этот момент жизни и делает главным объектом своей поэмы это душевное состояние во всей полноте и неповторимости. Сила лирического переживания приобретает в её лирике самостоятельное эстетическое значение. Она диктовала поэту максимальную экспрессию слова. Это философское размышление вслух: «Нет. Земля не провалится, есть у неё пуповина! Если есть у Земли пуповина-спасительница - Значит, есть у неё душа, что стережёт её». Логически последовательно распытывает клубок за клубком. Причина и следствие. Вопрос и ответ. И за ним новое открытие мира. Поиск более сложной связи человека с пуповиной земли.

Душа наполняется отчаянной
нежностью
И пылом любви, от которого
может вспикет океан.
С этими чувствами возросшая
неосязаемая сила
И есть тот дух, что спокойствие
Земли.

И легенда, что поведали предки,
Лучами надежды жизнь очищает.
И тоонто моё, где зарыта моя
пуповина,
Дышит с землею родною, меня
благодаря.

Обычай предков - пуповину
новорожденного
Зарывать в ту землю, где он
родился, -
Это напоминание о том, чтобы
человек жил и творил,
Дыханием своим сливаясь
с землею родною.

/14,12/

Что такое дух Земли? От душевного состояния людей, населяющих эту землю, зависит Дух Земли. Если люди несут положительную энергетику - это значит благоденствие Земле. Если люди несут отрицательную энергетику - это значит глобальные катастрофы: смерчи, тайфуны, цунами, наводнения и землетрясения, войны и раздоры, взры-

вы. Земля Бурятии - третья сакральная точка мира, один из уникальных и красивейших уголков России, Сибири и всего мира. И мы должны беречь эту Землю.

Пренебрегая мудростью,
испытанной веками,
Пуповину бросаем где попало,
не думая о ней,
А сами, оторванные от родных
корней,
Зыбко качаемся, не зная, где
Запад, где Юг.
...В песнях её плывущих из
седых глубин,
Раздолье степей, цокот копыт,
заветы дедов,
Что оставили нам, чтобы мы
землю берегли.
Это сила та, которая сможет
закрывать двери несчастий.

Повторяя слово
за словом песни
мудрой
Виноватыми
глазами смотрю,
землю лелея.
Душа болит,
песчаная степь
стонет...
Вздвогнув,
спрашиваю себя:
«Неужели здесь
пустыня?»
Путая лик
Вселенной,
Ураган боем
вонзился в небо.
Закрывая свет
моей Звезды,
Испытывает
темнота меня

снова.

/14, 13/.

Несомненно, поэтическим талантом обладает поэт Дулгар Доржиева, когда выражает свои гражданские и патриотические чувства Родине. Её лирический герой не просто любит землю тоонто, где зарыта её пуповина, но чувствует кровную связь с ней. Святой дух - «это сила та, которая сможет закрыть двери несчастий». Чтоб понять этот мир, надо ощутить свою связь с ним.

Смысл философского понятия Родины человек может постичь в единении с природой своего края. Постепенно картины природы становятся для Дулгар Доржиевой олицетворением образа Родины-Земли. Лирического героя и Родину связывают сильные, глубокие чувства. Родина становится мерилом её ценности. Свои дела и мысли она сопоставляет с её величием и чистотой.

Лирический герой Дулгар Доржиевой обладает своим мировоззрением и мироощущением. У неё особое восприятие жизни, времени и пространства. Жизнь - всего лишь мгновение, а человек в ней подобен пролетающему шатру. Каждое мгновение жизни - это подарок полученный от вселенной. Философская категория времени чаще всего выступает в образе реки, берегами которой является само мировое пространство.

Лиро-философская поэма «Пуповина Земли» Дулгар Доржиевой является одним из лучших достижений поэта. В ней автор говорит о вселенской взаимосвязи всех вещей и явлений в мире о вечном и приходящем:

Ты, Земля, что тебе завещано для
любви человеческой,
Верь, нам детям, выращенным
тобою.
Мы одержимые заветом хранить
твою пуповину,
Стремимся к добрым надеждам
ушедших веков.
Душа моя, в мечтах моих
обнявшись со светлой далью,
Ищет ту, единственную песню
любви на Земле.
На тревожных разездах с
утренним солнцем сплетаясь,
Сердце мое говорит о добре...

/14, 15/

В заключении лиро-философской поэмы «Пуповина Земли» светлые размышления о сущем лирического

героя исполнили его желание проникнуть в сокровенные законы бытия, и по его убеждению необходимо утвердиться на своей земле, вырастая в неё всей своей человеческой сутью, «пуповиной».

Лирико-философская поэма «Пуповина Земли» Дулгар Доржиевой, объединив все пять песен, звучит как единое целое, являя миру яркую манеру поэта, в котором сплетены воедино пронзительный лиризм и тонкая философичность...

Она плодотворно работает в сфере радиожурналистики. Особенно памятна её передачи «Алтаргана», «Тоонто», «Орьёл», посвященные писателям, художникам, артистам, выдающимся историческим личностям, как Алтан Доржиев, Элбэг-Доржи Ринчино, Абжаа удаган и другие. Многие из них звучали как открытие, как возрождение ярких страниц истории бурятского народа. Поэтому неудивительно, что одну из поэм она посвятила видному бурятскому общественно-политическому деятелю Элбэг-Доржи Ринчино.

Символически звучит имя. Элбэг-Доржи переводится как блестящий алмаз. Так пророчески при рождении назвали Э.Д. Ринчино /1888-1938/ - будущего пламенного революционера-интернационалиста, одного из основоположников государственности бурят-монгольского народа, профессора политэкономии Коммунистического университета трудящихся Востока в Москве. Это был большой силы воли талантливый лидер национально-освободительного движения бурят-монголов, видный общественный деятель, наиболее полно и успешно выражающий интересы и чаяния народа.

Сюжет поэмы составляет жизненный путь Э.Д. Ринчино. Красочно рассказывается о рождении, учебе, революционной деятельности главного героя. Дается реалистичная картина жизни народа.

Композиционная поэма состоит из шести глав, вступительного слова и заключения. Во всех шести главах повествование ведется от третьего лица, поэтому эпическая поэма «Сияние соембы» воспроизводит внешнюю по отношению к автору действительность в её объективном ходе событий, сюжетном развитии и обычно без вмешательства автора, личность которого по большей части скрыта от читателей.

Природа эпической поэмы полностью зависит от внешнего мира и событий, происходящих в нем. Об этом В.Белинский писал: «Эпическая поэзия есть по преимуществу поэзия объективная, внешняя, как в отношении к самой себе, так и поэту и его читателю... В эпической поэме выражается созерцание мира и жизни как сущих по себе и пребывающих в совершенном равновесии к самим себе и созерцающему их поэту или его читателю». /40,10/.

«Современная бурятская поэма многогранна. Наиболее распространена традиционная сюжетно-повествовательная поэма, типа «Мать» С.Анбабаева, «Борьба за солнце» Ц.Б.Бадмаева, «Сердце матери» Ч.Р.Намжилова и другие. В них действие посвящено какому-то конкретному событию и раскрывается в основном объективно-эпическими средствами», - пишет литературовед Е.Е.Баданмаксарова /29, 279/.

А.Г.Жуков в своей книге «Современная советская поэма» отмечает, что «при анализе поэмы будем исходить из такого понимания родовых подвидов поэмы: лирической, лиро-эпической, эпической». /120,8/. Эпическая поэма имеет повествовательно-событийный сюжет, характеры, но повествование никогда не вступает в чистом виде. Оно либо проникается лиризмом и создается лиро-эпическая поэма, либо сочетается с лирикой в виде отступлений, где лирика существенно не влияет на структуру и создается эпическая поэма. К таковым является эпическая поэма «Сияние соембы» Дулгар Доржиевой.

М.ХАМГУШКЕЕВА,
кандидат филологических наук,
доцент БГУ, почетный работник
высшего образования РФ,
член Союза писателей России.
НА СНИМКЕ: сидит справа второй
Элбэг-Доржи Ринчино.

(Продолжение следует).

АЙМАГУУДНАЙ АЯТАЙГААР НАЙРЛААЛ ДАА

Баян дэлгэр Буряад тоонто нютагтам Буян хэшиг, жаргал дүүрэн дэлгэрхэй, Тахья жэлэй эхин хүддэ үдэрһөө Та бүгэдэндэ найхан нанал түрэнэй, Айл бүхэнэй, хүн бүхэнэй сэдхэлдэ Аятай сагаан нигүүлсэхэл түрэг лэ, Аймаг бүхэнэй, нютаг бүхэнэй нюрууда Аза талаангай түүдэг бадаран носог лэ!
Эдэ үгэнүүдээр Гүрэнэй Хоца Намсараевай нэрэмжэтэ буряадай академическэ драмын театрай тайзан дээрэ «Сагаалган-2005 он» гэһэн театраллизованно шоу-наадан Сагаалганай февралин 9-нэй үдэр нээгдэжэ, арбаад үдэрэй туршада республикимнай район бүхэнэй, Агын болон Эхирит-Булгадай автономно округуудай түлөөлэгшэдэй хабба-далгатайгаар үнгэрһэн байна.

Үнгэржэ байгаа Бишэн жэл үшөө нэгэ болзорто үлэжэ жэлээ үгэхэгүй ханаатай хэдэлгэ гаргахадань, Сагаан үбгэн түрүүтэй бэшэ жэлүүд тэрэниие аргадажашье хаа гү, али албадажашье, хүхэгшэн модон Тахья жэлдээ бэлэг тэмдэгэ барюулжа, дэлхэйн жама ёһые хэмдэн оруулаха баатай болонод.

Театрай залуу артистнарай уран бэрхээр гүйсэдхэн энэ найруулга дуу хүгжэмөөр, хатар наадаар шэмэглэгдэнхэй, зал соо сугларһан зоной зүрхэ сэдхэл хүдэлгэжэ шадаа.

Тайзан дээрэ боложо байгаа үйлэ хэрэгтэ эрхилһэн Сагаан үбгэн - республикин арадай артист Чингис Гуруев буряад зоной хүбэлгэн ухаатай, сэсэн мэргэн, шог зугаатай байдагы харуулжа шадаа. Тинхэдэ тэрхэлхэ хэдэлгэтэй ааша гаргаһан Бишэн - залуу артист Солдон Суботин хонгёо найханаар дуулахаһаа гадуур уян пугархайгаар хатархадаань, дүүрэн тэгшэ бэлиттэй байханаа гэршэлээ. Наадые хүтэлбэрлэгшэд хүбүүн басаган хоёр Болот Динганорбоев, Надежда Мунконова аймаг бүрийн нааданда ерэнэн дайнай болон ажалай ветеранууды нэрлэхэнээ гадуур, концерт наадые хүтэлбэрлэхэдөө, уран хошоо үгэнүүдээр улад зоной сэдхэл урмашуулжа, хонгёо дуугаа хангиурдажа харагдай найшаалда хүртэһэн байна. Үндэгэн сооһоо гараһан дальбараһаа эхилжэ, үзэсхэлэн гоё хүхэгшэн модон Тахья - артистка Дарима Цыденова найр нааданай шэмэг угалзан болоо. Юуб гэхэдэ, залуу артисткын тайзан дээрэ гарахада, бурьялма сэдхэлэйн булгилжа байһан хүсэн, зал соо сугларгадые ямар бэ даа дулаан эшэтэ долгөөр эзэмдэнхэдэл харагдаа бэлэй.

Россин габьяата артист Олег Бабуюев шог ёгто «Алтан үндэгэн», «Буряад хэлэн» гэхэн юморескэнүүд, бэлиттэй артистын шогложо шададаг байһыен үшөө дахинаа гэршэлжэ, харагдай халуун альга ташалгаар угтагдажа, шоу нааданай гол номернууд болоһон байна.

Концерт нааданда уригдаһан искусствын училищин «Баярлаа» гэхэн ансамблин хатаршада «Ёхор», «Сэлэнгэ» гэхэн хатарнуудаараа Сагаалганай найрай хүдлэиен бүри дээшэн бодхон шэнги.

Хүхэгшэн модон Тахья жэлдэ зориулагдан энэ жэлэймнай Сагаалганай найр нааданай онсо тэмдэгын гэхэдэ, Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агууехэ дайнай Хүхэгшэн модон Тахья жэлдэ зориулагдан энэ жэлэймнай Сагаалганай найр нааданай онсо тэмдэгын гэхэдэ, Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агууехэ дайнай үнгэрһөөр түхэрэн нэгэ Ражун - 60 жэлэй ойн баярай оршон байдалда зориулагдаа.

Сагаалганайнгаа найр нааданай мүнүүды ажалай болон ара талын ветеран Михаил Ширавовай амаршалгын ульгам үгэнүүды хэрэглэжэ үргэлжүүлэхэ дуран хүрэнэ.

Февралин 9.
«Алтан найхан Буряадтаа Амгалан тайбан ажалуудаг Арад бүхэниие амаршалай!»

Сагаан харын түрүүшын үдэр, Улаан-Удын медалдын хэлхээ холбооны электро-техникумэй болон лесопромышленна колледжын студентээр, багшанаар олоор сурларжа, сагаалжа, ногоолжо найрлаа.

Уржа ябанан залуу үгэн, ёһо заншалаа, Сагаалганайнгаа гурим ёһые мэдэхэ хэрэгтэн нилээд ихэ нүлөө үзүүлэхэ ёһотой гээд ханагдана.

Зал соо сугларһан зоние тус театрай директор Россин габьяата артист Доржи Сультимов болон Улаан-Удын медалдын директор Россин габьяата врач Д.Доржиев гэгшэд Сагаан харын үрээлүүдээр амаршалаа, найр наадая нээһэн байна.

Февралин 10.
«Эрэ эмэгүй эрдэмтэй, Элдэб газарта нютагжаһан Эжэлшэхэ танисахадаа шадмар Эрхүү Буряадаа амаршалай!»
Эхирит-Булгадай болон Баяндайн районхоо

уг гарбалтай республикын олон тоото буряад угсаатан, тинхэдэ гэдэ районуудаа олон тоото түлөөлэгшэнэр сугларжа дуу шуутайгаар, хатар зугаатайгаар найр наадая үнгэрэһэн байна. Эдэ районуудай нютагаархидай эблэй түрүүлэгшэ республикын эпидемиологическа албаны ахмад врач, Россин габьяата врач, республикын Арадай Хуралай депутат Александр Борисович Болошинов суг-

ларагшадые хани халуунаар амаршалаад, нютагай делегацин түлөөлэгшэнэртэ үгэ үгэхэдэнь, буряад зоной алдарта дурдалга «Абай Гэсэрһээ» нэгэ хэһэг тайзан дээрһээ уншахадань, аятайшые, омогорхолтойшые байгдаа хэн. Сэдхэл соогоо үлгэртэй, нэхил соогоо дэмбэрэлтэй зандаа байнат да! Эхирит-Булгадаймнай, Баяндаймнай буряад угсаатан.

Февралин 11.
«Сарата уула тахилгатай, Сагаан эдэгээр элбэг, Эдэ голэй эрьдэхи Эдэ буряадаа амаршалай!»

Эдэйн аймагнаа гарбалтай, олон тоото зон театрай зал соо багтажа шадахаар бэшэ олоор сугларһан байгаа. Республикын Арадай Хуралай Түрүүлэгшэ Александр Гомбоевич Лубсанов, суута эмши ама Матвей Рабданович Чойбанов, Эдэйн районй захиргаанай гулаа Жаргал Дабасамбуевич Батуев болон бусад сугларһан нютагайнгаа зоние, дайнай болон ажалай ветеранууды хани халуунаар амаршалаад, Эдэйн районй бүрндхэгдээр далан жэлэй ойн баярай оршон байдалда Сагаан харын найр нааданай үнгэрэжэжэ байһыен онсолон тэмдэглээд, энэ ехэ ойн баярта ямар бэлдэхэл район дотор үнгэрэжэжэ байһан тухай тобшоор хөөржэ үгэһэн байна.

Түрэл Хоца Намсараевай нэрэмжэтэ Буряад драмын академическэ театрай артистнарай бэлдэһэн «Сагаалган-2005» гэхэн шоу-найруулгын үгээлэр, Эдэйн аймагай бэлиттэй хүбүүд, басагадай харуулан концерт наадые хаража байхадая, Бүрийн Хаанай оройһоо бүргэд шубуун дэгдэхэдээ, Таглин нуурай хангалаар, талын нуруу харагдахадал болоо хэн.

Февралин 12.
«Хэтын хэтэдэ алдартай, Хэээшье минни зүрхэндэ Хаанашье хэндэше булгдаагүй Хэжэнгэ Буряадаа амаршалай!»

Хэбэд номхоп Хэжэнгээ гарбалтай нютаг зон театрай ордон соо олоор сугларжа, сагаалжа найрлажа байхадань аятай зохидоор харагдаба.

«Хэжэнгэ» эблэй түрүүлэгшэ Б.Бальжинмаев театрай дарга, Хэжэнгэ нютагһаа гарбалтай Россин габьяата артист Доржи Сультимов хоёр хүндэлэл ёһололой дээдын тэмдэг - аюша хадагуудаар андалдан абалсаад, хүндэтэ айлшадаа хүхэгшэн модон Тахья жэлээр амаршалаа.

Хэжэнгын аймагай делегацин гэшүүд тайзан дээрһээ, дайнай ветеран Балдан Содномович Содномовые, геологи минералогийн эрдэмэй доктор Цыбик Очирович Очировые, ажалай ветеранууд Цыпилма Бадагаровна Базарсадуевае, уран зохиолош Доржопалан Дылгырович Дымбрыловые хани халуунаар амаршалаад, ута наһа, удаан жаргал юрөөгөөд.

Февралин 13.
«Сагаан мунгэн толгойтой Саяан уулын хормойдо Аршаан түгэс түбхинэнэн Түнгэн Буряадаа амаршалай!»
Түнгэнэй зон түрэл театртаа сугларжа, хандэрэй наада зугаа дэлгэн сагаалбад. Нютагаархидай эблэй түрүүлэгшэ

В.Д.Таханов ендэр дээрһээ нютагайнгаа зоние хани халуунаар амаршалаад, үнгэрэгшэ жэлдэ амжалта туйлаһан эрхим хүбүүд, басагадаа гарай тэмдэг бэлэгүүдые барюулаа. Түнгэнэй аймагай олон тоото нютагуудһаа ерэнэн уран найханай бүлгэмүүд, бэлит шадабарияа харуулжа сугларһан нютагаархидаа урмашуулан баясуулаа.

Февралин 14.
«Үндэр уула, үргэлжэ тайга Арад зондоо мэдээжэ Ангууша-хэрмэшэ Аха Буряадаа амаршалай!»

Хада уулаар баян, хандагай бугаар элбэг, Хүбсэгэл далайн захар оршодог Ахын зон үсөөнөөр суглараад, Сагаан харынгаа найр наадые, сэдхэл дүүрэн түрэл театрайнгаа байһан соо үнгэрэгшэ найрлаһан байна.

Аха нютагай эблэй дарга Баяр Балданов, энэ нютагнаа удхатай Россин арадай артистка Нина Токуренкова хоёр тайзан дээрһээ нютагаархидаа амаршалаад, амжалта туйлаһан зоноо хүндэлөөд, хүхэгшэн модон Тахья жэлдээ зориулагданан Сагаалганая эхилээд бэлэй.

Февралин 15, 16.
«Алтан дэлхэйн алдараар Алхана уулаар суурхалан. Ажалша малша арагдай Ага Буряадаа амаршалай!»

Ага нютагаархидай, Шэнэхээнэй буряадуудай хандэртэ сугларһан зон хоёр үдэрэй туршада театрай ордон соо найрлажа сагаалһан байна.

Сагаалганай түрүүшын үдэр сугларгадые Бүгдэ буряадуудай нютагуудай эблэнүүдэй президент Ким Дагбаев, Агын эблэй түрүүлэгшэ Жамса Лхамжапов, Шэнэхээнэй буряадуудай эблэй түрүүлэгшэ Түгдэмэй гэгшэд тайзан дээрһээ сугларгадые мэндэшлэн амаршалаад, Агуу Иалтын 60 жэлэй ойн баяраар, дайнай ветеранууды Дутаржап Гончикуевы, Дондоқ Найдановые, Дашинниа Дамдиновые, Бадма Ивановые, Норсон Батмонкуевы хани халуунаар хүндэлжэ, бэлэг сэлэгүүдые барюулаа, урмашуулаад, хүлээрн Ага нютагнаа гарбалтай республикын мэдээжэ артистнар хүгжэмшэд концерт наадая сугларгадтаа дэлгэ бэлэй.

Февралин 17.
«Гушан гурбан гулбай Гурбан ехэ Ярууна Ариуше сагта ядаагүй Ярууна Буряадаа амаршалай!»

Яруунын буряадуудай Сагаалганай найр нааданда хүн зон олоор сугларжа, хүл хөөрсэг, бэе бээе театрай фойе сооһоо амаршалаа, сагаалжа байгаад хэн.

Яруунын аймагай захиргаанай дарга Дамби Базарович Дамбаев нютагайнгаа сугларһан зоние амаршалаад, ажал хүдэлмэридэнь, ажабайдалдань амжалта, энхэ тайбание үрээгээд, Ярууна нютагай хүбүүн, театрай-ахмад режиссёр, Россин габьяата ажал аюуулагша, Республикын Гүрэнэй шангуудай лауреат, Чингис хаанай орденый кавалер Цырендоржо Бальжановта таби наһанайн ойн баяраар, хүндэлэлэй адрес, гарай бэлэгтэйгээр барюулахадань, урматгайгаар сугларгад альга ташалгаар угтаад хэн. Ярууна нютагай бэлиттэй артистнар олон ааб даа, Россин габьяата артист Дамбаадутар Бочиктоевой сугларһан нютагаархидтаа зориулан дуугаа барихадань, сугларгад удаа дара тайзан

дээрһээ дуушаниие оло дахинаа дуудан байгаа бэлэй.

Февралин 18.
«Заха газарта түбхинэнэн Замбаа гурил бүтээдэг Залхуугүй ажалша, Захамина Буряадаа амаршалай!»
Хада уула, хангай үндэр Захаминай нютагнаа уг гарбалтай 5000 гаран зон Улаан-Үдэ хотодо ажаһуудаг юм байна.

Сагаалганай баярай үдэшэ театрта сугларһан нютагаархидаа аймагай гулаа Виктор Аюшев, нютагай бүлгэмэй дарга Константин Дареев халуунаар амаршалаад, дайнай ветерануудые, нютагай амжалта туйлаһан хүнүүдые гар бэлэгээр хүндэлһэн байна. Эдэмнай хэд бэ гээд, Буряадай арадай урап зохиолшо, багша, дайнай ветеран Б.Ш.Шойдоков, республикын Ветерануудай соведэй түрүүлэгшэ М.Ж.Ц. Гармаев, Россин габьяата барилгашан В.Р.Соктоев, профессор Б.Ш.Доржиев, республикын арадай поэт Г.Х.Базаржапова, нур харбагша Б.Ц.Цыремпилов, эрдэмэй доктор Б.Б.Бадмаев, В.Д.Дугаров болон бусад болонод. Баярай үдэшые нютагай ургажа ябаһан залуу бэлитэн концерт наадаар түгэсһэн байна.

Февралин 19.
«Сэлэнгынгээ оёорһоо, Сэгэн шулуу бэдэрһэн Сэбэр сайхан басгадтай Сэлэнгэ Буряадаа амаршалай!»

Сэлэнгын аймагай түлөөлэгшэд, театрай ордон соо ямар олоор сугларһан байна бэ?

Аймагай захиргаанай хүтэлбэрлэгшэ Нима Бадмаевай үүсхэлээр, нютагай бүхы хүтэлбэриин ажахынуудай түлөөлэгшэнэр, Улаан-Үдэ хотодо ажаһуудаг нютагаархин эбтэй олоор сугларанхай; Сагаалганая найрлажа байхадань урматай байгаа хэн. Зал соо хууһан дайнай ветерануудай үндэ, энэ жэлдэ Иалтын 60 жэлэй ойдо зориулагдан Москва хотодо үнгэрэгдэхэ парадта хаббадахаар томилогдон Ананий Александрович Никитин, тинхэдэ 50 жэлэй Иалтын парадта хаббадалсан Гармажап Луудупович Санжисев гэгшэдэй найрта уригдаагд байхадань улад зон урматай баярай оморхожо байгаа хэн.

Буряад арадаймнай баатар хүбүүд олон ха юм даа, олон.

Февралин 20.
«Хүгжэмшэ дууша хүбүүдтэй, Хүшэгээр ариун аршаантай, Хүхюун омог зантай Хурамхаан Буряадаа амаршалай! Бардам баян үгэтэй, Баян гол нютагтай, Бархан уула түшэлгэтэй Баргажан Буряадаа амаршалай!»

Хурамхаан, Баргажан гарбалтай буряад угсаатан, Улаан-Үдэ хотодо хэдэ зон ажаһуудаг бэ, хэн мэдэбэ даа, олон лэ бэшэ гү, олоо. Театрай хуудаг хандалинуудһаа гадуур, зал соогуур ябахын аргагүй болотор суглараад байхыен харахадань, найр нааданда дуратай, дууша суута, алдарт артистнараараа суурхадаг нютагай зон имэл нааданда дуратай байдаг юм байна гээд ханагдана хэн. Нютагай бүлгэмэй хүтэлбэрлэгшэ Даша-Доржо Бэлигтуевай Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агууехэ дайнда хаббадалан ветерануудаа амаршалаа байхадань, Аргада нютагай Аргадаев Цыбен Эмегеевичые, Барагхан нютагай Бадмаев Хорган Анхаевичые, Хурамхаан нютагай Аюшеев Радий Эрдэнэевичые, Гаарга нютагай Урбазаев Николай Морхочевичые, Баянгол нютагай Ламатханов Прокотий Базаровичые, Улоп нютагай Дугаров Лодой Гармаевичые, Хилгана нютагай Цыренов Шагжа Цыремпиловичые Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агууехэ дайнай үнгэрһөөр тэбхэр нэгэ Ражун 60 жэлэй ойн баяраар амаршалаад, энэ мүнөө сагта ингэжэ сагаалжа найрлажа хууһымнай түлөө ами наһаяа гамнангүй үгэһэн алдарт Буряадаймнай сэрэгшэдэй аша габьяаны алишы сагта энэ дэлхэйн энгэр бэе дээрэ, хүн түрэлтэнэй амиды мэндэ ябаа сагта, хээээдэнше, хэтын хэтэдэ мартагдахагүй, мүнхэ үлэхэл! - гээд гэршэлэгдэ хэн.

«Саһа бордохото хүйтэн үбэлнай үнгэржэ, Сагаага бариха элдин хаһамнай ерээ. Сахилзын узуур саһан дороһоо

бултайжа, Сагаан харамнай үри һараая хүтэлбэ! Анха урдынгаа нангин ёһо һэргээжэ, Ада ахаар ая гангаа дэбжүүлэ! Айл айлаар ариун хангалы тунаг лэ, Ажабайдалай хүдэ бадаран шатаг лэ!»

Лазарь ЧИМИТОВ,
театрай литературна таһагы хүтэлбэрлэгшэ.

Зүлхэ мүнэни эрьедэ,
зүүни Сэгээнүүдэй тиригэндэ
зүт үгэй баян баабайда,
хэмэр үгэй хатуу,
хулууша-харууртай эсэгэдэ,
гэрэй зониие баярлуулан,
гарахан түрэнэн басаган
Гүрмэл нэрэтэй болобо.
Нарани гэрэл шарайтай,
нарин уран матаргайтай,
нараин толон ханаатай,
хандагайн хурдан гүйдэлтэй,
шубуун адляар нидэдэг,
шоно шэнье шуумардаг,
баабайа элбэг үтэгтэ
бээе гоёор бодхообо.
Зүүни Сэгээнүүдэй дүүхэй
зүхэн бүрөөр зүүдэлнэ,
залуушуулай тарси-толгой
зугаа дээрэ эрьюулнэ.
Гүрмэл хонгор дүүхэй
гал сасилма нүдэдэнь
мүшэн шэнье яларна,
мойһон адли харлана.
Хотолзомо уян бэнь
хабхар хүнийн еэхэртэ
хатар дунда насилзаад,
хүбүүдэй эльгэ набуулна.
Алда хүрэмэ саажань
аягтай хүгтэй сасуутанаа
хоньёо дуутай нааданда
хасар эльбэн сийдэнэ.
Наһанаа хүсэд эрэхэдэ,
нашан харсага басаган
Булгад хари газарта
бэрэ боложо бууба:
алдарты Буян хүбүүни
абаали намган болобо.
Хадамуудаа жаргалуулжа,
хөөрхэн ёргоон хүбүүдые
Буян дуратай нүхэртөө
баяр дээрэн гаргаба.
Зүлхэ түрхэн дайдаа
зорижо айлшаар ошобо:
нибии, баабай, нагсантаа
инаг одхон хүбүүгээ
урдаа зөөлөөр тэбэрэн
үзүүлхээ абашаба.
Ёргоон долдой хүбүүдэй
ёһото бэрхэ эхэ
айшалхаяа урда
алтан золгой байгаа:
Ардайн үргэн талада
адуу малаа үдхөөжэ,
хүдэмэритэ зүрхэтэй,
хурайхатаа эбтээхэн,
хүбүүдэ үргэжэ нуугаа.
Буяни ёргоони нагсанууд
буруу зантай байгаа эмэ.
Заахан бүүбэй зээе
зээмнай гэжэ хүсё үгэй,
эрхэ, сэсэн эгшээ
эгшэмнай гэжэ бодоо үгэй.
- Бага нялха хүбүүшни

булган унталгаймнай ноолохо,
мүнгэн гооромсоймнай ханялха,
манда түбэг хэхэ, - гэжэ
яһа хүсөө үгэй хүбүүнэ
яһан яаргай дээрэ хэбтүүлбэ.
Гэр тоонтодоо ерэнэн
Гүрмэл эгшиинь уурлаба:
- Таниие зээнэртэй болгооб.
Танюулхаяа одхонно асарааб!
Зай, тиигээд таанар
зээе зээ гэжэ тоолоо үгэйт -
яһан яаргай дээрэ унтуулаат,
яһа уһайнь үбэдхөөгөөт!
Эгшээе эгшээ гэжэ тоолоо

үгэйт -
эльбэн дальбан хүндэлөө үгэйт!
- гэжэ

урмаа ехэ хухараад,
уйдан гуниглаад хэлэбэ.
Багаяа түргэн бодхоогоод,
Булгад тээшээ түхөөрбэ.
«Нара буруу хараашад,
нэрээ гутаанан нагсанууд,
зэргэ модо отолжо,
зээе баһаашад!» - гэжэ
хүндэ гомдолоо даража,
хүбүүтээе газашаа гараба.
Хэм үгэй адуунһаань
хүрмэгшэлхэн зээрдэ гүүнэ
үдэшэ орой болоходо,
ургалжа хүшөөрөө баряба,
үдхаяа шидээр номгоруулаад,
үтэр хөөхэйтээе унажа,
харанхы хүнийн харгыгаар
хадамууд тээшээ гүйлгэбэ.
Хүлһэ гарасараа харайһан
хүрмэгшэлхэн хурдан гүүнэ
дүтэлжэ гэртээ эрэхэдэ,
Дүүмэйн саана нюуба.
Тоомтой нялха хүбүүтээ
тэбэрээд саашаа гэшхэлбэ.
Ойн зүргэйн нугалаанда
ойро зуура амаржа,
зүүн хүхэе нидхэржэ
заахан үсибүүгээ ундалуулаба.
Заяагаа дурдажа нуусараа,
зүүн баруун нүдээ
зүт үгэй татажа захалхадань,
хурса эдитэй хараараа
хада соо хараба.
Сасилгаан түргэн наһааниинь
баабайа бодол тааба:
тэһэ баян эсэгын
хүрмэгшэлхэн гүүнэ үгэйлээд,
дайгаар ерхыень ойлгобо.
Энэ мэтэр үедэ
эсэгын ехээр уурлажа,
үтэг дээрэ арбалзаад,

үгэйлээд гүүнэ хашхарна:
- Харида ошоһон басагамни
хүрмэгшэлхэн тэрэ гүүнэм
хадамуудтаа хулууша абаадаа,
- гэжэ

дураа гутан галзуурна.
Дүшэн хүдэр сэргэшүүлые,
арбаад хулууша харууршад
ябууд хоорондо суглуулаад:
- Хулжаһан тэрэ үлэгшэниие
хүбүүтэйн хүсэжэ алаад,
хүрмэгшэлхэн зээрдэ гүүнэм
хүтэлжэ һөөргын асаратгы! -
гээд

эсэгын тэдэнээ эльгээбэ.
Энэ мэтэр үедэ
Гүрмэл ухаатай эхэ
дошхон зэрлэг эсэгээ
дайгаар эрэнэнь мэдээд,
аманда ороо үгэй хүбүүгээ
арьгар нарһанда үлгээдөөд,
амин бээ хубилгажа,
хэрээ шубуун болоод,
хулһан оройдо нууба.
Дүтэ ерэнэн дайшуулые
дээрэнэн хараад нууба.
Хара эсэгын эльгээһэн
хүдэр дүшэн сэргэшүүд,
арбан хүйхэр харууршад
арзагар шүдээ хабяржа,
дүрбэн тээшээ гүйлгэнэд,
дүбөрөжэ хараашалнад -
юугээш хэхээ ойлгоно үгэй,
юушхэ олоно, харана үгэй.
Энэ муухай үедэ
эгээн баахан хүбүүни
хамарайн нүхэни хажуугаар
хүрэн сохо үрбэгэнөөд,
нялха гэмтэ найдхаба.
Найдхахын дуулаһан
сэргэшүүд
номоёо шангаар татажа,
амин таһа харбабад -
алаад ехэ баярлабад.

Гурбан үдэр бэдэрээд,
Гүрмэл эхээ тэдэ
йажашха олоо үгэй,
ядалдаад хэрэлдэжэ захалба.
Дүүмэйн саана нюулгаатай
хурдан найхан гүйдэлтээ
хүрмэгшэлхэн гүүнэ хараа
үгэй.

Дүшэн данхагар сэргэшүүд,
арбан арзагар харууршад
хара муухай засидал
хүсэд дууһан дүүргээ үгэй.
- Зэмэ манда болохо.
Зай, яахыбди? - гэлдэһээр,
урма зоригго алдаад,
уруу дуруу тэхэрбэ.
Тэхэржэ ябаһан харгыдын
тэдэнэд нүгэл тохёолдобо.
Уйган Гүрмэл эхэ
уй-хай болобо.
Арбан үнгэн сээсүүд соо
алууһан хүбүүе хадгалгаба.
Тиригэн дээрээ ябаһан
табан хүбүүдын үлэбэ.
Гүрмэл эхээн сээжэдэ
гомдол шэнгэбэ.
- Нэрээ алдаһан нагсанууд,
этигэлээ катаһан эсэгэмни
нэрлэшэ үгэй муухай нүгэлөө
нүдөөрөө хаража эдлэг! - гэжэ
өөдөө харан уярба,
уруугаа харан уйлаба.
Уйлаһан нүдэнэйн уһан
урдаһаар горхон боложо,
Гүрмэл эхээ дахуулжа,
гурбан шулуунда асарба.
Гүрмэл эхээ найдажа,
гурбан шулуунда мүргэбэ.
Хүхэн дэлээ гаргажа,
Хүбүүдэ баранин дуудаба.
Хоёр гээгээ задалжа,
Хойшон арадаа халбайлаад,
Хүхэнһөөн үһээ наажа,
Барууни Ехэ Тэнгэридэ сасаба -
гомдолоо хэлэжэ мүргэбэ,
гай тухай хэлэбэ.
Зүүн хүхэнһөөн үһээ наажа,
Зүүни Ехэ Тэнгэридэ сасаба.
- Зүб бурууень илгыт! - гэбэ.
Барууни Тэнгэри бурхад
баргад гэбэ.
Зүүни Тэнгэри бурхад
залд гэбэ.
Барууни Тэнгэри бурхад
баруун сээжын үһээр
сэбэрээр сагаалажа,
Зүүни Тэнгэри бурхад
зүүн сээжын үһээр

Алдар ТУМАХАНИ Галина БАЛЮЕВА

сарюугаар сагаалажа,
удхата Гүрмэл эхээ
уйһын гарган туһалха,
харша хумхай түрхэмүүдын
хатуу зэмээр хэнээхэ гэжэ
хэлсэн зүбшэн баталжа,
шулуун мүндэр,
шуһан хура оруулжа,
зүрхэ хахарма
залин буудал буулгажа,
зүүни Сэгээнүүдые хяалаба.
Үе яһанайн үлөөдэһые
үлэн шонуудта орсобо.
- Хара нүгэлэйн түлөө
халуун амияа алдаабди,
бүри ханаани түлөө
булта хүлдэе гээгээбди, - гэжэ
ори ганса сэргэшын
үлэһэн гэжэ түүхэтэй.
Тэрэ саһаа хойшо
Толгойдоо ухаа оруулан,
зони хэлсээ зүбшөөһөн
эмэтэй зүүни Сэгээнүүд
түргэн зангаань халажа
Тэнгэри бурханда тасидаг,
баран налагар боложо
Барисын дабаанда мүргэдэг,
нэгшэхэ мууда няалдан үгэй
нүгэлтэй хэрэг хоридог,
буянтай хэрэг үйлдэдэг
болоһон гэжэ мэдээтэй.
Тэрэ саһаа хойшо
Тэнгэрийн айдуутай дайни
тэмсэлдэ хатуу газарые
га н и газар гэлсэдэг.
Тэрэ саһаа хойшо
Гүрмэл эхээн мүргэһэн
Гурбан шулуун дээрэ
бульжамуур шубуун жэргэдэг
үгэй,

буха үхэр зохордог үгэй - гэжэ
зони түүхэдэ мүнхэрһэн,
зүбөөр домогто ороһон.
Саашаа тиигээд болходоо,
саган найхан ханаатай
зобоһон Гүрмэл эхэ
зондоо буян тараагаа.
Бузар муухай юумээ
Булгад дайһаа зайлуулаа,
айл соогоо эльбээрээ
арад хүүдээ арюулаа,
амитанаа абаржа,
амар байдал тогтоогоо.
Тодхор үйлэ дараһандаа
төөдэй гэжэ нэрлүүлээ.
«Гүжэри эжэн -
Гүрмэл төөдэй» гүүлээ.
Мүрени голо хажууда
мүргэл хэнэн газартань
мүнхэ Гурбан шулуун
мүнөөш сагта байһаар...

Ёһо заншалай һургаал

МОНГОЛШУУД ЮУННЭЭ СЭЭРЛЭДЭГ БЭ?

Бусалһан халуун уһа, галтай
үнэһэ газарта адхахые сээр-
лэнэ. Адхабал, гэмгүй хорхой
шабхай, ургамал, амитаниие
һүнөөн, нүгэл хуряана гэнэ.

Бүрхэг үдэр хүлһэтэй мори
уян дээрэ зогсоохые сээрлэнэ.
Тэнгэрийн дуунда харша гэхын
ушар тэрэ болоно.

Эхэнэрэй бүһые эрэ хүнэй
бүһэлхэдэ, сээртэй. Бүһэлбэл,
хии мориндо муу гэнэ.

Эхэнэрэй бэлхүүһэнһээ
доошо үмдэдэг хубсаһан
доогуур эрэ хүнэй гарахые
сээрлэнэ. Сээрлээгүй болбол,
эрэ хүнэй хүлдэ - хии морин
доройтоно.

Бүһэ шэрэжэ ябахые
сээрлэнэ. Үлэн гэдэһээ
субуулжа, үншэрхые ёрлоно
гэнэ.

Бэлэг сэлэг барихадаа, ганса
тоотой эд юумэ үгэхэ, үргэхые

сээрлэнэ. Тэгшэ тоотой эд юумэ
бэлэглэхэдэ, арьбажаха,
үлзгтэй болохые хэшэнэ.

Бэлэг болгон хара үнгэтэй
бүд, эд үгэхые сээрлэнэ.
Монголшууд хара бараан үнгэ -
хүндэ үнгэ, уй гашуудал
зүгнэһэн үнгэ гэжэ үздэг.

Бэлбэһэн эхэнэр хурим найр
дээрэ түрүүлхэ ба бэрийн үүдэ
сахихые сээрлэнэ.

Бэлбэһэнэй хугасаанда найр
хурим, баяр сэнгэл хэхые ёһо
бурууда сээрлэнэ.

Бэлбэһэнэй хугасаанда үһэ,
нахал, хюмһаа абаха, мори
уридуулха сээрлэнэ.

Бэлбэһэнэй хугасаанда эрэ
хүн дэгэлэй эгэмэй тобшоо
тобшохо, эхэнэр хүн толгойн,
гоёл шэмэглэл зүүхые сээрлэнэ.
Энэ ёһо сахяагүй һаа,
бэлбэһэнэй ёһодо харшалаа
гэнэ.

Бэлшэжэ байгаа мал хүрэг
үргээхэ, сошоохо, дундуурнь
мори унаатай гарахые сээрлэнэ.
Сээрлээгүй һаа, мал хүрэгэй

хэшэг буян харина, таһарна
гэнэ.

Бэлшэжэ ябаа мал хүрэгэй
урдуур хүндэлэн гарахые
сээрлэнэ. Заалһаа араарнь
гарана.

Бэри хүн хадамайнгаа
дэргэдэ толгой, хүлөө ню-
сэгэлхэ, эһиээлхэ, хэхэрхэ, үнэр
танар гутуулхые сээрлэнэ.
Сээрлээгүй һаа, хүндэгүй
болоно.

Бэри бологшо хадам эсэгэ,
эхэнээ хожомдожо үглөөгүүр
бодохые сээрлэнэ. Хожомдобол,
залхуу гэгдэхэ ба ямбань
хтэрһэн гэнэ.
Аргагүйн ушар тохёолдобол,
ушараа хэлэжэ, зүбшөөл абана.

Бэри хүн хадам эсэгэ,
эхэтээ ама уридан яриха, үгэ
хэлэхые сээрлэнэ.

Бэриёе доромжолхо, шоо
үзэхэ, шүүмжэлхэ - сээртэй.

Сээрлээгүй һаа, бэрийн заяа
гомдоно гэнэ.

Вачир (Очир), хонхо,
дамааряар наадахые сээрлэнэ.
Хурал, номой хэрэгсэл, бурхан,
тахилаар наадабал, алдуу, нүгэл
болоно гэнэ.

Гаһанай толгой хээрһээ
олобол, абахые сээрлэнэ.
Хаягдамал гаһанай толгой
хараал дагадаг ба хэлэ ама,
хэрүүл шууян болоно гэнэ.

Гаһанай тамхи аһаахадаа,
гаһанай толгой, нарин хү-
зүүнһөөн барихые сээрлэнэ.
Сээрлээгүй һаа, гаһанай эзэ-
нэй толгой, хүзүүнһээ бари-
һанһаа өөрөгүйдэ тоологдоно.

Гаһанай тамхи андалда-
хадаа, хоруульһын аршангүй
үгэхэ, толгой талаарнь үгэхые
сээрлэнэ. Заал һаа аршажа,
хоруул талаарнь үгэнэ.

Дулма ДАРИЖАПОВА
оршуулба.

Расписание молебнов Иволгинского дацана «Хамбын Сүмэ» на март

2 Сундуй 9	12 Лхарзай (сахюусанай хурал) 8
4 Һуга намши (за упокой) 9	Табан Хаан 13
5 Юм, Нити, Додэ 9	13 Алтан Гэрэл 9
6 Цедо (молебен за долголетие) 9	14 Һуга намши 9
Намсарай 11	16 Банзарагша 9
7 Һуга намши 9	18 Отошо, Һуга намши, Юрөөл 9
8 Жадонба 9	19 Заһалай найман ном 9
9 Арбан Хангал (Гомбо, Гонгор, Шагдар, Шойжал, Лхама, Сэндэма, Шалши, Намсарай, Жамсаран, Цанба сахюусанууд хурагдаха) 8 ч.30 м.	20 Догжур 9
10 Дара Эхын Мандал Шива 9	Намсарай 11
11 Һуга намши (за упокой) 9	21 Һуга намши 9
	24-25 Нюнэй хурал (Арьяа Баалын Маани) 9
	25 Ламчог Нинбо 9
	Деважин 13
	26 Цедо (за долголетие) 11
	27 Алтан Гэрэл 9
	28 Һуга намши 9

АМАРШАЛГА

Хорин аймагай Амгаланта нотагта ан-бун ажаһуудаг аяа хайрата нагаса абатанаа **ЦЫДЫ-ПОВ** Агбан Ломбоевичы, **НИМАЕВА** Одон Жамбалдоржиевнае гараад байгаа Сагаалганаар, хүхэгшэн Тахья жэлээр амаршалаад, бэеын энхэ элүүрье, зол жаргалые, хамагай найн найхание хүсэхэ зуураа, нагаса эжыгээ, өөрингөө эжы Сэрэмжэд Агбановнае, мүн эгэшэ дүүнэрээ Эхэнэрнүүдэй найндэрөөр амаршалнам.

Цыдыповтэнэй зээ хүбүүн Жаргал.

ОЛОН УЛАСАЙ ЭХЭНЭРНҮҮДЭЙ ҮДЭРТЭ

Урид хэлэхэ үгэ

Чингис хаанай нэрэ солотой нягта холбоотой юнэн эрдэнийн орон гэгдэдэг Монгол гүрэн тухай дурдая. Уужам тэнигэр газар дайдагтай, баян дэлгэр түүхэ, домогтой байха. Мүнөө сагта Монгол найхан улас урагшаа һалбаран, хүгжэн мандажа, алишье талаараа ябана ха юм. Ажалша, малша, хүдэлмэришэ арад зон, уран бэлигтэй интеллигенциин урган хүгжэжэ байхадань, баясангүй байха аалши!

Монголшуудай уран үгын баялиг гээшэ аргагүй ехэ даа. Он жэлнүүдэй хойно хойноһоо, удаа дараа үнгэржэ байхада, гүрэн түрын ажал ябуулга, арад зоний ажаһуудал, ажаמידарал, гэгээрэл, болбосорол, соёл гээшэ өөрын талаһаа шэнэ, мандажа ерэн сагай эрилтэтэй тааруулжа зохёогдодог гээд мэдэнэ ёһотойбди.

Саарһа, дансануудай дундаһаа, минни һанахада, газетэдэ үгтэнэн һонин материалнуудые олобооб. Аргагүй анхаржа уншаа хүн аабзба даа. Эндэ үгтэхэ эдэ материалнууд бурьяан урдадаг арадай аман зохёолнуудтай нягта холбоотой байгаа ха юм.

Һонирхоһон ушарһаа оршуулжа, уншагдай һонорто табиha гээд һанаа хүмби. Намда мэдэгдэхгүй удхатай фраза, үгэнүүд яһала олон байгаа.

Олон уласай эхэнэрнүүдэй үдэрэй дүтэлэн мандажа ерэхэн ойртоо ха юм. Тиймэһээ энэ һайндэртэ зориуулжа, хэблэдэ дамжуулаад, гэр бүлын гал гуламтын эзэн гэгдэдэг эхэнэрнүүдые хани халуунаар амаршалаад, тобоймо найн найхание хүсэе даа!

Дулма ДАРИЖАПОВА.

XVII ЖАРАНАЙ МОДОН ТАХЯА ЖЭЛ

ХАБАРАЙ ЭХИН ШАРА БАР, ШАРАГШАН ТУУЛАЙ ҺАРАНУУД

Буряад литэ	27	28	29	30	1	2	3
Европын литэ	7	8	9	10	11	12	13
Гараг Нэрэ Үдэр	Дабба Һара понед.	Мягмар Марс вторник	Һагба Меркури среда	Пүрдэ Юпитер четверг	баасан Солдон пятница	бимба Сатурн суббота	Нима Наран воскр.
Үнгэ Үдэр	сагаан Бар	сагаагшан Туулай	хара Луу	харагшан Могой	хүхэ Морин	хүхэгшэн Хонин	улаан Бишэн
Мэнгэ	8 сагаан	7 улаан	6 сагаан	5 шара	4 ногоон	3 хүхэ	2 хара
Һуудал	модон	хиин	гал	шорой	түмэр	огторгой	уһан

Гарагай 2-то хуушанай 27 (мартын 7).
Сагаан Бар, 8 сагаан мэнгын, модондо хуудалтай үдэр.
Энэ үдэр бурханда мүргэхэ, бурхадта, өөрингөө ехэ сахюусанда, тэнгэринэртэ, лусуудта үргэл үргэхэ, бисалгал хэхэ, дасан (дуган), субарга бодхоохо, тэдэниие арамнайла, сан табиха, бэри буулгаха, номнол хэхэ, тэрэниие шагнаха, ургамал тариха мэтын үйлэнүүдтэ һайн.

Гэхын хажуугаар гэрһээ хэрэглэл гаргажа, хүндэ үгэхэ, замда гараха, худаг малтаха, модо отолхо мэтын үйлэнүүд хориюлтай.

Энэ үдэр хүнэй үһэ абаа һаа, баяр ушарха.

Гарагай 3-да хуушанай 28 (мартын 8). Эхэнэрнүүдэй уласхоорондын үдэр.
Сагаагшан Туулай, 7 улаан мэнгын, хийдэ хуудалтай үдэр.
Энэ үдэр бурханда мүргэхэ, Наранда, нарада, бусад юртэмсэнүүдтэ, тэрэ тоодо Эхэ Газартаа шүтэхэ, тарни уншаха, олзын хэрэг эрхилхэ мэтын үйлэнүүдтэ һайн.

Гэбэшье Лусуудта үргэл үргэхэ, мал үүсэхэ мэтын үйлэнүүд хориюлтай.

Энэ үдэр хүнэй үһэ абаа һаа, хэрүүл шууян болохо.

Гарагай 4-дэ хуушанай 29 (мартын 9).
Хара Луу, 6 сагаан мэнгын, галда хуудалтай үдэр.
Энэ үдэрнай модон хохи тэмдэгтэй, угаа муу үдэр байна. Юуб гэбэл, Бар нарада Луу үдэр тохёолдоходоо, модон хохи байдаг юм. Иимэ үдэр алибаа найн үйлэ үйлэдэжэ болодоггүй. Онсолбол, бэри буулгабал, үри бөөгүй байха, наһа угад-хабал, уга болохогүй, тарья тарихал, огто ургахагүй,

адууһа мал абаа һаа, хэрэг боложо үгэхэгүй, нэрэ солодо хүртэһэн хүндэ муу байха, гэр барьяа һаа, түймэртэ дүршэхэ гэдэг.

Энэ үдэр хүнэй үһэ абаа һаа, һүнэнэн зайлажа төөрхөх гэдэг.

Гарагай 5-да хуушанай 30 (мартын 10).
Харагшан Могой, 5 шара мэнгын, шоройдо хуудалтай үдэр.
Хабарай эхин Бар нарада Могой үдэр тудабал, тон муу, тэрсүүд шанартай байха юм гэдэг. Иимэ үдэр алибаа найн үйлэ үйлэдөөгүй һаа дээрэ юм. Илангаяа гэр барибал, эзэдннь һалаха, хахасаха аюултай. Бэри буулгабал, нүхэрһөө һалажа ошохо шалтагаан бэдэрх; дасан (дуган) бодхообол, лама хубарагууд тогтохогүй; замда гараһан хүн хулгайшадтай, дээрэмшэдтэй ушарха; үрһээ тарья тарихал, ган гасуурта сохигдохо; нэрэ алдар олоһон хүн доройтохо юм гэхэ; адууһа мал суглуулаа һаа, тэдэннь тогтожо, зөөри болохогүй; хэшг далага абабал, үрэ дүнгүй байха, хэшгэй бурхан ерэхэгүй.

Энэ үдэр хүнэй үһэ абаал, үхэлэй адатай ушарха гэдэг.

Гарагай 6-да шэнын 1 (мартын 11). Мүнөөдэр хабарай дунда, шарагшан Туулай нара гараба.
Хүхэ Морин, 4 ногоон мэнгын, түмэртэ хуудалтай үдэр.
Энэ үдэр бурханда мүргэхэ, зальбарха, бурхан, сахюуса, тэнгэри тахиха (үргэл үргэхэ), ноёдто мэдүүлгэ, гуйлта бариха, тангариг абаха, һаад тодхор зайлуулха, тушаал эзэлхэ, нотагай эзэдтэ үргэл үргэхэ, найр наада эмхидхэхэ, эм найруулха, олзын хэрэг эрхилхэ, худалдаа наймаа ябуулха, замда гараха, наһа баратгыше хүдөөлхэ мэтын үйлэнүүдтэ һайн.

Гэхэ зуура мал үүсэхэ, үри зээлиез бусааха, хэрүүл шууяа үүсэхэ мэтын үйлэнүүдые тэбшэхээр.

Энэ үдэр хүнэй үһэ абаа һаа, наһан богони болохо.

Гарагай 7-до шэнын 2 (мартын 12).
Хүхэгшэн Хонин, 3 хүхэ мэнгын,

огторгойдо хуудалтай үдэр.

Бурханда мүргэхэ, бисалгал хэхэ, гүрэм уншуулжа, эльбэ дараха, лусуудта үргэл үргэхэ, уһан балин, лусуудтай балин гаргаха, нотагай сабдагуудта үргэл үргэхэ, тушаал эзэлхэ, үбшэ аргалжа эхилхэ мэтын үйлэнүүдтэ һайн.

Гэрһээ хэрэглэл гаргаха, гэрэй һуури табиха, һамга абаха мэтын үйлые хоригты.

Энэ үдэр хүнэй үһэ абаа һаа, хэрүүл шууян болохо.

Гарагай 1-дэ шэнын 3 (мартын 13).
Улаан Бишэн, 2 хара мэнгын, уһанда хуудалтай үдэр.
Бурхан, сахюуса, лусууд тахиха, сангарил, мүргэл хэхэ, үлзые буян үйлэдэхэ, ада шүдхэр дараха, хараал сараха, абанаһаа бусааха мэтын үйлэнүүдтэ һайн.

Гэбэшье уйлаха, гэгэхэ, һүни ябаха, загаһа бариха мэтын үйлэнүүдые тэбшөгты.

Энэ үдэр хүнэй үһэ абаа һаа, гарза ушарха гэнэ.

АЖАГЛАЛГА:
Хабарай дунда шарагшан Туулай нара хадаа 7 улаан мэнгэтэй, хийдэ хуудалтай байна. Энэ нарада Гахай, Хонин жэлтэй хүнүүдтэ ээлтэй найн гэнэ. Харин Тахья жэлтэй хүнүүдтэ харша байжа магадгүй. Тиймэһээ «тахьянууд» һахилаа һэргээжэ, адисаар угажа, аршаанаар угаажа, хара хүсэний нүдөө бэһээ сараха зэргэтэй.

Хабарай эхиндэ хүнэй бэеын хии, шуһанай гүйсэ «эдэбхитэй» боложо, шара уһанай, хүдһэнэй нүхэ һүбэнүүд нээгдээд, бэеын элшэ газашаа тэгүүлдэг. Тийгэжэ уушханай «ажалда» хубилалта болохонь бэлэн байдаг тула эдэ хоолдоо анхаралтай байха, дүлаанаар хубсалха ёһотой гэнэ. Илангаяа Хуулгана, Ухэр, Луу, Нохой жэлтэйшүүл хэргэг байха ёһотой гэнэ.

ЭХЭ ҮРИ ХОЁРОЙ СЭДЬХЭЛ

Монголоой арад түмэн хэзээ холын саһаа эхилжэ, эхэнэрнүүдые ехэдэ хүндэлэн, дээрэ үргэн ерэнэн түүхэ, домогтой. Энэниие манай арадай аман зохёолдо тунгалаг огторгойдо мандаһан тэргэд һарын гэгээрэл мэтэ тодо сайхан гаргажа, харуулжа байдаг.

руулдаг (зурагладаг) байха юм даа.

Эхэ үри хоёрой сэдхэл гэдэг энэ оршололгой нэгэн ехэ гайхамшагта үзэгдэл болодог. Эхэгүй хүн байдаггүйдэ ади, эхэ хүниие хүндэлдэггүй хүн яагаад байжа болохоб. Монголоой арад түмэн эхэ, үриин сэдхэлэй нангин шанар болоһон эхын ашые хүндэлхэ үзэлье эрхимэй эрхимдэ үзэһөөр, тоолоһоор ерэнэн эртэ урдын түүхэтэй байдаг.

«Сохиодогшые гэхэн түрэнэн эжымни, соорхойшые гэхэн үдэһэн гэрни» гэжэ монголшуудай гайхамшагтай сэсэн, мэргэн үгэ байдаг.

Манай арадай аман зохёол, илангаяа арадай дуунууд соо эхэ ба үриин барилдаатай сэдхэл, эсэгэ, эхын ашые хайрлан энхэрэн, сайханаар этигэдэг байхань уга ехэ байна. Манайда «Эхын аша», «Шара хада», «Сагаан соохор мбри», «Алтан богдын шэлэ», «Нарин сайхан хээр», «Үншэн сагаан боготон» гэхэ зэргын эсэгэ, эхын туйые сэдхэн баясан харуулан арадай дуунууд маша олон бии.

- Алта, мүнэгэ эрибэл, олоно. Аба, эжые эрезд олохогүй. Эд, мүнэгэ эрибэл олоно. Эжы, абые эрезд, олохогүй, - гээд, монголшууд олон зуун жэлэй туршада эхээ, эсэгээ хүндэлэн дуулаһаар ерэнэн түүхэтэй.

- Бүмбэр бүмбэр модондо-оо Бүргэд шубууд согорно. Бүмбэгэрхэн бэеымни торнюулан Эжынгээ ашые ямбалха бэ хоо! Эндэһээ хаража үзэхэдэ, эхэ хүниие юунтэйшые зэргэлүүлшгэй энэрэлые «Эхын ашада» гайхалтай сайхан элрхэйлжэ үгэнэ ха юм. Энэ дуу дуулаад, уяран мэлмэрхэгүй байха хатуу сэдхэлтэн нэгшые үгы. Хүн бүгэдын дотор тэжэһэн эхын дүрэ тодоржо, ашыены харюулжа хүсэл гээшэ хамаг сэдхэлдэн бадардаг байна.

Эхэ орондоо, арад түмэндөө габыатай ажал бүтээе, тэрээгээрээ «эхын ашые харюулаа» гэхэн тэмүүлэл (хүсэн дурал) байдаг байна.

Монголшууд эхэнэр хүниие иимээр хүндэлжэ, эхын аша туһа дээдэдэ үргэдэг заншалтай. Арадайнгаа энэ эрхим нангин шанар саашадаа залгамжалан абажа, ариунаар хүгжөөхын түлөө улам эршэтэйгээр шармайн жүдхэе!

Г.РИНЧИНСАМБУУ.
А.ЦЫБИКОВАГАЙ зураг.

